

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 18.

Fredagen den 29 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr *Bergström* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 173, angående anslag till alarmanordningar vid telegrafverket m. m.;
- nr 174, angående anslag till bidrag till enskilda järnvägar för anordnande av vissa skyddsrum;
- nr 175, angående anslag till bidrag till reservkraftanordningar å Gotland;
- nr 176, angående anslag till fraktlindring för kalk; och
- nr 177, angående inköp för statens järnvägars räkning av godsvagnar.

Justerades protokollen för den 13 och den 15 innevarande månad.

Herr talmannen yttrade, att han finge för kammaren tillkännagiva, att sammanträde komme att hållas måndagen den 1 instundande april kl. 11 f. m. och att, enligt vad som upplysts, hans excellens herr ministern för utrikes ärendena hade för avsikt att därvid lämna kammaren ett meddelande.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fögade läkarintyg voro så lydande:

Riksdagens första kammare.

Härmed anhåller jag, åberopande läkarintyg, om ledighet från riksdagsgöromålen tillsvidare under en månad.

Stockholm den 25 mars 1940.

Vördsamt
Rickard Sandler.

Härmed intygas på heder och samvete att överdirektör *Rickard Sandler* på grund av bronchit med feber är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet från dato tillsvidare under en månad.

Länssanatoriet vid Uttran den 23 mars 1940.

J. O. Sandler,
leg. läkare.

Till riksdagens första kammare.

Härmed får jag under hänvisning till bifogade läkarintyg vördsamt anhålla om tjänstledighet t. o. m. den 2 instundande april.

Hjelmarsnäs den 27 mars 1940.

Robert von Horn.

Att kabinetskammarherre *R. von Horn*, som lider av sviter efter influensa, under tre veckor är oförmögen till tjänstgöring, intygas.

Stockholm den 15 mars 1940.

Harald Werneman.

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1940/41 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; och

nr 8, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar för budgetåret 1940/41 rörande utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 6 och första lagutskottets utlåtande nr 16.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349);

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar; samt

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349);

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar; samt

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 116, att utskottets hemställan i utlåtande nr 13, vidkommande förslaget nr 117, att utskottets hemställan i utlåtande nr 14, samt, i fråga om förslaget nr 118, att utskottets hemställan i utlåtande nr 15 bifölles även av andra kammaren.

Ang. valbarhetsreglerna i avseende å kommunala förtroendebefattningar m. m.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående upphävande av de vid 1936 års riksdag beslutade skärpingarna av valbarhets- och behörighetsreglerna i avseende å kommunala förtroendebefattningar.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 160, av herr *Olsson* i Stockholm m. fl., hade hemställts, att riksdagen

Ang. valbarhetsreglerna i avseende å kommunala förtroendebefattningar
m. m. (Forts.)

mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om upphävande av de skärpta valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar, som beslutades vid 1936 års riksdag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Då en utredning sålunda utlovats angående verkningarna av de åren 1935 och 1936 införda skärpta valbarhets- och behörighetsreglerna beträffande kommunala förtroendeuppdrag och då utskottet förutsätter att denna undersökning kommer att företagas så snart förhållandena sådant medgiva, får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Hagström: Herr talman! I den motion, som ligger till grund för förevarande utskottsutlåtande, har begärts att riksdagen måtte skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om utredning angående upphävande av de vid 1936 års riksdag beslutade skärpningarna av behörighetsreglerna med avseende på kommunala förtroendebefattningar. Dessa skärpningar innebära som bekant, att det nu för behörighet och valbarhet erfordras fullgjord skatteplikt för de tre sista åren. Motionärerna vilja ha tillbaka de bestämmelser, som voro gällande före 1936, enligt vilka det blott erfordrades att skatten blivit betald för ett av de tre sistförflutna åren. Motionärerna påstå, att det i kommuner, som drabbats av arbetslöshet, efter skärpningarna förekommit stora svårigheter att erhålla fullt kvalificerade personer till de kommunala förtroendeuppdragen.

Utskottet kommer visserligen fram till ett avstyrkande av motionen, men utskottet motiverar sitt avstyrkande därmed, att socialministern redan tidigare utlovat den utredning, som i motionen påyrkas, och utskottet »förutsätter, att denna undersökning kommer att företagas så snart förhållandena sådant medgiva». Man skulle därav kunna tro, att även utskottet anser den begärda utredningen vara önskvärd. Dessbättre finns det emellertid en mycket utbredd och bestämd folkmening om att de, som i kommunerna skola handha kommunala förtroendeuppdrag och kanske vara med om att pålägga andra personer tunga skattebördor, också själva böra ha fullgjort sin skatteplikt.

Nu har det invänt, att kravet på fullgjord skattebetalning skulle eftersättas blott i de fall, då betalningsoförmågan förorsakats av sjukdom eller arbetslöshet och således tillkommit utan eget förvållande. Jag befarar dock, att det i de olika fallen skulle bli mycket svårt att uppdraga gränsen mellan bristande vilja och oförvållad oförmåga, och jag fruktar, att därvid avgörandena skulle komma att lämna rum för mycket godtycke samt även för subjektiva uppfattningar. För övrigt torde regeringen i dessa tider ha andra frågor att syssla med och att utreda än den här ifrågavarande.

Jag har med dessa ord velat opponera mig mot utskottets i mitt tycke alltför välvilliga motivering och icke mot dess slutyrkande. Jag har sålunda, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare förstärkning av anslaget till frivilliga skytteväsendets befrämjande;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omläggning av systemet för de värnpliktigas rullföring och redovisning m. m.;

nr 64, i anledning av väckt motion om ökat utrymme åt undervisningen i de nordiska grannländernas språk inom det svenska skolväsendet;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för stenarbetaren Karl Edvin Karlsson från skyldighet att till kronan utgiva viss ersättning; samt

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftverksanläggningar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 13, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 14, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräkning i vissa fall av anställningstid för pension enligt kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för föreståndaren för Weibullsholms växtförädlingsanstalt H. A. K. Lamprecht och lärarinnan i kvinnlig slöjd i Sundbybergs skoldistrikt Augusta Pauline Walkendorff till viss tjänstårsberäkning för pension.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 173—177 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 156, av herrar *Akerberg* och *Öman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41;

nr 157, av herr *Gärde*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41;

nr 158, av herrar *Nordenson* och *Sylwan*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 159, av herr *Johansson*, *Johan Bernhard*, och herr *Frändén*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 160, av herrar *Tamm* och *Sundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om ändrad lydelse av 23 § 2 mom. och 34 § 1 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562);

nr 161, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning);

nr 162, av herr *Källman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, m. m.;

nr 163, av herr *Sköldén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m.;

nr 164, av herr *von Stockenström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.; samt

nr 165, av herr *Andersson*, *Elof*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.22 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 30 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 178, angående anslag till anordnande av skyddsrum vid vissa lots- och fyrplatser.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 173, angående anslag till alarmanordningar vid telegrafverket m. m.; nr 174, angående anslag till bidrag till enskilda järnvägar för anordnande av vissa skyddsrum; och nr 175, angående anslag till bidrag till reservkraftanordningar å Gotland.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 176, angående anslag till fraktlindring för kalk.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 177, angående inköp för statens järnvägars räkning av godsvagnar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner: nr 156, av herrar *Akerberg* och *Öman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41; samt nr 157, av herr *Gärde*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 158, av herrar *Nordenson* och *Sylwan*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 159, av herr *Johansson*, *Johan Bernhard*, och herr *Frändén*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 160, av herrar *Tamm* och *Sundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om ändrad lydelse av 23 § 2 mom. och 34 § 1 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562);

nr 161, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning);

nr 162, av herr *Källman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, m. m.; samt

nr 163, av herr *Sköldén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 164, av herr *von Stockenström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egna hemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.; och

nr 165, av herr *Andersson, Elof*, i samma ämne.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1940 förordade ändringar i utformningen av automobilskattemedlens specialbudget, att tillämpas under budgetåret 1940/41.

*Ang. auto-
mobilskatte-
medlens
specialbudget
m. m.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Medan bilskattemedlen för innevarande budgetår beräknats till 136,000,000 kronor antagas för vägändamål och därmed sammanhängande syften allenast 110,000,000 kronor stå till förfogande för budgetåret 1940/41. Denna starka nedgång kan tvevelsutan, på sätt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit, ge anledning överväga huruvida ej medel, tidigare fonderade i automobilskattemedelsfonden, böra tagas i anspråk för att tillgodose de föreliggande alljämt betydande behoven av anslag för vägväsendet. Fondens behållning uppgår för närvarande till 56,998,000 kronor.

I betraktande särskilt av den stränga sparsamhet vid förbrukningen av kapitalmedel som i nuvarande läge måste iakttagas ansluter sig utskottet till de synpunkter departementschefen lagt på frågan.

I likhet med departementschefen har utskottet alltså utgått ifrån att de för vägändamål m. m. för budgetåret 1940/41 tillgängliga medlen böra beräknas till 110,000,000 kronor.

Vad departementschefen anfört om sättet för anslagens avräkning mot inflytande automobilskattemedel och om rätt att avföra uppkommande underskott på automobilskattemedlens fond har ej gett utskottet anledning till erinran.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må godkänna de i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i utformningen av automobilskattemedlens specialbudget, att tillämpas under budgetåret 1940/41.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Gustafsson* i Benestad, *J. B. Johansson* i Fredrikslund, *Heiding*, *Nilsson* i Landeryd, *Andersson* i Fältenborg, *Staxäng* och *Hansson* i Rubbestad ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Medan automobilskattemedlen för innevarande budgetår beräknats till 136,000,000 kronor antagas för nästa budgetår allenast 110,000,00 kronor stå

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)
till förfogande för vägändamål m. m. I anslutning till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uttalade uppfattning anser utskottet förhållandena göra det befogat att automobilskattemedelsfonden också tages i anspråk. Såsom tidigare anförts (1938 års statsverksproposition: sjätte huvudtiteln sid. 124) äro nämligen fondavsättningarnas ändamål att åstadkomma utjämning och göra vägarbetena mindre beroende av växlingarna uti inflytande automobilinkomster. Det belopp, som beräknas behöva utgå, kan dock begränsas till 2,642,700 kronor (se punkt 25:o), varemot må sättas det kapitalbelopp av 56,998,000 kronor, vartill fondbeholdningen för närvarande uppgår.

Vad departementschefen — — — till erinran.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva ovan av utskottet uttalade uppfattning.»

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det förslag, som här föreligger beträffande bidrag till vägunderhållet på landet, har icke kunnat samla ett enhälligt statsutskott. Själva huvudpunkten i förslaget är ju den nästföljande punkten 9:o), men redan den föredragna punkten berör den stora frågan, varför jag hemställer att nu få upptaga till diskussion även efterföljande punkter.

Det föreligger här tre olika förslag, dels Kungl. Maj:ts förslag, dels utskottets förslag och dels förslaget i den reservation, som har avgivits av herr Gustafsson i Benestad, undertecknad m. fl. Mellan utskottets förslag och den utav mig m. fl. framförda reservationen finns ingen principiell skillnad. Det, som skiljer oss, är frågan om bidragsprocentens storlek. Utskottet har velat sänka bidragsprocenten till vägunderhållet på landet från nuvarande 85 till 75 under det att det i min reservation har yrkats på en bidragsprocent av 80. Däremot finns det en ganska väsentlig skillnad mellan, å ena sidan, utskottets och denna reservations förslag, samt, å andra sidan, Kungl. Maj:ts förslag. Detta sistnämnda går ut på att för bidraget till vägunderhållet på landet skall avsättas ett visst belopp, i runt tal 51 miljoner kronor. Detta belopp skall av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fördelas, och över styrelsens beslut får klagan icke föras. Till grund för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar skola ligga vägunderhållskostnaderna för åren 1937 och 1938, vilka års vägstnader således för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skola bilda utgångspunkten för fördelningen av beloppet mellan de olika distrikten.

Motivet för att Kungl. Maj:t på detta sätt vill sänka bidragsprocenten till vägdistriktet är det förhållandet, att automobilskattemedlen icke hava influēt i sådan omfattning som man hade hoppats på och önskat och man vill därigenom söka vinna större sparsamhet. Nu har varken utskottet eller dessa reseranter kunnat följa Kungl. Maj:t på den väg, som Kungl. Maj:t anvisat för tilldelningen av detta statsbidrag. Kungl. Maj:ts förslag innebär nämligen ett frångående av det nuvarande systemet och en inkoppling på ett helt nytt system. Om de nu gällande grunderna hade föreslagits oförändrade, skulle vägdistriktet år 1940 av statsbidrag få ett belopp, som beräknats i förhållande till den verkliga kostnaden för vägunderhållet nästföregående år. Enligt det system, som hittills har tillämpats, har den av distriktet verkligen betalda kostnaden lagts till grund för tilldelningen av statsbidrag, och av detta kostnadsbelopp har vederbörande vägdistrikt erhållit 85 procent i statsbidrag.

Jag och mina medreseranter hava icke kunnat följa Kungl. Maj:ts förslag, därför att det innebär en olägenhet därigenom, att bidragets storlek enligt

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

detta förslag göres beroende av en förhandsuppskattning av kostnaden och således icke av den verkliga kostnaden. Ehuru visserligen en uppskattning sker med ledning av kostnaderna från ett par föregående år, måste denna dock göras på förhand, och den måste därför bli ojämn och således verka orättvis vägdistrikt emellan. Det är nämligen icke möjligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att fördela 51 miljoner kronor så rättvist mellan vägdistrikt, att varje distrikt får sig tilldelat ett belopp, som svarar mot, låt oss säga, 75 procent — vilket är det procenttal, som utskottet tänker sig — av den verkliga kostnaden. Låt mig bara som exempel på hur olika detta kan verka nämna vinterväghållningen. Vinterväghållningen kan ju variera oerhört från år till år, och i år har den ju i vissa delar av landet dragit mycket betydande kostnader i jämförelse med tidigare år. Vinterväghållningen är en del av vägunderhållet på landet. Kostnaden för vinterväghållningen har tidigare för hela landet utgjort omkring 7 miljoner kronor, och att kostnaden för vinterväghållningen i år kommer att variera oerhört mellan de olika distrikten, är alldeles påtagligt.

Det finns även andra faktorer, som kunna inverka år efter år och göra att vägunderhållet i ett distrikt blir dyrare eller billigare ena året i jämförelse med det andra. En sådan faktor är t. ex. tjällossningarna. Det finns vägdistrikt, där man ibland kan få räkna med ända upp till 14 tjällossningar under vintern och våren.

En annan sådan faktor, som vi få räkna med särskilt under dessa tider med förstärkt försvarsberedskap, är den, att i vissa delar av landet och följaktligen även inom vissa vägdistrikt stora militärförläggningar finnas, vilket medför, att det till och från dessa förläggningar och inom desamma sker betydande transporter, som mer än vanligt slita på vägarna inom dessa områden. Det är en av de faktorer, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke kan taga med i beräkningen för bestämmande av bidragsbeloppets storlek enligt de direktiv, som äro givna för fördelningen.

Det finns också andra kostnader för vägdistrikt, som kunna variera, t. ex. materialpriserna, beroende på hur pass förutseende distriktet varit vid upphandling av bränslen, bensin, oljor och dammbildningsmedel eller vid avskrivningar på maskiner m. m. En annan post bland vägkassans utgifter, som icke kan komma med i beräkningen, när väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu skall göra sin fördelning av bidragen till distriktet, är avlöningar. De lönerörelser, som ha pågått i Skaraborgs län, Älvsborgs län, Hallands län, Kronobergs län och Kristianstads län ända sedan september förra året, har man icke kunnat få slut på genom frivilliga uppgörelser, utan regeringen har till sist måst tillsätta en förlikningskommission. Denna kommission har nu framlagt ett förlikningsförslag, på vilket svar skulle ingivas i denna vecka. Av detta förslag, som jag haft tillfälle att taga del av, framgår att det är betydande löneökningar, som där föreslås, och då lönerna utgöra en mycket betydande post bland utgifterna för vägdistriktet, innebär detta, att distriktet redan för 1940 få ökade utgifter, som icke komma att tagas med i beräkningen vid tilldelningen av statsbidrag, därest Kungl. Maj:ts förslag följes.

Ett sådant system med uppskattning av vägunderhållet och en därpå skeende tilldelning av statsbidrag är ett system, som användes på den tid, då vägunderhållet fullgjordes in natura och då biltrafiken icke var så betydande som nu, utan landsvägstrafiken var av helt annat slag. Då kunde systemet med en uppskattning vara användbart men verkade även då ojämnt. Med nuvarande omfattning av trafiken och det nuvarande kravet på väghållningen och dess standard är det omöjligt att använda detta system. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle således ojämnheterna i bidragstilldelningen mellan vägdistriktet

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)
bliva större än nu, vilket står i motsats till strävandena att utjämna olikheterna i vägbeskattningen mellan de skilda vägdistrikten.

Jag skall tillåta mig påpeka även ett annat förhållande. När vägdistriktet uppgjorde sina inkomst- och utgiftsstaten för 1940, vilka fastställdes på vägstämma i augusti 1939, upptogs på inkomstsidan beräknat statsbidrag efter 85 procent i enlighet med de tidigare tillämpade grunderna för bidragstilldelningen. Vägstyrelserna voro då obekanta med det förslag, som här förelagts riksdagen. Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle betyda, att i vägstyrelsernas förvaltningar vid utgången av detta år måste uppstå en brist, motsvarande skillnaden i statsbidragets storlek enligt de tidigare tillämpade grunderna och de av Kungl. Maj:t föreslagna. Ungefär samma brist uppstår, därest utskottets förslag om en sänkning av bidragsprocenten till 75 bifalles. När vägstyrelserna i juli månad skola uppgöra sina stater och vägstyrelsestämmorna skola fastställa dessa i nästföljande augusti månad, hava de således att dels beräkna en brist på 1940 års stat, beroende på minskat statsbidrag, dels ock upptaga inkomsterna i staten för 1941 till ett mindre belopp än för 1940 med hänsyn till det eventuella utfallet av det beslut, som kan komma att fattas här i dag. Det kommer således att på en gång under 1940 såsom övergångsår verka dubbelt i vägkassans räkenskaper.

Motivet för förslaget om bidragsprocentens sänkning är, som jag sade, den minskade tillgången av automobilskattemedel. Men det finns också ett annat motiv: man vill att vägdistriktet skola tvingas till ännu hårdare besparingsåtgärder. Men sådana besparingsåtgärder kunna ju genomföras utan att man ställer vägdistriktet i denna situation.

Redan i september förlidet år, omedelbart efter den inträdda krissituationen, utfärdades från kungl. kommunikationsdepartementet ett cirkulär om angelägenheten av besparingar inom vägväsendet, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägingenjörerna ha sedermera i anslutning därtill utfärdat sina direktiv om besparingsåtgärder. Det har hållits sammanträden med vägstyrelserna, och man har diskuterat vilka besparingar som skulle kunna göras. Besparingar ha också genomförts. Det har därvid till exempel framgått, att man nu skulle kunna inställa sådana arbeten, som avse dikesrensning och röjningar samt att man kunde minska på grusningen och vägunderhållet på mindre trafikerade vägar m. m. Det har vidare genomförts betydligt strängare kontroll över vägmedlens förvaltning, så att till exempel inga arbeten av betydelse få utföras utan vägingenjörernas tillstånd. Varje kvartal skall, med angivande av de olika ändamål, för vilka utgifterna gjorts, avlämnas rapport för varje månad såväl till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som till vägingenjören för att en jämförelse skall kunna göras beträffande i vilket avseende vägstyrelsen ställt sig besparingscirkuläret till efterättelse. Det kan mycket väl tänkas, att man i dessa tider kan något minska anslaget till vägbyggnadsarbeten, och därmed gör man ju en besparing, icke bara för statsverket utan också för vägdistriktet. Men att minska statsbidraget till vägdistriktet för vägunderhåll, som måste utföras, är ju egentligen detsamma som att flytta över en tunga från staten på de vägskatteskyldiga, alltså från den större och bärkraftigare enheten på de mindre enheterna. Vägskatten representerar på landet en mycket betydande utgiftspost, och det finns vägdistrikt, som ha över 3 kronor i vägskatt, vilket framgår av vägstatistiken.

I den reservation, som jag har låtit anteckna till utskottets utlåtande, har jag icke helt velat motsätta mig, att man, i syfte att vinna en sådan besparing på automobilskattemedelsbudgeten, för hårt belastar fonden, och jag har därför gått en medelväg i det jag föreslagit sänkning av bidraget från 85 till 80 procent. Längre har jag icke ansett mig kunna följa utskottet särskilt med

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

beaktande av, som jag nämnde, att det blir en dubbel belastning på vägdistriktet på grund av den brist, som kommer att uppstå, med hänsyn till distriktens minskade inkomster och till de ökade utgifter, som måste upptagas för kommande år. Vägskatten är, som jag nämnde, en tung börda. Vägväsendet är icke längre, såsom det var för 20, 25 år sedan, enbart en jordbrukarangelägenhet. Även andra inkomsttagare ha numer mycket betungande vägskatte, varför det bör ligga i allas intresse, att man icke alltför hårt belastar de vägskatteskyldiga.

Med hänvisning till dessa synpunkter, herr talman, ber jag att vid den föredragna punkten få yrka bifall till den av herr Gustafsson i Benestad m. fl. avgivna reservationen.

I herr Johan Bernhard Johanssons anförande instämde herrar *Frändén, Hagström, Söderkvist, Gabrielsson, Caap, Svedberg, Carlström, Gustaf Björkman, Bror Nilsson, Emil Andersson, Bernhard Nilsson, Holstenson, Anton Svensson, Gunnar Bodin* och *Aronsson*.

Herr statsrådet Andersson: Herr talman! Först vill jag uttrycka min tillfredsställelse över den behandling, som sjätte huvudtiteln i stort sett fått inom statsutskottet. Det finansiella läget har beträffande såväl denna huvudtitel som andra framtvungit en hel rad nedskärningar, och i och för sig berättigade krav, såväl när det gällt vägväsendet som när det gällt andra anslagsposter på huvudtiteln, hava måst avvisas. Statsutskottet har visat förståelse för dessa nödtvungna besparingssynpunkter, och dess behandling av huvudtiteln har resulterat i att summan av de olika anslagsposterna är densamma enligt utskottsförslaget som enligt den kungl. propositionen.

De största svårigheterna ha givetvis mött vid uppgörandet av automobilskattemedlens specialbudget. Här har man att röra sig inom en på förhand bestämd ram, och när man nu nödgas räkna med en inkomstminskning på automobilskattemedlen med icke mindre än 26 miljoner kronor, är det klart, att det har uppstått stora svårigheter att få debet och kredit att gå ihop. I själva verket kan det ju också inträffa, att nedgången i automobilskatteintäkter blir större än propositionen räknat med. Allt beror därvidlag på möjligheten att hålla importen av brännolja i gång, och i det hänseendet är perspektivet framåt allt annat än klart. Det kan alltså inträffa, att man inte ens får in de beräknade 110 miljonerna, men för det fallet har man i propositionen förutsatt, att man skulle få taga i anspråk de medel, som finnas i bilskattemedelsfonden.

Det är rätt naturligt, att de nedskärningar, som få lov att göras på de olika delposterna på automobilskattebudgeten, kunna vålla missnöje. Något annat var ingalunda att vänta framför allt med hänsyn till den expansion, som tidigare har ägt rum på vägväsendets område och som har kunnat äga rum till följd av ständigt stegrade automobilskatteinkomster. Det torde vara första gången, sedan automobilbeskattningen infördes, som man nödgats räkna med någon avsevärdare minskning i väganslagen. Det är också förklarligt, att i detta läge tanken uppkommit att taga i anspråk någon del av automobilskattemedelsfonden för att därmed utfylla vad som fattas i de löpande inkomsterna. Förslag i denna riktning framfördes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och detta förslag har i något begränsad omfattning upptagits av vissa reservanter i statsutskottet.

Orsaken varför jag icke kunnat ansluta mig till förslaget om att taga ett större eller mindre belopp ur automobilskattemedelsfonden för att hålla väganslagen uppe i den nivå, som man ur andra synpunkter skulle finna önsk-

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

värd att bibehålla, är framför allt den, att jag anser, att man jämväl på vägväsendets område måste gå till verkligt effektiva besparingsåtgärder, något som jag också är övertygad om är möjligt under iakttagande av sträng återhållsamhet i avseende å en del av de arbeten, varom här är fråga. Jag är ganska viss om att det skall gå att nedbringa kostnaderna och att följaktligen de tillgängliga medlen borde vara tillräckliga. Det kan inte gärna vara rimligt att tillgripa fonderade medel för att hålla standarden på vägväsendets område uppe, samtidigt som man nödgas göra så väsentliga nedskärningar beträffande en del andra grenar inom statsverksamheten. Även om det, som naturligt är, smärtar vägväsendets speciella representanter att få lov att emotse en sänkt väghållningsstandard och att finna sig i inskränkningar i avseende å medeltillgången, har jag för min del ansett, att det i ett tvångsläge, som är betingat av statsfinansiella skäl, är bättre att se sanningen i ögonen än att försöka gå omkring problemet och taga i anspråk medel, som ursprungligen avsetts för andra tider. Jag vill nämligen framhålla, att avsikten med tillskapandet av automobilskattemedelsfonden icke precis var, att den skulle användas på sätt reservanternas nu rekommendera, utan avsikten var ju framför allt, att man i den skulle få en regulator, när det gäller nybyggnads- och förbättringsarbeten, så att dylika arbeten kunde under depressionstider sättas i gång i arbetslöshetslindrande syfte och att man borde hålla igen på arbetskrävande vägförbättringar under tider, då arbetstillgången vore god. Nu kan man ju inte överblicka de arbetslöshetspolitiska förhållandena under hela nästa budgetår, men för närvarande finns det icke något, som tyder på att vi skulle ha att emotse någon sådan arbetslöshet, att vi för den skull måste taga automobilskattemedelsfonden i anspråk. Skulle läget på arbetsmarknaden försämrats, är ju möjlighet beredd att via beredskapsstaten sätta i gång nya vägbyggnadsföretag, och sedan får det bli en kommande riksdags sak att besluta, om finansieringen skall ske genom överföring av medel från automobilskattemedelsfonden. Naturligtvis kan man förutse, att vid en fortsatt nedgång av automobilskatteintäkterna det kan bli nödvändigt att taga medel i anspråk ur fonden jämväl för så att säga löpande utgiftsbehov, men jag har för min del icke ansett, att vi ännu ha kommit i det läget.

Beträffande möjligheterna att göra besparingar ifrågasatte den siste ärade talaren, huruvida man icke inom departementet överskattat dessa möjligheter. Han nämnde en hel rad utgiftsposter, som äro av oberäknelig natur, och ingen kan bestrida, att så är förhållandet. Men jag vill gentemot detta resonemang framhålla, att icke ens med det system, som hittills praktiserats och som rekommenderats av den föregående ärade talaren, kan man nå, vad han tycktes vilja nå, nämligen att exempelvis innevarande års dryga vinterväghållningskostnader skulle återspegla sig i statsbidraget 1940. Det är på 1939 års kostnader som detta bidrag skall beräknas enligt utskottets och reservanternas förslag, och följaktligen kan icke vinterväghållningskostnaden för innevarande vinter beräknas inverka förrän på det anslag, som skall behandlas vid 1941 års riksdag.

Beträffande besparingsmöjligheterna är jag övertygad om att sådana möjligheter föreligga i mycket stor omfattning, och vägdistriktet ha redan börjat göra besparingar. På grund av de cirkulär, som utsändes under förliden höst av min företrädare, ha redan betydande inskränkningar gjorts enligt vad som framgår av under hösten inkomna rapporter. Dessa inskränkningar ha underlättats av den begränsning av automobiltrafiken, som var rådande under de månader, då marken ännu var bar. Många skäl tala för att det även skall gå att tillfälligtvis göra indragningar beträffande en del arbeten, som icke direkt ha med vägbanans beskaffenhet att göra, exempelvis arbeten med om-

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

läggning av vägtrummor och broar, dikningar, buskröjning, målning å vägräcken och sådana saker, som i och för sig äro nödvändiga och önskvärda men som i varje fall tillfälligtvis i någon mån kunna eftersättas.

Jag har följaktligen ansett, att man får se till, att de tillgängliga medlen förslå till de utgifter, som man räknar med för nästa budgetår, och därför har jag icke kunnat förorda, att något belopp ur fonden skall tagas i anspråk.

Det förefaller ändamålsenligt, att diskussionen här får röra sig såväl om punkten 8:o) som om punkten 9:o) i utskottets utlåtande, och den föregående ärade talaren redogjorde ju också för den uppfattning, som utskottet kommit till i fråga om punkten 9:o).

Det är givet, att anslaget till vägunderhållet är en av de allra ömtåligaste posterna på automobilskattebudgeten, och det har nu i förslaget drabbats av den kraftigaste nedskärningen; anslagsposten för innevarande budgetår är icke mindre än 70,400,000 kronor och föreslås till endast 51 miljoner. Men skillnaden är inte så stor som den ser ut, ty vissa ändamål som förut kunde tillgodoses via underhållshidraget, få nu inte längre tagas in under den rubriken. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkning skulle omkring 58 miljoner kronor ha motsvarat de ändamål, som enligt de nya beräkningsgrunderna skola tillgodoses. Jag är den förste att beklaga, att en så stark prutning måst göras just på denna punkt, men sedan man bestämt sig för ramen, nödgas man pruta på de stora beloppen, om man skall ernå något verkligt resultat.

Givetvis kan man säga, att det skulle ha varit möjligt att i stället ytterligare minska anslaget till vägförbättringar, men även där möter man en rad invändningar. Framför allt är det en hel del arbeten, som äro påbörjade, och det är ju synnerligen önskvärt, att sådana påbörjade arbeten få färdigställas. Vidare är nog posten vägförbättringar den ur arbetslöshetssynpunkt viktigare, ty när det gäller förbättringar och nybyggnader är det fråga om större arbeten, där en jämförelsevis stor arbetsstyrka är anställd, medan underhållsarbeten äro spridda över stora områden och utdragna över hela året. Ehuru nedskärningen på underhållsbidraget siffermässigt sett kan anses vara mycket stor, tror jag, med anledning av vad jag förut anfört, att det icke skall vara omöjligt för vägdistriktet att anpassa sig efter de nya förhållandena.

I vissa motioner har det nu föreslagits, att underhållsbidraget skulle utgå efter oförändrade grunder, d. v. s. med 85 procent på 1939 års verkliga kostnader. Ett sådant system skulle emellertid kunna medföra, att åtskilliga distrikt finge 100 procent och mer i bidrag på de verkliga kostnaderna det år, under vilket anslaget utbetalas. Jag förutsätter nämligen, att distriktet komma att göra väsentliga besparingar och nedskärningar i sina utgifter. Skulle då statsbidrag utgå med 85 procent på 1939 års verkliga kostnader, är det möjligt att många distrikt skulle få sina utgifter under 1940 helt och hållet täckta, och det har ju inte varit meningen.

Utskottet har emellertid accepterat det nödtvungna läget och föreslagit samma belopp för ändamålet som det i propositionen upptagna, men utskottet har valt en annan metod för genomförande av besparingen. Enligt propositionen skulle nedskärningen ske på det sättet, att vägdistriktet tilldelades fasta belopp efter en fördelning, gjord av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Enligt statsutskottet återigen skulle fördelningen ske efter procentuella grunder liksom förut, men procentsatsen skulle sänkas från 85 till 75. Jag medger gärna, att båda metoderna äro användbara och att båda ur statsfinansiell synpunkt kunna leda till ungefär samma resultat. Man känner nämligen nu ganska nära de verkliga underhållskostnaderna för 1939 och kan därför överblicka, hur en procentberäkning verkar. Jag skall emellertid taga kammarens tid i anspråk ännu

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)
några minuter för att påvisa de skäl, som jag anser förefinnas för att följa propositionens linje.

När man inom departementet hade gjort upp en tablå över medelstillgången på specialbudgeten och hade att fördela medlen på de olika ändamålen, är det klart, att beträffande underhållsbidraget en sänkning av procentsatsen låg närmast till hands. Detta var en enkel väg, och den ledde också till målet. Redan då visste man nämligen ungefär, vad underhållskostnaderna för 1939 skulle stiga till. Jag ville emellertid inte för riksdagen framlägga förslag om en dylik sänkning av bidragsprocenten. Den under de senaste åren tillämpade procentsatsen, 85 %, har framgått efter många strider. Vägvesendets representanter här i kamrarna ha år efter år kämpat för högre och högre procentsatser, och man har slutligen kommit till siffran 85, där man ansett sig kunna stanna. Jag för min del betecknar denna siffra som en vunnen position, som jag anser att man icke gärna skall släppa, ty sedan denna siffra en gång sänkts, vet man ju inte, hur fortsättningen blir. Sänker man den till 75 i år, tvingas man kanske nästa år att sänka den ännu mer, och så är man på väg utför, där man en gång med så mycken möda kravlat sig upp.

Detta var det huvudsakliga skäl, som föranledde mig att söka efter andra utvägar att nå den önskade besparingen än den grova sänkningen av procentsatsen. Det befanns, att en användbar metod kunde konstrueras genom att lägga 1940 års kostnader till grund för beräkningen i stället för 1939 års. Men eftersom fördelningen sker mitt i kalenderåret, måste ju 1940 års kostnader bestämmas uppskattningsvis. Att man skulle göra en besparing på det sättet, stod klart för oss, därför att man tog för alldeles givet, att väsentliga inskränkningar i vägunderhållet kunde göras och måste göras, och på detta vis kunde man alltså bibehålla procentsatsen 85 och ändå ernå den nödiga besparingen.

Nu finner jag till min överraskning, att utskottsmajoriteten hellre gått på en sänkning av procentsatsen än att anlita den i propositionen anvisade utvägen. Jag anser emellertid, att den i propositionen föreslagna metoden i det närvarande läget även rent sakligt sett är överlägsen metoden att endast sänka procentsatsen, och jag gör det huvudsakligen därför att man genom propositionens metod bibringar vägdistrikten ett mycket starkt motiv för sparsamhet, vilket man icke gör, om man fortsätter med procentberäkningen. Enligt propositionens metod få vägdistrikten till sitt förfogande ett bestämt belopp av automobilskattemedel, och de veta då hur mycket pengar som finnas till förfogande för de olika ändamålen. Men genom att man fortsätter på procentberäkningens väg inträder ju faktiskt det förhållandet, att vägdistrikten kunna fortfara att göra utgifter i oförändrad omfattning i medvetande om att i varje fall en väsentlig del överlyftes på statsbidraget för nästkommande år. Eftersom det nu finns vägdistrikt, som kanske inte alltid visa den sparsamhet och omtanke, som det nuvarande läget kräver, har jag hållit det för sannolikt, att dessa distrikt behöva bibringas något starkare motiv för sparsamhetssträvanden än det, som föreligger bara genom de utsända cirkulären. Det statistiska material, som finns i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, bestyrker att det inte överallt är så särdeles väl beställt med omtänksamheten.

Nu invänder man mot propositionens system, att en sådan fördelning aldrig kan göras rättvist. Jag tror, att dessa farhågor äro överdrivna. Jag föreställer mig, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har haft tillfälle att inom statsutskottet demonstrera sina statistiska tabeller, och av dessa har åtminstone jag fått en ganska bestämd uppfattning, att en sådan förhandsberäkning av underhållskostnaderna är möjlig att göra och att den också kommer att ge ett ganska rättvisande resultat. Statistiken omfattar åren 1937, 1938 och 1939.

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

Denna period är visserligen inte så lång, men den innefattar dock år med ganska växlande väderleksförhållanden.

Jag vill alldeles bestämt tillbakavisa det framkomna påståendet, att denna fördelning skulle komma att ske efter godtyckliga grunder. Jag tror att de grunder, efter vilka en sådan fördelning kommer att ske, bli lika säkra och rättvisa som den procentuella beräkning, som nu göres på vägdistriktens egna bokförda kostnader.

Som sagt, det väsentliga för mig har varit den uppfostrande verkan, som propositionens system skulle få. De sparsamma komma att gynnas, och de mindre sparsamma komma att få lida för sina gärningar.

Nu säger den föregående ärade talaren, att resultatet blir, att man överflyttar en del kostnader på vägskattdragarna. Jag kan inte förstå, att så skulle bli fallet, ty i den mån som vägdistrikten göra besparingar, komma dessa även vägskattdragarna till godo. Dessa få ju under alla förhållanden bära en viss procent av kostnaderna och komma alltså att i samma grad bli delaktiga i de besparingar, som göras.

Utskottet anför bland annat, att det föreslagna systemet skulle vara alldeles främmande för den praxis, som tidigare tillämpats i avseende å statsbidrag till vägväsendet. Detta påstående är, som också den föregående talaren erinrade om, icke alldeles riktigt. Tidigare utgick nämligen statsbidraget alltid efter uppskattade kostnader och icke efter verkliga. Men det system, som då praktiserades, var mycket ofullkomligt, emedan uppskattningsmetoden var ofullständig och perioderna alldeles för långa. Därför ledde det systemet till stora orättvisor. En helt annan sak blir det, om man kan göra denna uppskattning år efter år och till grund för densamma lägga den synnerligen noggranna statistik, som nu föres inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen över vägdistriktens utgifter för olika ändamål. Jag tror följaktligen, att det bidragssystem, som rekommenderas i propositionen, skulle innebära åtskilliga fördelar. Enligt utskottets egna beräkningar skulle ju totalresultaten av de båda systemen bli ungefär lika, och det är alltså totaliter inte några stora värden, som stå på spel för vägdistrikten. Skillnaden är bara, att det ena vägdistriktet kan få något mera och det andra något mindre, men det förhållandet anser jag vara en av systemets största fördelar, ty då kan man vid fördelningen taga hänsyn till hur distriktet sköta sina affärer.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag har beträffande den nu föredragna punkt 8 anslutit mig till utskottets uppfattning. Statsrådet har här företett en hel del vägande skäl, som stå i god överensstämmelse med de uttalanden, som riksdagen vid olika tillfällen har gjort tidigare.

Vad reservanterna i denna punkt önska, är redan berört. De vilja ha tillräckligt med medel för att kunna öka bidragen under nästa punkt, och då ha de inte någon annan väg att anvisa än anlitande av automobilskattemedelsfonden. Denna fond är avsedd att öka arbetstakten i dåliga tider, d. v. s. i tider av arbetslöshet, så att man vid sådan tillfällen kan få en del arbeten i gång för att sysselsätta de arbetslösa. Statsrådet har också sagt, att vi inte äro inne i en sådan konjunktur för närvarande men att han är beredd att göra de framställningar, som läget kan kräva, om vi under innevarande år komma in i en sådan. Jag understryker detta skäl, som statsrådet mera i detalj har utvecklat, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

På nästa punkt, nr 9, har jag jämte en del andra ledamöter avgivit en reservation. Vi kunna icke ansluta oss till något av de andra förslagen inom utskottet, varken till det, som utskottsmajoriteten enat sig om, eller till någon av de andra reservationer, som äro avgivna. Vi taga upp Kungl. Maj:ts

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

förslag, som vi finna vara lämpligt och ägnat att skapa reda och ordning i fråga om bidragen till vägunderhållet. Statsrådet har redan åberopat vissa tabeller, som visa, hur det står till i det avseendet, och jag kan endast konstatera, att man vid ett närmare studium av dessa tabeller får den uppfattningen, att flera vägdistrikt ha »tagit för sig» på andras bekostnad. Det är i detta avseende man skulle försöka få en utjämning genom det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt.

En av de ledamöter, som undertecknat en annan reservation, har därvidlag framhållit en del betänkligheter, men vi kunna icke underskriva dem. Det är, som statsrådet säger, så att man måste spara någonstans. Alla, som drabbas av denna sparsamhet, äro missnöjda, men det kan inte hjälpas. Kungl. Maj:t har skrivit bort något av det stora anslag, som det här är fråga om. Herr J. B. Johansson framhåller, att genom att man minskar detta anslag, överför man en del av bördan på de vägskatteskyldiga. Detta skulle man kunna tro vara riktigt, men det är inte så: vägstyrelserna behöva ju inte besluta sådana arbeten, som kräva nya skatter. Statsbidraget går nämligen inte ut i efterskott, utan för det kommande året. Följaktligen äro vägstyrelserna obundna och behöva icke med hänsyn till det gångna årets arbeten öka skattebördan.

Det förefaller mig därför, herr talman, som om detta förslag att följa en på förhand uppgjord plan är det, som vi behöva för att få ordning på området. Om staten övertar hela vägunderhållet — vilket säkerligen kommer att ske — skulle man då också förhindra staten att uppgöra de förhandsplaner, som vore behövliga och nödiga? Man säger, att staten inte kan uppgöra sådana planer utan att man ute i landet får lov att medverka härtill, vilket är riktigt. Men tillfälle har staten överallt genom sina representanter, ingenjörerna. Dessa kunna naturligtvis också beakta de lokala synpunkter, som vägstyrelserna ha. Men man får ordning, så att inte den ene tar för sig på den andres bekostnad. Jag kan därför, när den punkten kommer före, inte annat än yrka bifall till den av mig och herr Persson i Falla m. fl. avgivna reservationen.

Jag kan också, eftersom jag har ordet, gå in på en annan sak. Man har anmärkt, att vinterväghållningen skulle bereda svårigheter, om fördelningen av medel skulle ske efter en på förhand uppgjord plan, då vinterväghållningen kan kräva mera det ena året än det andra och slå olika ut för olika orter. Framför allt är detta en sanning, när det gäller den, som man får hoppas, nu gångna vintern. Men i det fallet ha vi föreslagit följande uttalande: »Enligt utskottets mening synes dock skäl föreligga överväga huruvida ej vinterväghållningen bör särskiljas från övrigt underhåll samt vägdistriktet berättigas utbekomma det därå belöpande statsbidraget retroaktivt med de verkliga kostnaderna som beräkningsgrund.»

Med detta ber jag att i den föredragna punkten nr 8 få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Heiding: Herr talman! Jag kunde för min del icke ansluta mig till vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, när vi hade denna fråga uppe i statsutskottet. Jag har ansett att dessa förslag skulle medföra en allt för stor övervältring på vägskattedragarna. Då det rör sig om ett belopp på 7,800,000 kronor, synes oss det bli en allt för stor tunga för skattebetalarna att bära. Det skulle medföra betydligt högre vägskatt än förut. Jag får också säga, att när det gäller vägarna, får man nog tänka på att man inte förfar på sådant sätt, att man försämrar vägbanorna genom att inte hålla vägarna i ordning. Ett sådant tillvägagångssätt skulle säkerligen komma att straffa sig, ty det är alltid så, att om man eftersätter vissa underhålls-

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

arbeten, så får man ta igen det i framtiden, och då kanske arbetet blir betydligt dyrare, än om det utförts tidigare.

Det är inte heller säkert, att trafiken kommer att minska i den omfattning, som man på vissa håll har beräknat. Säkerligen kommer biltrafiken att fortgå i rätt stor utsträckning. Jag tänker särskilt på den stora vedavverkning, som skall företagas och som redan nu är igång. Veden måste ju forslas fram, och detta kommer att ställa ökade krav på att vägarna äro i gott skick. Även om framkörningen inte sker endast med bilar, måste den i alla fall ske med fordon, och vägarna komma därigenom att slitas kanske i högre grad än man anar.

Beträffande den omtalade sparsamheten, får jag säga, att naturligtvis kan en viss sparsamhet iakttagas, och vägstyrelserna ha redan gått in för att försöka spara i största möjliga utsträckning, men det är ofta så, att vägstyrelserna inte ha någon större möjlighet att spara, utan det inträffar förhållanden, som göra, att man med hänsyn till kravet, att vägarna måste hållas i farbart skick, inte kan spara allt för mycket. Att emellertid vägstyrelserna hörsammat denna uppmaning att spara, det äro väl alla förvissade om.

Jag kan inte heller förstå, hur väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utan att drabbas av klander skall kunna göra en sådan beräkning som Kungl. Maj:t förordar. Om man beräknar statsbidraget med ledning av 1937 och 1938 års utgifter, skulle ju detta leda till att det, såsom statsrådet framhöll, kan gå så att vissa vägdistrikt kunna få 100 procents bidrag på de verkliga kostnaderna. Detta kan bli förhållandet, om man antar Kungl. Maj:ts förslag, men inte om man följer den väg som vi reserveranter förorda, ty då beräknas ju bidraget på de verkliga kostnaderna under föregående år, och ingen kan komma upp i 100 procents bidrag. Men det kan också finnas vägdistrikt, som enligt Kungl. Maj:ts metod inte skulle få mer än 50 procent av den verkliga kostnaden, eftersom de kunna ha betydligt större kostnader 1940 än de hade 1937 och 1938, efter vilka år man skall göra beräkningen. Man torde få säga, att det är nästan omöjligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att kunna rättvist göra en sådan fördelning, som här talats om. Vad beträffar vinterväghållningen, är det ju mycket växlande, såsom redan påpekats. Jag fick från ett vägdistrikt nere i mina bygder ett brev, där vägstyrelsens ordförande begärde, att vi på inga villkor skulle gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Brevet är daterat den 26 februari. Ordföranden framhöll där, att distriktet betalat ut något över 180,000 kronor för vinterväghållningen under denna vinter, och efter den dag, då brevet avsändes, har det kommit ett par mycket svåra oväder, varför jag är säker på att beloppet nu går betydligt över 200,000 kronor, kanske upp till 250,000. Det har varit kollossala kostnader i detta fall, och vägstyrelsens ordförande angav till jämförelse kostnaderna för underhållit under de närmast föregående åren. År 1933 uppgingo kostnaderna för vinterväghållningen i detta distrikt endast till 4,764 kronor, 1934 till 4,280 kronor, 1935 till 5,001 kronor, 1936 till 12,078 kronor och 1937 till 9,572 kronor. Sedan gick siffran 1938 upp till 30,047 kronor, och 1939 var den uppe i 43,098 kronor. Detta är ju mycket små belopp i jämförelse med den summa på betydligt över 200,000 kronor, som det nu är fråga om. Hur skall det gå för sådana vägdistrikt att klara sina finanser, om man följer Kungl. Maj:ts förslag? Det går inte alls.

På tal om vinterväghållningen ber jag att få hänvisa till en passus i den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna reservationen. Reserveranterna ha gått med på Kungl. Maj:ts förslag, men yttra följande: »Enligt utskottets mening synes dock skäl föreligga överväga huruvida ej vinterväghållningen

Ang. automobilskatte.medlens specialbudget m. m. (Forts.)
bör särskiljas från övrigt underhåll samt vägdistrikten berättigas utbekomma det därå belöpande statsbidraget retroaktivt med de verkliga kostnaderna som beräkningsgrund.» Ja, då överge reservanterna de tidigare förordade principerna i fråga om det egentliga vägunderhållet, men beträffande vinterväghållningen vilja de behålla det gamla systemet. Kungl. Maj:t har inte velat gå på den linjen, men reservanterna anse tydligen, att det är möjligt att göra det. För min del anser jag det vara alldeles uteslutet att i detta fall tänka sig en lösning enligt Kungl. Maj:ts förslag. Antingen måste man taga utskottsförslaget eller också den reservation, som vi ha avgivit. Att vi inte kunnat biträda utskottsförslaget beror framför allt därpå, att bidragsprocenten sänkts så pass kraftigt som från 85 till 75. Vi ha ansett, att vägdistrikten härigenom komma att drabbas av alltför tunga utgifter, och förorda därför en sänkning till endast 80 procent. Därmed ha vi ådagalagt vår vilja att i viss mån tillmötesgå kravet på sparsamhet, samtidigt som vi visat en önskan att inom statsutskottet uppnå enighet, vilket dock icke lyckats.

Personligen skulle jag ju helst se att, såsom jag yrkat i min motion, bidrag liksom förut finge utgå med 85 procent, men då detta förslag inte vunnit utskottets gillande, har jag anslutit mig till dem, som förorda en nedsättning med 5 procent. Det är ju dock inte meningen, att denna nedsättning skall bli bestående för all framtid, utan man bör, som vi ha sagt, verkställa nya beräkningar och överväga, hur fördelningen bör ske under nästkommande år. De människor, som bo på landsbygden, äro ju minst lika skattetyngda som övriga medborgare, och det vore inte rättvist att på dem övervältra de stora utgifter, som det är fråga om i detta fall. Nu kan det visserligen sägas, att man inte vet hur det kan ställa sig ett kommande år och att man eventuellt kan räkna med att automobilskatten inte kommer att ge lika mycket som förut. Jag skulle dock hålla för troligt, att biltrafiken kommer att upprätthållas i normal omfattning. Att skatteintäkterna i höstas visade minskning berodde ju på bensinrestriktionerna, men nu får man väl hoppas, att bensinimporten skall fortgå obehindrat, så att trafiken kan försiggå ungefär som vanligt.

För övrigt anser jag, att när det nu finnes en fond på över 57 miljoner kronor att tillgå, borde man med häsyn till rådande exceptionella förhållanden anlita densamma och ur fonden taga det belopp, som erfordras för att täcka den uppkomna bristen. Vid 1938 års riksdag yttrade dåvarande departementschefen, att dessa medel hade avsatts för att man skulle kunna åstadkomma en utjämning och göra vägarbetena mindre beroende av växlingarna i inflytande automobilskatteinkomster. Det var således från början avsett, att denna fond skulle tagas i anspråk, om man inte fick in tillräckligt höga skattebelopp. Jag anser det därför vara fullt berättigat att täcka bristen ur dessa fonderade medel, så att man slipper att uttaxera det belopp, som det här gäller.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet yttrade, att det är första gången sedan automobilskatten infördes, som man haft att anteckna minskning i skatteintäkterna. Det är visserligen sant, men det kan ju vara en tillfällig företeelse. Det är inte alls säkert, att den kommer att bli bestående. Förmodligen kommer trafiken i fortsättningen att hålla sig i normala gängor, såsom vi sett att den gör redan nu.

Vid urtima riksdagen beslöts att låta en viss del av automobilskatte.medlen inflyta direkt till statskassan. Man får väl hoppas, att detta var en tillfällig åtgärd, som ej i framtiden skall behöva upprepas. Herr statsrådet framhöll, att när man nu måste iakttaga sparsamhet, hade man varit tvungen att taga av det beräknade underhållsbidraget, och det har man ju gjort i sådan

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

grad, att ett belopp av 7,800,000 kronor skulle inbesparas. Ja, det är ju gott och väl, men jag vågar ifrågasätta, om inte denna »sparsamhet», som helt kommer att gå ut över skattedragarna på landsbygden, är något missriktad.

Det skulle vara åtskilligt mer att säga om de reservationer, som äro fögade till utskottets betänkande, men jag skall inte upptaga tiden längre, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Gustafsson i Benestad m. fl.

Häri instämde herrar *Friggeråker* och *Eskhult*.

Friherre De Geer: Herr talman! Jag skall be att särskilt beträffande punkt 9, som ju också berörts nu, få komma med några små repliker, dels på grund av vad som redan sagts här i debatten, och dels med anledning av vissa uttalanden i reservationerna.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har här sagt, att han ville se sanningen i ögat, och han kom då till det resultat, som föreligger i Kungl. Maj:ts proposition. Men statsutskottets utlåtande visar, att propositionen, trots denna berömvärda önskan att komma till botten med detta problem, enligt utskottets åsikt dock verkar något främmande för det hela, och jag tror, herr talman, att den kungl. propositionen på alla, som i praktiken äro insatta i vägväsendets förhållanden, gör ett i högsta grad verklighetsfrämmande intryck. Det hade varit utmärkt — men det är ju tyvärr omöjligt — om herr kommunikationsministern och bland reservanterna exempelvis herrar Johan Nilsson i Malmö och Sundberg hade haft tillfälle att någon tid mera direkt sätta sig in i de stora svårigheter man har att kämpa med ute i vägdistriktet. Jag tror då, att de skulle blivit tvungna att ganska mycket revidera sina ståndpunkter.

Herr kommunikationsministern påpekar, att man i vägdistriktet redan tagit ett stort steg mot sparsamhet, och det är nog säkerligen också förhållandet, ty lika väl som andra medborgare här i landet äro vägstyrelsernas ledamöter fullt medvetna om att tidsläget kräver den yttersta sparsamhet. Det är, säger herr kommunikationsministern, inte omöjligt för vägstyrelserna att eventuellt anpassa sig efter de linjer, som skulle komma att följas, ifall den kungl. propositionen ginge igenom. Jo, för min del tror jag, att det är nära nog omöjligt. Jag tror, att det är så utomordentligt många omständigheter, som inverka, att det finnes ingen möjlighet att följa de linjer, som Kungl. Maj:t här har dragit upp, d. v. s. att man skall få ett bestämt anslag, som sedan ovillkorligen skall räcka till. Herr statsrådet sade emellertid, att han vid valet mellan att bibehålla bidragsprocenten oförändrad eller att nedsätta den till exempelvis 75 procent hade stannat för det förra alternativet av den anledningen, att tidigare utgående 85 procent redan så att säga vunnit en viss hävd. Men, mina herrar, med bibehållande av dessa 85 procent har propositionen likväl ryckt undan grunden för det hela på så sätt, att man upphört att beräkna bidragen efter de verkliga kostnaderna och beräknar dem efter en godtyckligt uppgjord plan.

Herr statsrådet nämnde, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade utarbetat tabeller, som han tagit del av och som ju också ha lämnats till påseende i statsutskottet, åtminstone i dess fjärde avdelning, och det är, som herr statsrådet sade, uppenbart, att dessa tabeller uppvisa en viss ojämnhet vägdistriktet emellan. Det är emellertid lika tydligt, trots dessa tabeller och trots att man i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen så väl känner behovet av att åstadkomma

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)
en utjämning, att det i praktiken torde bli omöjligt att uppnå ett så fullständigt idealiskt resultat, som man hoppats på.

Herr Johan Nilsson i Malmö sade, att herr kommunikationsministern i propositionen hade anfört vägande skäl. Jag måste i all vördsamhet säga, att jag tycker, att de skäl, som herr statsrådet anfört, såväl i propositionen som nu i debatten, inte äro så särdeles vägande, utan enligt min mening ganska svaga. Herr Johan Nilsson i Malmö ansåg vidare, att man genom ett bifall till propositionen skulle åstadkomma reda och ordning i vägstyrelsernas sätt att sköta sina affärer. För min del tror jag, att man snarare riskerar att i många avseenden vålla oreda och oordning, därför att det för vägstyrelserna blir fullständigt omöjligt att tillgodose oväntade, trängande behov, emedan de sakna medel att likvidera oväntade utgifter. Naturligtvis kan det sägas, att man genom den kungl. propositionen framtvingar en alldeles särskild sparsamhet, men det är mycket tvivelaktigt, om denna sparsamhet i längden blir till fördel. Det kan nämligen komma att visa sig, att vägstyrelserna skulle bli nödsakade att eftersätta vägunderhållet i sådan grad, att det sedermera kostade ofantligt mycket mer att rätta det som brustit. Därför är det mycket dålig sparsamhet att nu alltför mycket knappa in på vägunderhållet, vilket man i många vägdistrikt ovillkorligen skulle bli tvungen till genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Johan Nilsson i Malmö sade vidare — om jag får tillåtelse att rikta ytterligare en liten replik till honom — att vägstyrelserna inte behöva sätta i gång med så kostsamma arbeten, att utgifterna bli betungande för skattedragarna. Jo, herr Johan Nilsson, tyvärr är det så, att vägstyrelserna till följd av väderleksförhållanden eller andra omständigheter, som de inte äro i stånd att behärska, kunna tvingas vidtaga sådana kostsamma arbeten. Herr Johan Nilsson sade också, att om t. ex. staten skulle övertaga vägväsendet, vore det väl omöjligt att tänka sig, att man skulle hindra staten att uppgöra planer, som sedan också skulle följas. Nej, det bleve naturligtvis då som nu, att man måste göra upp stater för vägväsendet och anstränga sig till det yttersta för att få dem att stämma med verkligheten. Men även om staten övertog vägväsendet tror jag att så många oberäkneliga omständigheter skulle inverka förtryckande på budgeten, att man inte kunde följa den så fullständigt som man skulle önska, och efter ett förstatligande skulle vi nog få bevittna, att riksdagen bleve anmodad att bevilja medel till komplettering av de budgetberäkningar, som hade slagit fel.

För min del tror jag, såsom jag tillåtit mig framhålla i en motion att det i nuvarande exceptionella läge, då man måste iakttaga största möjliga sparsamhet, hade varit riktigast att bibehålla 85 procent som bidragsnorm och dessutom beräkna kostnaderna efter innevarande års underhållskostnad och inte, såsom man efter gammal ordning varit van att göra, efter närmast föregående års underhåll. Man hade då sannolikt kommit till den för vägdistrikten rättvisaste och för staten fördelaktigaste beräkningsmetoden. En av reservanterna, herr Sundberg, påpekar bl. a., att man vid en omläggning enligt Kungl. Maj:ts förslag eller något liknande skulle åstadkomma en fullt rättvis fördelning. Men det är ju just där, som den svagaste punkten ligger i Kungl. Maj:ts förslag eller att man enligt detsamma inte kan ernå en rättvis fördelning mellan de olika vägdistrikten. Detta har särskilt i vinter mycket tydligt visat sig genom de stora kostnader, som vinterväghållningen orsakat i vissa distrikt. Skulle man följa Kungl. Maj:ts förslag och gå efter statistiken för ett par år samt i övrigt lita till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förmåga att på ett absolut riktigt sätt beräkna utgifterna för varje vägdistrikt, då är det uppenbart, att sådana vägdistrikt som exempelvis i södra hörnet av Skåne, där man

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

fått vidkännas en utgift av ända till 300,000 kronor för vinterväghållning, skulle råka särskilt illa ut. Ofantligt många andra exempel skulle kunna anföras, men jag vill inte längre ta kammarens tid i anspråk. Frånsett vinterväghållningen finnes det ofantligt många andra omständigheter, som icke äro förutsedda i Kungl. Maj:ts förslag och som kunna orsaka, att fördelningen mellan vägdistrikten blir orättvis.

Herr Sundberg tror i likhet med många andra fullt och fast, att man kan göra upp en bestämd plan för vägunderhållet, men som jag redan sagt, göra väderleksförhållandena m. m. att detta i längden är omöjligt. Man kan se, att även de, som tro på Kungl. Maj:ts förslag, i grund och botten hysa en viss tveksamhet. Sålunda anse exempelvis herr Johan Nilsson och hans medreservanter, att vinterväghållningen borde undantagas och behandlas för sig. Men vad menas då egentligen med vinterväghållning? Var börjar och var slutar vinterväghållningen? Det torde bli ganska svårt att fixera en gräns. Vill man såsom sådan exempelvis ange reparerandet av vägarna efter tjäl-skjutningen skulle vinterväghållningen kunna räcka långt in på försommaren. Jag tror, att det är mycket svårt att göra sådana gränsdragningar och upp-linjeringar, och jag är fullt övertygad om att framtiden kommer att visa, att det enda, som i längden står sig, är att ge bidrag efter de verkliga kostna-derna, men att man samtidigt, både från vägstyrelsernas och myndigheternas sida, bör anstränga sig till det yttersta för att iakttaga största möjliga spar-samhet.

Innan jag slutar, herr talman, skall jag be att få påpeka ännu en sak. Då kommunalskattutredningen särskilt påyrkade, att frågan om vägväsendets förstatligande skulle utredas, berodde detta därpå, att man ansåg, att den nuvarande vägskatten borde tagas bort och att staten skulle sköta det hela, därför att vägskatten tyngde hårt och orättvist. Trots vad som har sagts av herr Johan Nilsson och hans medreservanter är det väl emellertid alldeles uppenbart, att den kungl. propositionen måste medföra, att just denna väg-skatt, i stället för att tagas bort eller minskas, kommer att ökas i högsta grad i vissa vägdistrikt.

Om det är tillåtet att redan nu uttala sig om punkt 9, ber jag, herr talman, få anmäla, att jag där kommer att ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herr Gustafsson i Benestad m. fl.

Herr Bäcklund: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde förstå, har det förekommit livlig diskussion i statsutskottet och icke minst inom dess fjärde avdelning vid behandlingen av denna fråga. Det förelåg från avdelningen icke mindre än tre förslag, i utskottsutlåtandet äro förslagen fyra.

Den reservation, som har avgivits av herr Gustafsson i Benestad m. fl., går ju ut på att automobilskattemedelsfonden skall tagas i anspråk för här ifråga-varande ändamål. Emellertid bör det observeras, att om fördelningen skall ske på det sätt, som dessa reservanter tänkt sig, kommer man också att avse-värt minska städernas bidrag av automobilskattemedel. Det är väl knappast troligt, att det skulle vara till fördel för folk i allmänhet om vi redan nu skulle behöva anlita automobilskattemedelsfonden. Kriget har ju nyss börjat, och ingen vet, hur länge det kommer att pågå. Det är möjligt, att våra svå-righeter komma att bli avsevärt större än de äro nu. Här diskutera vi hur mycket folk kommer att åka automobil och vilka inkomster denna trafik skall ge. Det kan ju inte bli annat än rena gissningar, ty vi veta inte alls hur det kommer att bli. Det kan hända, att det går efter beräkning, men det kan också hända, att beräkningarna slå slint. I varje fall anser jag, att man bör dröja med att anlita automobilskattemedelsfonden. Det är inte nödvändigt att taga

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)
den i anspråk redan i år. Jag anser också, att det är onödigt att vid varje tillfälle, då automobilskatten kommer på tal, försöka sänka städernas bidrag, som ju inte är så värst stort. Men till det slutet kommer man alltid, när man vridit och vänt på saken, och dit ha vissa reservanter kommit också nu.

Det är naturligtvis alldeles riktigt, som reservanterna framhålla, att militärtransporter, höjda priser på förnödenheter, stegrade arbetslöner m. m. komma att fördyra vägunderhållet. Det förstå vi litet var. Men man uppnår inte någon rättvis fördelning av dessa ökade utgiftsbördor genom att nu taga automobilskattemedelsfonden i anspråk.

Vad vinterväghållningen beträffar, är det väl för övrigt inte bara denna gång den figurerar i budgeten. Den posten återkommer väl varje år med större eller mindre belopp, och har man kunnat ordna saken förut, bör det gå även nu. De i septembercirkuläret proklamerade besparingssynpunkterna äro naturligtvis av stor betydelse och komma säkerligen att leda till goda resultat. Därom är jag övertygad. När det gäller väganslag, ha vi på senaste åren varit allt annat än sparsamma. Vägdistrikten ha ju fått mycket rikliga anslag, som de också vetat att utnyttja. Man förstår, när man åkt bil här i landet, att vi annars inte skulle ha så bra vägar. Men om vi ett eller annat år inte kunna gå på i samma takt, behöver det väl inte betyda så mycket. Underhållet av vägarna kunde nog temporärt något eftersättas. Framdeles blir det måhända nödvändigt att öka väganslagen igen, men då ha vi kanske större resurser än nu. I varje fall kan jag under inga förhållanden gå med på att automobilskattemedelsfonden redan nu tages i anspråk.

Jag anser, att utskottets förslag är riktigt avvägt, och jag tycker, att det borde tilltala kammaren. Vi ha delvis frångått Kungl. Maj:ts förslag, men vi ha i likhet med Kungl. Maj:t inte velat gå med på att anlita automobilskattemedelsfonden. Vad beträffar de 25 procent, som skola tillkomma städerna, ha vi inte velat rubba på Kungl. Maj:ts förslag.

Denna fråga har alltid varit svårlöst, men jag anser, att statsutskottet här framlagt ett förslag, som man lugnt kan förorda. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Sundberg: Herr talman! Alla äro överens om att ur statsfinansiell synpunkt en spärr måste sättas mot den oroväckande ökning av utgiftsposten för vägunderhållet, som under senare år kunnat konstateras. Men enligt mitt förmenande finnes det också ett annat skäl än det statsfinansiella, som talar därför. När detta ärende föredrogs på fjärde avdelningen i statsutskottet, förvisades, såsom här redan har framhållits, en hel del statistiska tabeller från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Man kunde då inte undgå att göra den reflexionen, att allt inte är väl beställt, som det nu är, ifråga om statsbidraget till vägunderhållet. Jag fick i varje fall ett starkt intryck av att »vägunderhåll» är ett begrepp, som tolkas och tillämpas väsentligt olika i olika vägdistrikt. Naturligtvis finnas vägdistrikt, som på detta konto endast föra utgifter, som gälla det egentliga vägunderhållet, men å andra sidan vill det synas, som om många vägdistrikt på ifrågavarande konto plockade in utgifter för åtskilligt, som borde föras å helt andra konton och som — om så skedde — säkerligen ej skulle komma till utförande i samma utsträckning som nu med påföljd att en sannolikt betydande besparing under kontot vägunderhåll skulle kunna uppstå enbart av denna anledning. Frestelsen till en viss rundhänthet med ifrågavarande konto måste vara mycket stor, när staten ensam betalar 85 procent av vägunderhållskostnaderna och inga effektiva hämningar av dessas utväxt förekomma från statens sida.

Om man vill råda bot för detta missförhållande, måste man enligt mitt för-

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

menande söka komma fram till ett annat system än det nuvarande. Detta nya system bör vara uppbyggt så, att det främjar största möjliga sparsamhet och i sig självt stimulerar härtill från vägstyrelsernas sida. Det bör vidare vara ägnat att skapa rättvisa mellan de olika vägdistrikten. Baron de Geer och herr J. B. Johansson sade sig ha en annan uppfattning än jag om denna rättvisa. Jag vill då invända, att rättvisan enligt det nuvarande systemet är en chimär typ, ty om det då förhåller sig så — som jag förut framhållit — att en del vägstyrelser på vägunderhållets konto föra utgifter som inte höra dit, under det andra förfara riktigt, måste det med naturnödvändighet bli en viss orättvisa de olika vägstyrelserna emellan. Men saken är den, att det nu inte märks så mycket, därför att bidraget utgår i efterskott på de verkliga kostnaderna, sådana de föreligga enligt räkenskaperna. Men om man exempelvis tänker sig, att det nuvarande systemet skulle bibehållas, men en proportionell nedskärning av statsanslaget måste av statsfinansiella skäl företagas, då skulle orättvisan i det nuvarande systemet framstå i öppen dag.

Vidare måste systemet vara sådant, att vägunderhållet i sig självt — det verkligt nödvändiga vägunderhållet — icke eftersättes. Detta anser jag vara en mycket viktig punkt, ty det vore en felaktig sparsamhet att inskränka på dessa verkligt nödvändiga utgifter. Om man till exempel underlåter att grusa en väg, som behöver grusas, och i stället genom stark hyvling tillfälligt får fram en dräglig väg bana, så tär man på kapitalet och drabbas i framtiden av mycket större utgifter än fallet skulle ha varit, om man i tid hade företagit det nödvändiga underhållet.

Ytterligare måste systemet vara byggt på den förutsättningen, att den enskilde inte överhövan betungas med vägs katt. Vägväsendet är tillräckligt betungande för den enskilde som det är, och jag delar fullkomligt herr statsrådets uppfattning, att när man efter så många strider kommit därhän, att statsbidraget till vägunderhållet utgår med 85 %, bör man inte i onödan överge denna plattform.

Finns det då ett system, som motsvarar det syftemål jag här inriktat mig på? Jag svarar härtill ja. Systemet är enligt mitt förmenande i princip det samma som innefattas i Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga. Men det bör uppbyggas efter andra förutsättningar. Vägstyrelserna böra nämligen anmodas att helst i samförstånd och samarbete med vägingenjören upprätta statförslag, som bygga på förutsättningen att ett fast i förväg bestämt statsanslag skall utgå till vägunderhållet. Under alla förhållanden skola dessa statförslag granskas av vägingenjören och sedan av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för att sedan fastställas av denna myndighet, eller eventuellt kommunikationsdepartementet. Tillämpar man ett sådant system då har man enligt min tro kommit så långt man kan på rättvisans väg och i försöket att få ett gott vägunderhåll och att samtidigt i största möjliga mån nedbringa kostnaderna. I min reservation har jag framlagt förslag i av mig angiven riktning, därvid jag dock gör undantag för vintervägunderhållet, som jag anser bör upptagas som reservationsanslag. Ehuru jag i princip gillar departementschefens förslag kan jag för året ej ansluta mig därtill, då dess iscensättande redan i år ej kan ske utan att framkalla stor ojämnhet och orättvisa vägdistrikten emellan. Då emellertid min reservation, enligt vad jag fått veta, inte kan ställas under proposition, då den avser tiden fr. o. m. 1941 och propositionen endast talar om 1940 och heller ingen motion avseende 1941 ingivits, vill jag för detta år gå på samma linje som herrar Gustafsson i Benestad och J. B. Johansson m. fl., dock med rekommenderande av att för 1941 och tiden därefter den av mig angivna vägen bör beträdas. I det syftet ber jag att till chefen för kommunikationsdepartementet få rikta en hemställan, att han måtte ge väg- och vatten-

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)
byggnadsstyrelsen direktiv att av vägstyrelserna och vägingenjörerna i höst infordra sådana statförslag jag i min reservation framhållit, för att riksdagen på basis av dessa nästa år må kunna besluta tillämpandet av den i årets proposition framförda principen.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Då bilskatten infördes, var avsikten därmed att bidra till vägväsendets upprätthållande, byggandet och förbättrandet av vägarna samt i viss mån lättandet av skattetrycket för de väghållningsskyldiga. Man inrättade ju en specialbudget, för att de medel, som man genom bilskatterna tog ut av trafiken, direkt skulle komma vägväsendet till godo. Den princip, som därvid infördes, har man hela tiden sökt upprätthålla, ända tills man i höstas lade på en särskild bensinskatt av 4 öre som inflöt i den allmänna budgeten, varigenom alltså nyssnämnda princip frångicks. Det är klart, att man icke minst i tider som dessa måste anpassa sig efter ändrade förhållanden, men vad statsmakterna en gång ha lovat de väghållningsskyldiga anser jag dock att de böra hålla.

Vad är det då som riksdagen senast har lovat? Statsbidraget har ju i sakta stigande skala ökats från 10 % till 85 % av kostnaderna och har under de senare åren hållit sig vid sistnämnda procentsats, som riksdagen ställt i utsikt skulle bibehållas. Då år 1937 perioden för statsbidragets utbetalande omlades från kalenderår till budgetår, skedde en framflyttning med ett halvt år, varigenom bidraget har kommit att beräknas på föregående års underhållskostnad. Så skulle alltså även komma att ske innevarande år. Nu sägs det emellertid, att under 1939 underhållskostnaderna i någon mån ha minskats, dels genom den återhållsamhet, som vägstyrelserna förutsättas ha iakttagit till följd av Kungl. Maj:ts och länsstyrelsernas uppmaning om sparsamhet, men dels och framför allt genom den minskade trafiken. Men de kostnader, som redan erlagts, kan man ju inte komma ifrån, även om, som jag sett i en inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjord i utskottet företedd P. M., man räknar med en nedgång under innevarande år, och dessa kostnader äro ingalunda täckta med de bidrag, som staten nu kommer att bestrida. Eftersom dessa kostnader i varje fall måste täckas, blir det tydligen vägdistrikten själva, som få svara för desamma. Trots att bidrag av bilskattemedel utgått med stigande belopp och med relativt stor procent, har inte de väghållningsskyldigas skattebördor kunnat minskas. Visserligen skedde en utjämning genom den omläggning av vägdistrikten, som företogs för några år sedan, men i stort sett kan man inte säga att vägskatterna ha minskats, utan kostnaderna för de väghållningsskyldiga äro alltjämt stora. Och genom det nu framlagda förslaget blir det intet tvivel om att vägdistrikten få ökade kostnader.

Vad göra nu statsmakterna? Jo, staten behöver en hel del pengar, och för att framskaffa dessa överflyttas stora belopp av automobilskattemedel till statskassan. De förluster för vägdistrikten, som uppstå, eller rättare sagt de brister, som måste täckas, få de väghållningsskyldiga bära, ty bristerna måste ju i varje fall täckas. Jag vet att det finns vägdistrikt, som till följd av det ökade vägunderhållet innevarande år redan måste upptaga lån för att bestrida sina utgifter. Det är inte utsagt i utskottsutlåtandet eller propositionen på vilket sätt de skola få täckning. Jag förmodar att sådana, även under denna debatt nämnda vägdistrikt, där kostnaderna för vinterväghållningen under innevarande år stigit till det tiodubbla mot vad de bruka vara, skall på något sätt beredas statlig hjälp till täckande av desamma. Det bidrag, som för innevarande år skall utgå till vägdistrikten, är ju emellertid enligt de principer som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, beräknat

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

på medeltalet för de tre senaste åren. Enligt utskottsförslaget skulle bidraget utgå med 75 % på kostnaderna, och i detta avseende ger nog inte utskottsförslaget nämnvärt mera än Kungl. Maj:ts förslag. Inte heller enligt den av herr Gustafsson i Benestad m. fl. avgivna reservationen lämnas tillräckligt bidrag, men den ger åtminstone mera än såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Nu sägs det visserligen i propositionen, och statsrådet har upprepat det under dagens debatt, att man för ordningens skull vill ha bestämda kostnadsplaner uppgjorda, något som man hittills saknat. Men hur är det med sådana planer som göras upp? Bli de tillförlitliga? Det är givet, att det ligger åtskilligt i tanken, att en vägstyrelse som fått ett visst belopp sig anvisat, skall hushålla med pengarna, så att de räcka till, och att sparsamhet skall iakttagas. Men kan det å andra sidan icke förutsättas, att vederbörande ha intresse av att i planen skruva upp kostnadssummorna? Då vet man inte vart det tar vägen. Är det för övrigt möjligt för vägingenjörerna, länsstyrelserna och rent av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att i detalj granska och kontrollera dessa planer? Det är tydligt, att det inte är möjligt att gå för hårdhänt till väga, men då det å andra sidan får förutsättas, att det finns vägstyrelser som äro mera samvetsgranna än andra, står man inför problemet, hur en orättvis fördelning av medlen skall undvikas.

Det är alltså åtskilliga problem som rullas upp, om man vill gå in för kommunikationsministerns plan. Statsrådet säger visserligen i propositionen, att dessa grunder endast böra gälla för 1940. Men då vet man ju varken ut eller in. Det finns ingen bestämd princip fastslagen. Är det meningen, att man skall tillämpa olika grunder olika år? Det kan visserligen inte förnekas, att enligt herr statsrådets beräkningar — om man bortser från den lucka, som uppstår för föregående år — kostnaderna med hänsyn till den förutsatta minskade trafiken skulle täckas av de 85 %, som utgå i statsbidrag, men detta är ju till stor del beroende på trafikens intensitet. Om vägtrafiken icke nämnvärt minskas, komma heller icke underhållskostnaderna att bli så mycket lägre, helst som viss materiel för vägunderhållet har stigit avsevärt i pris — jag tänker på dammbindningsmedel, maskiner etc. — vartill komma höjda arbetskostnader. Skulle därför trafiken inte komma att minskas utan snarare ökas, blir bidraget otillräckligt, i synnerhet som det dessutom är grundat på en felaktig princip genom att det inte ansluter sig till trafikens omfattning, vilket vore det naturliga, utan utgår med en viss procent av beräknade kostnader. Statsrådet förutsätter emellertid nu, att det skall bli en ganska stor nedgång i trafiken. Han påpekade också, att om den inkomst, som i propositionen är upptagen i automobilskatt, inte skulle inflyta, skulle man utfylla det felande beloppet ur automobilskattemedelsfonden. Men när man redan så att säga har givit efter på principen och sagt, att man under vissa förhållanden kan ta även automobilskattemedelsfondens pengar till hjälp, kan jag inte förstå, att man kan ha någonting emot att i enlighet med herrar Gustafssons i Benestad m. fl. reservation ta de något över två miljoner ur denna fond som behövas för att fylla ut det felande beloppet, även under de förutsättningar som dessa reservanter och jag förmodar även herr statsrådet ha beräknat.

Enligt min mening, herr talman, vill man här slå in på en ny princip, som är oprövad, om vilken man inte vet, om man kommer att fasthålla vid den, och om vilken man för övrigt inte vet, om den kommer att leda till rättvisa och säkerhet eller ens till den sparsamhet, som man avser att framkalla.

Jag ber alltså, herr talman, att på den nu föredragna punkten få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, och jag vill även uttala min an-

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)
slutning till denna beträffande punkt 9, eftersom dessa båda punkter ha diskuterats i ett sammanhang.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Endast ett par repliker.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet uttalade, att den automobilskattemedelsfond, som är upplagd i och med automobilskattemedlens överförande till en speciell budget och som för närvarande uppgår till 57 miljoner kronor, är avsedd att användas för vägförbättringsarbeten och särskilt tagas i anspråk vid inträffad massarbetslöshet. Detta kan ju vara riktigt, men man frågar sig om det i ett exceptionellt läge sådant som det nuvarande kan vara ett så farligt brott mot principen att efter den omräkning, som har skett, i enlighet med reservanternas förslag taga 2,642,200 kronor ur denna fond, som dock uppgår till den respektabla summan av 57 miljoner varom i den föredragna punkten avhandlas.

Då herr Johan Nilsson i Malmö skulle bemöta anmärkningen mot ojämnheten i väghållningsbördan, särskilt beträffande vinterväghållningen, hänvisade han till ett uttalande i den av honom företrädde reservationen, där det heter, att skäl finnas att överväga »huruvida ej vinterväghållningen bör särskiljas från övrigt underhåll, samt vägdistrikten berättigas utbekomma det därå belöpande statsbidraget retroaktivt med de verkliga kostnaderna som beräkningsgrund». Reservanterna ha emellertid inte dragit konsekvensen av detta allmänt hållna uttalande i motiveringen, när de komma till sin kläm, utan där yrka de fortfarande bifall till Kungl. Maj:ts förslag om 51 miljoner kronor. Då de inte framfört sitt förslag i någon annan form, kan jag inte tänka mig annat än att inom ramen för detta belopp på 51 miljoner kronor kostnaderna för vinterväghållet skulle reserveras för att fördelas efteråt. Vad innebär detta? Jo, det innebär, att den summa, som återstår till fördelning på samtliga distrikt, blir ännu mindre och att de distrikt, där kostnaderna för vinterväghållet äro ungefär normala, bli lidande, genom att de finge bidra till kostnaderna i de distrikt, som blivit hårdare drabbade. Men en sådan anordning har Kungl. Maj:t inte vågat föreslå i den kungl. propositionen.

Herr Sundberg menade, att av de tabeller, som förevisats i statsutskottets fjärde avdelning, skulle ha framgått, att vägstyrelserna upptagit andra kostnader än sådana, som vore att hänföra till vägunderhållet. Detta är en ganska allvarlig erinran, inte bara mot vägstyrelserna, utan även mot de statens ämbets- och tjänstemän, som ha att övervaka vägväsendets förvaltning, speciellt vägingenjörerna som granska räkenskaperna, följa förvaltningen och särskilja underhållskostnaderna från övriga kostnader. Jag tror, att det är obestyrkta uppgifter som i detta avseende ha lämnats. År 1937 och tidigare hade man ju rätt att på vägunderhållskontot uppföra vissa andra kostnader, som inte hade med vägunderhållet att göra, nämligen smärre vägförbättringar, halvpermanentningar och dylikt, dock först efter länsstyrelsens tillstånd. Detta system medförde emellertid en betydande ojämnhet i vägunderhållsbördans fördelning på olika distrikt. Denna rätt att uppföra smärre vägförbättringar på vägunderhålls konto är emellertid nu borttagen, och som kammarens ledamöter kanske erinra sig, behandlade vi denna sak för något år sedan.

Ett märkligt bidrag till diskussionen lämnade herr Sundberg, då han, efter att ha uttalat sig för den strängaste sparsamhet och fordrat att anslaget skulle nedsättas, slutade med att säga, att enligt hans mening vägunderhållet icke borde eftersättas utan måste fortgå för fullt. Det blir nog litet svårt för vägstyrelserna att tillmötesgå detta önskemål att icke eftersätta vägunderhållet, om de samtidigt skola sakna medel för de närmaste uppgifterna. Detta önskemål eller krav att ett tillfredsställande vägunderhåll skall bedrivas framställes

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

för övrigt av både trafikanter, landsfiskaler och även vägingenjörer men blir säkerligen mycket svårt att tillmötesgå, om vägarnas standard måste minskas, vilket är ofrånkomligt, vilketdera förslaget som än bifalles.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, endast ytterligare ett par repliker.

Herr de Geer vände sig mot mig i ett yttrande, som jag skall tillåta mig att något uppta tiden med. Jag tillät mig att beteckna Kungl. Maj:ts förslag att fördela bidragen i enlighet med en på förhand uppgjord plan såsom en möjlighet att få ordning och reda i statsbidragen till vägunderhållet. Herr de Geer invänder nu att Kungl. Maj:ts förslag verkar snarare i motsatt riktning, och att detta förslag är verklighetsfrämmande. Men denna uppfattning kan måhända sammanhånga med att vägstyrelserna liksom andra ha sitt lilla rike för sig själva. De ha kanske svårt att förlika sig med tanken att behöva pruta något på den makt och det lilla inflytande man har. När det kommer ett förslag, vilket liksom Kungl. Maj:ts här föreliggande vill en smula begränsa deras maktresurser, kan man kanske förstå den ovilja som det blir föremål för.

Gentemot herr Johan Bernhard Johansson tillät jag mig säga, att om Kungl. Maj:ts förslag godkännes medför detta ingen lucka i bidragets utbetalning under innevarande år, som finge täckas i det följande, och som vägstyrelserna tillsvidare finge lägga på de skattskyldiga. Eftersom bidraget ju inte utgår i efterskott, uppstår ingen sådan lucka för det gångna året. För denna uppfattning kan jag återropa väg- och vattenbyggnadsstyrelsens auktoritet och även 1935 års sakkunniga, som i en skrivelse till Kungl. Maj:t ha utvecklat den uppfattning som jag här tillåtit mig framföra, och som jag förmodar delas av herr de Geer, som själv varit tillkallad som sakkunnig, i en senare kommitté. Det blir alltså enligt Kungl. Maj:ts förslag ingen lucka att täcka för det år som gått, utan vägstyrelserna ha frihet att fatta de beslut som de anse vara lämpliga och behövliga med avseende å framtiden och inte med hänsyn till bidraget för 1939.

Med dessa erinringar ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottsförslaget vid punkten 8:o).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Johansson, Johan Bernhard, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Ang. automobilskattemedlens specialbudget m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sin platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 40.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär herr statsrådet *Andersson* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 179, angående inköp för statens hingstdepåers och stuteris räkning av avelshingstar av nordsvensk ras.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 6.

Punkten 9.

Under punkten 9 av sjätte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 51,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, dels ock godkänna följande

Förslag

till

f ö r o r d n i n g

angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940.

Häri genom förordnas, att utan hinder av vad i 2 § 1 mom. förordningen den 30 juni 1936 (nr 451) angående statsbidrag till den allmänna väghållningen i riket föreskrives följande skall äga tillämpning:

Till vägdistrikt skall, i mån av tillgång å därtill anslagna medel, för år 1940 lämnas statsbidrag med åttiofem procent av det belopp, vartill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknar distriktets kostnad för vägunderhåll och vinterväghållning under året skäligen böra uppgå. I fråga om ödebygdsväg skall bidraget dock, efter i övrigt samma grunder, utgå med nittiofem procent.

För tilldelning till vägdistriktet av ifrågavarande bidrag till vägunderhållet på landet m. m. skall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgöra en fördelningsplan. Över det beslut, varigenom denna fördelningsplan fastställs, må besvär icke anföras.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Anslag till
vägunderhållet
på landet
m. m.*

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 37, av friherre *A. De Geer* och den andra inom andra kammaren, nr 77, av herr *M. Andersson* i Igelboda, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till bidrag för vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 54,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 61, av herr *A. Heiding* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 70, av herr *Hj. Svensson* i Grönvik m. fl., hemställts, att riksdagen vid behandling av punkten 9 under sjätte huvudtiteln måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940; att till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 58,800,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedel; samt att beakta övriga i motionen anförda synpunkter.

I en av herr *E. Näsström* m. fl. inom andra kammaren väckt motion, nr 18, hade hemställts, att riksdagen till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 måtte anvisa ett anslag av 56,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedel.

Slutligen hade herr *M. Andersson* i Igelboda m. fl. i en inom andra kammaren väckt motion, nr 41, hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om sådan ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse med närmare bestämmelser rörande tillämpningen av förordningen den 30 juni 1936 (nr 451) angående statsbidrag till den allmänna väghållningen i riket (S. F. S. nr 466/1936), att tilläggsbidrag skulle, i den mån detta befundes skäligt, kunna utgå jämväl å merkostnader förorsakade av ökade å-priser.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 37 och 61 samt II: 18, 70 och 77, måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940, besluta att nämnda statsbidrag skulle, efter i huvudsak oförändrade grunder i övrigt, för detta år utgå med sjuttiofem procent, dock att till kostnader för underhåll av ödebygdsväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt tilläggsbidrag med tjugo procent finge lämnas;

b) till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 51,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II:41 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

a) herrar *Gustafsson* i Benestad, *J. B. Johansson* i Fredrikslund, *Heiding*, *Nilsson* i Landeryd, *Andersson* i Fältenborg, *Staxäng* och *Hansson* i Rubbestad, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 37 och 61 samt II: 18, 70 och 77, måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940, besluta att nämnda statsbidrag skulle, efter i huvudsak oförändrade grunder i övrigt,

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)
 för detta år utgå med åttio procent, dock att till kostnader för underhåll av ödebygdsväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt tilläggsbidrag med femton procent finge lämnas;

b) till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 54,600,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II: 41 ej måtte av riksdagen bifallas;

b) herr *Sundberg*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

I. att riksdagen — — —;

a) med avslag — — —;

b) till bidrag — — —;

c) besluta, att ifrågavarande statsbidrag skulle från och med år 1941 utgå efter den av departementschefen förordade grundprincipen — 85 procent å beräknade kostnader — med de ändringar och tillägg reservanternas förut anförts;

II. att motionen II: 41 ej måtte av riksdagen bifallas;

c) herrar *Nilsson* i Malmö, *Persson* i Falla, *Lindberg* i Umeå, *Åqvist* och *Bergström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss i reservationen angiven avfattning, slutande med en hemställan,

I. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionern I: 37 och 61 samt II: 18, 70 och 77 måtte

a) godkänna förslaget till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940;

b) till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 51,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II: 41 ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Under återopande av vad som anförts från min sida under behandlingen av punkt 8 ber jag att få yrka bifall till den av herr Gustafsson i Benestad och mig m. fl. under punkt 9, beträffande vägunderhållet avgivna reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Med återopande av vad jag har anförts vid behandlingen av punkt 8 ber jag att få yrka bifall till den av mig och herr Persson i Falla m. fl. avgivna reservationen.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, dels på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, dels på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gustafsson i Benestad m. fl. vid punkten avgivna reservationen, dels ock på godkännande av det förslag, som innehölls i herr Nilssons i Malmö vid punkten avgivna reservation; och förklarades den förstnämnda propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 10—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkterna 55 och 56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 40, av herr *K. H. Andersson* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 71, av herr *J. W. Mårtensson* m. fl. hade hemställts, att riksdagen till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 måtte anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte dels hemställa, att avvecklingen av gatstensindustrien måtte förekomma endast i den mån, som stenarbetarna kunde överflytta till andra för dem lämpliga arbeten, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i fall av behov ur anslagen till statliga reserv- eller beredskapsarbeten täcka eventuellt uppkommande brist i anslaget till stöd åt gatstensindustrien.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 39, hade friherre *A. De Geer* hemställt, att riksdagen måtte med ändring av Kungl. Maj:ts förslag till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Slutligen hade herr *W. Nisser* m. fl. i en inom första kammaren väckt motion, nr 63, hemställt, att riksdagen måtte besluta att till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten anfört bland annat:

»Ehuru vissa skäl kunna anföras för en höjning av anslagsbeloppet har utskottet stannat vid dettas bestämmande till 3,000,000 kronor. Att märka är

*Anslag till
inköp av
gatsten.*

Anslag till inköp av gatsten. (Forts.)

att anslaget förutsättes helt anvisat på den allmänna budgeten utan att alltså automobilskattemedlen skulle till någon del belastas.

Under hänvisning till den av departementschefen lämnade redogörelsen får utskottet alltså tillstyrka att anslaget bestämmas till det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, 3,000,000 kronor. Utskottet ansluter sig även till departementschefens uttalande, att steninköpsanslaget icke bör tagas i anspråk i vidsträcktare omfattning än som är betingad av behovet att skaffa arbete i de orter, varom här är fråga. I anslutning härtill får utskottet dock uttala, att i händelse arbetarna inom stenindustrien icke kunna beredas annat lämpligt arbete, stenindustrien då, efter Kungl. Maj:ts prövning, kan beredas möjlighet att uppehålla verksamheten i större utsträckning än departementschefen förutsatt med hänsyn till anslaget storlek. Under sådana förhållanden förutsätter utskottet, att eventuellt fyllnadsanslag kan överföras från anslaget till statliga beredskapsarbeten för ytterligare tillverkning av sten för statens räkning.

Utskottet hemställer,

a) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 39 och 63 må till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

b) att motionerna I: 40 och II: 71 må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.»

Reservation hade anmälts av herr *J. B. Johansson* i Fredrikslund, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Nisser: Emot ett enhälligt uttalande av statsutskottet är det ju inte mycket sannolikt, att man kan åstadkomma någonting vid kammarens behandling av frågan, men det är ju inte alltid a priori sagt, att ett enhälligt statsutskott har rätt, och jag skulle därför vilja göra några erinringar beträffande denna punkt.

Frågan om inköp av gatsten kan ses ur olika synpunkter, dels den rent sociala, dels den praktiskt ekonomiska. Det är påtagligt, att såväl departementschefen som statsutskottet ha lagt särskild vikt vid den sociala sidan av denna fråga. Det är också påtagligt, att denna sida kräver ett visst beaktande, men de siffror, som föreligga, äro ganska skrämmande. I den motion, som här väckts av herr Karl Andersson, anges, att under de sista nio åren ha för detta ändamål anslagits 25,630,000 kronor. Redan detta är ju ett högst avsevärt belopp, och för att kunna använda denna gatsten behövs det också betydande statsanslag. Annars får man ingen, som vill utnyttja de befintliga lagren. Vi ha ju just beslutat anslå 4,000,000 kronor till stensättning av vägar. Tänker man sig, att sådana anslag beviljas under nio följande år, blir det ytterligare 36,000,000 kronor till detta ändamål.

Om man vore säker på att vägar, som äro belagda med gatsten, hade några avsevärda företräden framför andra vägar, skulle det inte vara så mycket att säga om saken, men de utredningar, som ha verkställts av väginstitutet i Sverige samt av olika sammanslutningar och myndigheter i utlandet, ha visat, att cement- och betongvägar torde vara överlägsna de vägar, som äro satta med smågatsten. Kostnaderna hålla sig ungefär på samma nivå, för närvarande tycks det vara något billigare med gatsten, men under normala förhållanden är betongvägen något billigare.

Den som själv något har kört automobil på våra vägar eller som har åkt på dem har inte kunnat undgå att märka, att det är betydligt behagligare att åka på en betongväg än på en stensatt väg. Det är också en gammal erfaren-

Anslag till inköp av gatsten. (Forts.)

het, att en maskin, som arbetar tyst och mjukt, i regel arbetar bättre än den, som arbetar med vibrationer och diverse buller. Och det senare är just vad som inträffar, när man kommer ut på de stensatta vägarna. Hela fordonet kommer i vibration, och det kan varken vara nyttigt för fordonet eller angenämt för de åkande.

Den saken får en alldeles speciell belysning av ett uttalande, som återfinnes i tidskriften *Granit* för december 1939. Där skriver vägingenjör Lenander i Kristianstads län: »Ett vägkryss på riksväg måste göras stort och rymligt och enligt min mening beläggas med smågatsten. Slöa bilförare, som köra in på riksväg, vakna upp vid det brummande som motorn för och det dånande som vagnen gör vid körning på smågatsten.» Det kan ifrågasättas, om man skall taga sådan hänsyn till slöa bilförare, att man för deras skull skall sätta vägkorsen med smågatsten. Jag tror, att det är att ta väl stor hänsyn till den kategorien av bilförare.

Emellertid synes det mig härav framgå, att beläggning av vägar med smågatsten inte är önskvärd i någon större utsträckning. Då kan det inte heller vara rimligt, att staten anslår så betydande belopp för att driva fram en vägbeläggning, som man egentligen inte kan anse önskvärd.

Det finns ju många stenhuggare i våra stendistrikt, som äro mycket beroende av att arbetet hålles i gång, men jag tror, att de bidrag, som staten tidigare har lämnat, ha givit dem det intrycket, att deras näring under alla förhållanden skulle tillgodoses med statliga medel, även om det inte i och för sig skulle vara på något sätt rimligt, att den hålles vid liv. Därför har jag ansett, att ett anslag till inköp av gatsten på 2,000,000 kronor i stället för de föreslagna 3,000,000 skulle vara riktigare och lämpligare. Därmed skulle man klart visa, att denna industri så småningom måste avvecklas, eftersom den inte längre fyller det behov den tidigare tillgodosett.

Jag vill inte framställa ett speciellt yrkande om bifall till min motion, men jag vill särskilt understryka, vad statsutskottet sagt vid behandlingen av denna fråga. Utskottet uttalar, att steninköpsanslaget icke bör tagas i anspråk i vidsträcktare omfattning än som är betingat av behovet att skaffa arbete i de orter, varom här är fråga. Om man strikt följer detta, tror jag det skall vara möjligt att nedbringa kostnaderna under de föreslagna 3,000,000. Arbetskraft efterfrågas ju nu på så många områden, att även en del stenarbetare rätt väl borde kunna överflyttas till andra yrken.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Andersson, Karl: Utskottet har vid behandlingen av detta ärende särskilt tagit hänsyn till de sociala förhållanden, som äro rådande inom de områden, där stenindustrin nu bedrivs.

Den föregående ärade talaren anförde, att han ansåg, att stenindustrin borde avvecklas. Ja, jag kan ju upplysa den ärade talaren om att denna industri sedan många år tillbaka har varit föremål för en fortgående avveckling. Jag skall be att få nämna, att år 1930 voro mellan 8,000 och 9,000 gatstenshuggare sysselsatta inom stenindustrin och att antalet i dag håller sig omkring 2,000. Det är nämligen så, att just nu under den senast gångna månaden har ett mycket stort antal gatstenshuggare entledigats från sitt arbete inom stenindustrin. Och det råder alltjämt en ganska stor arbetslöshet bland dessa arbetare. Vi skola också komma ihåg, att när en industri avvecklats så kraftigt som denna, i det arbetarantalet sjunkit från 8,000 å 9,000 till 2,000, så är det helt naturligt, att de, som haft lättast att komma ifrån industrien, ha kommit ifrån denna först, och så undan för undan, så att det är åldringarna, som blivit kvar, och andra, som ha mycket svårt att lämna detta

Anslag till inköp av gatsten. (Forts.)

yrke och erhålla arbete inom annat. Det förhåller sig verkligen på det sättet, och utskottet har också kunnat konstatera, att redan med de inskränkningar, som äro nödvändiga på grund av vad utskottet föreslår — alltså den sänkning av produktionen, som måste bli en följd av utskottets förslag — är man nödsakad att tillgripa avskedanden, som drabba människor i 45- och 50-årsåldern, och vad som återstår är således praktiskt taget endast män, som äro omkring 50 år och däröver. Och hur man skall placera dessa människor i andra industrier, andra verksamhetsgrenar, det är verkligen ett problem, som jag tror varken herr Nisser eller andra förmå lösa.

Det är således framför allt de sociala skälen, som ha varit avgörande för utskottet, och utskottet har också sagt i sitt utlåtande, att det kunde finnas skäl för ett högre anslag. Redan dessa av utskottet föreslagna 3 miljoner komma att betyda en ytterligare stark beskäring av de nu anställda. Utskottet säger, att en statsbeställning på 4 miljoner skulle endast anställa cirka 1,500 arbetare, och 3 miljoner kunna följaktligen ej anställa mer än omkring 1,000 arbetare. För närvarande finnes det 2,000, som äro absolut beroende av detta yrke, och dessutom finnes det en hel mängd arbetslösa, som man för närvarande håller på att utplacera vid andra olika arbeten, exempelvis i Norrland. Även om det skulle lyckas att erhålla beställningar på annat håll, som komplettera statsbeställningarna, bli således inte ens dessa 3 miljoner på långa vägar tillräckliga för att kunna kvarhålla detta lilla antal i stenindustrien. Det kan således betraktas som ett minimum, när det gäller sysselsättningsfrekvensen för dessa människor.

Jag behöver ej påpeka, att det pågående stora kriget har praktiskt taget omöjliggjort varje export av gatsten till andra länder. Men det har icke endast omöjliggjort exporten av gatsten utan praktiskt taget omöjliggjort export även av andra stenprodukter såsom råblock, byggnadssten, kantsten o. s. v. Arbetslöshetsproblemet inom stenindustrien är därför på grund av kriget nu värre än någonsin.

Här föreligga således, herr talman, större skäl i år än kanske tidigare att behålla statsbeställningarna i sådan omfattning, att de, som mest äro beroende av detta yrke, och som inte kunna hänvisas till annat för sin försörjning, erhålla detta arbete på sätt som utskottet här tillstyrker, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Olof Carlsson, Dahlström, Robert Berg, Nils Elowsson, Theodor Nilsson* och *Emil Andersson*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkterna 59—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om ändring av 3 kap. 6 § giftermålsbalken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 178 och 179.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 166, av herr *Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 167, av herr *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 168, av herrar *Wagnsson* och *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41;

nr 169, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m.;

nr 170, av herr *Tamm* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m.; och

nr 171, av herr *Lindblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, samt till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1925 (nr 183) om straff för förbrytelser i tjänsten av vissa värnpliktiga (civilarbetare).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.28 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 1 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther** erhöll ordet och anförde: Herr talman! Vid riksdagens sista sammanträde före påsk, den 13 mars, lämnade jag en redogörelse i anledning av den omedelbart därförut slutna freden i Moskva. Då vid denna tidpunkt icke ens fredsvillkoren voro med säkerhet kända, måste redogörelsen bliva ofullständig, vilket också framhölls. Det har därför ansetts önskvärt att nu giva riksdagen en mera uttömmande framställning av vad som för Sveriges del förekommit i den finsk-ryska konflikten.

Den framställning, som jag sålunda nu går att lämna, utgör, ehuru av naturliga skäl en viss diskretion måste iakttagas rörande diplomatiska förhandlingar och åtskilliga detaljer icke kunna medtagas, en hel sammanfattande bild av de å svensk sida vidtagna åtgärderna av diplomatisk natur under konfliktens förlopp. Vissa upprepningar av vad förut meddelats kunna därvid icke undvikas.

Motiveringen för regeringens ståndpunkt i de olika frågorna har varit grundad på en mängd omständigheter, av vilka många falla utom ramen för redogörelsen. Härför, liksom för omfanget och formen för den personella, materiella och humanitära hjälpen till Finland, hava upplysningar lämnats i andra sammanhang.

Den 5 oktober 1939 meddelade sovjetregeringen den finska regeringen, att den önskade inleda förhandlingar rörande vissa konkreta politiska frågor. Gången av dessa förhandlingar är känd, och i detta sammanhang torde endast böra beröras de *démarches*, som i samband därmed verkstälts från svensk sida.

Den 7 oktober anmodades sändebuden i Berlin, London, Paris och Rom att fästa vederbörande regeringars uppmärksamhet på det svåra läge, som kunde uppstå, därest i anslutning till sovjetregeringens inbjudan till Finland att öppna förhandlingar anspråk framställdes, som allvarligt hotade Finlands integritet och självständighet. Motsvarande instruktion lämnades sändebudet i Washington den 9 oktober.

Samma dag gjorde finska regeringen hemställan om svenskt diplomatiskt stöd. I anledning härav verkställdes den 12 oktober gemensamt från svensk, dansk och norsk sida genom sändebuden i Moskva en *démarche* hos sovjetregeringen. Därvid framhölls, att svenska, danska och norska regeringarna med uppmärksamhet följde de förhandlingar, som inletts mellan Sovjetunionen och Finland. De tillkännagåvo sin förväntan, att därvid intet ifrågasattes, som lade hinder i vägen för Finland att i fullt oberoende fasthålla vid den neutrala ställning, som landet i nära samarbete med de övriga nordiska länderna intog, och sin livliga önskan, att förhandlingarna skulle befästa det vänskapliga förhållandet mellan Sovjetunionen och Finland.

På inbjudan av Sveriges Konung sammanträffade de nordiska ländernas statsöverhuvuden, åtföljda av sina staters utrikesministrar, 18—19 oktober i

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Stockholm. Rörande överläggningarna utsändes efter mötet en kommuniké, vilken jag icke torde behöva här återgiva.

Vid ett sammanträffande under mötet besvarade statsministern en redan tidigare av dåvarande finske utrikesministern, herr Erkko, framställd förfrågan, huruvida Sverige, därest ett direkt hot riktades mot Ålands-öarna, vore berett att gemensamt med Finland försvara ögruppen. Statsministern meddelade därvid, att man icke finge räkna med en svensk intervention med trupper på Åland, och framhöll, att svaret även motiverades av hänsyn till de konsekvenser, som kunde uppkomma, i yttersta fall Sveriges indragande i krig. Finska regeringen fick sålunda vid detta tillfälle underrättelse om att hjälp i form av svenska truppstyrkor icke kunde påräknas i händelse av krig mellan Finland och Sovjetunionen. På herr Erkkos fråga, hur Sverige komme att förhålla sig till framställningar om leveranser och transitering av krigsmateriel m. m., svarade statsministern, att Sverige vore berett att på allt sätt efter förmåga bispringa Finland i detta avseende.

Den 21 oktober bemyndigades sändebuden i Bern, London, Madrid, Paris, Rom, Tokio och Washington att vid eventuella förfrågningar framhålla, att en finsk-rysk konflikt skulle skapa en mycket allvarlig situation för Sverige.

Vid ett samtal den 23 oktober med Sovjetunionens härvarande minister, fru Kollontay, framhöll vidare utrikesminister Sandler, att Finlands nordiska orientering och markerade neutralitet i Sverige betraktades såsom en jämviktsfaktor i Östersjö-regionen. En förändring av Finlands ställning såsom oberoende stat utanför maktgrupperingarna skulle vara en ur svensk synpunkt allvarlig förändring. Därest någon sådan förändring äsyftades genomförd från Sovjetunionens sida, berörde detta grundvalarna även för ett gott förhållande mellan Sverige och Sovjetunionen.

Slutligen verkställdes från svensk sida ytterligare en *démarche* i Moskva. I ett till sovjetregeringen den 2 november överlämnat memorandum förklarades följande:

»Svenska regeringen har äran erinra om den framställning, som å dess vägnar den 12 oktober 1939 riktades till Sovjetunionens regering för att giva uttryck åt svenska regeringens livliga önskan, att de förestående förhandlingarna mellan Finland och Sovjetunionen måtte leda till ett befastande av det vänskapliga förhållandet mellan de båda länderna.

Innan parterna slutgiltigt taga ståndpunkt till de diskuterade problemen, har svenska regeringen äran framföra följande till Sovjetunionens regering:

Sverige har med djup tillfredsställelse hälsat Finlands anslutning till de skandinaviska ländernas utrikespolitiska riktlinjer. Enligt svensk uppfattning borde denna Finlands skandinaviska orientering jämväl medföra ett vänskapligt och varaktigt befastande av förhållandet mellan detta land och Sovjetunionen, eftersom den skulle effektivast förebygga Finlands indragande i det storpolitiska spelet. Att Finland fortsätter att orubbat tillhöra den strängt neutrala statsgruppen utgör en garanti för fred och goda relationer mellan staterna i norra Europa. Om Finland på den ena eller andra vägen skulle tvingas in i en beroende ställning, skulle återverkningarna härav främst inom det finska folket men även hos det svenska bliva utomordentligt starka. Sverige fäster den allra största vikt vid bibehållandet av goda relationer med Sovjetunionen. Detta är tillräckligt för att förklara dess intresse av att de pågående förhandlingarna leda till sådana resultat, att det ömsesidiga förtroendet i det framtida förhållandet till Sovjetunionen icke riskerar att lida skada.

Genom den nära kontakt, som svenska regeringen inom det nordiska samarbetets ram traditionellt upprätthåller med Finlands regering i frågor av

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

principiell betydelse, är svenska regeringen övertygad om att finska regeringen livligt önskar på förhandlingsväg befästa förtroendefulla förbindelser med sin granne Sovjetunionen. Den vet även, att Finland i frågor, som beröra landets oberoende och neutralitet, intager alldeles enahanda hållning som Sverige och övriga nordiska länder. Hållningen till eventuella förslag att med en stormakt ingå avtal bör bestämmas av omsorgen att bevara full självbestämmanderätt att tillvarataga ovan angivna vitala intressen.

I sitt eget intresse lägger Sverige utomordentlig vikt vid att någon förändring i Finlands ställning som oberoende och neutral stat icke kommer att inträda.

Detta intresse begränsar sig alltså icke till den del av Finlands territorium, Ålandsregionen, för vilken Sverige har en specifik anledning att förbehålla sig sina rättigheter enligt internationella avtal. Finlands allmänna ställning inverkar på ett sådant sätt på hela läget i Östersjö-regionen och därmed också på Sveriges eget läge, att svenska regeringen anser sig böra klargöra, vilken betydelse den tillmåter en sådan utgång av de pågående förhandlingarna, som skapar ömsesidig trygghet i förhållandet mellan Finland och Sovjetunionen, samtidigt som Finlands självständiga och neutrala ställning lämnas obesakad. Det är fördenskull i livlig känsla av ansvar för såväl Sveriges som Finlands framtida relationer med Sovjetunionen, som svenska regeringen har äran enträget hemställa till Sovjetunionens regering att icke gentemot Finland vidhålla sådana förslag, som kunna äventyra möjligheten att i enlighet med gällande fördrag nå en vänskaplig uppgörelse.»

Den 1 december, alltså omedelbart efter krigsutbrottet, meddelade finska regeringen, att den hade anledning att befara sovjetryska anfällsplaner mot Åland, och framförde under återropande därav en förnyad förfrågan, huruvida Sverige kunde i erforderlig utsträckning översända trupper till ögruppen. På följande dag erhöll finska regeringen det svaret, att svenska regeringen vare nödsakad att alltjämt intaga en avböjande hållning till denna fråga.

Den 3 december hemställde finska regeringen till Nationernas förbunds generalsekreterare, att förbundets råd och församling omedelbart måtte sammankallas och anmodas vidtaga åtgärder för att hejda det sovjetryska angreppet. För svenska regeringens hållning och åtgärder i samband med konflikten behandling inför förbundets organ torde här icke behöva närmare redogöras, då en redogörelse härför föreligger i tryck.

Jag vill endast erinra om att Sveriges, Danmarks och Norges utrikesministrar vid ett möte i Oslo den 7 december diskuterade det genom denna framställning uppkomna läget. I den kommunicé, som utsändes rörande mötesförhandlingarna, meddelades sålunda, att de tre utrikesministrarna dryftat »de frågor, som uppkomma i anledning av Finlands vädjan till Nationernas förbund», att »de voro eniga om att söka åstadkomma sådana åtgärder, som kunna befinnas möjliga från förbundets sida för att åvägabringa fredliga förhandlingar mellan Sovjetunionen och Finland» samt att »de dryftade även de verkningar, som kriget i Finland kunde medföra i fråga om det allmänna läget».

Vid krigsutbrottet anhöll finska regeringen, att Sverige ville övertaga bevakningen av Finlands intressen i Sovjetunionen. Kungl. Maj:t beslöt den 1 december tillmötesgå denna framställning.

Den 2 december begärde finska regeringen, att Sverige såsom skyddsmakt måtte genom sändebudet i Moskva i Finlands namn göra följande förfrågan:

»Fortfarande eftersträvande en fredlig lösning av den konflikt, som uppstått mellan Finland och Rådsunionen, samt i avsikt att framställa nya positiva förslag för uppnående av samförstånd mellan Rådsunionen och Fin-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

land önskar finska regeringen rikta en förfrågan, huruvida Rådsunionens regering vore villig att i angivet syfte återupptaga förhandlingarna.»

Då sändebudet i Moskva, envoyén Winther, i anledning härav besökte den sovjetryske utrikeskommisarien, herr Molotov, erhöll han meddelande, att Sovjetunionens regering icke funne anledning att upptaga den finska förfrågan, enär den icke erkände någon annan finsk regering än folkregeringen (Kuusinen), med vilken den ingått ett fördrag. Av samma skäl kunde Sovjetunionens regering icke erkänna ett svenskt skyddsmaktsupdrag för den s. k. finska regeringen. Det tillfogades, att sovjetregeringen ansåge, att dess förbindelser med Sverige voro oförändrade.

Under krigets första veckor gjorde finska regeringen åtskilliga framställningar, avseende svenskt bistånd i olika former. De besvarades i överensstämmelse med den från början tillkännagivna ståndpunkten, d. v. s. med största möjliga tillmötesgående, men avböjande i vad det gällde direkt intervention med svenska trupper.

I memoranda, som överlämnades respektive den 27 och den 28 december, meddelade brittiska och franska regeringarna, att de i överensstämmelse med de i Genève av Nationernas förbunds församling och råd antagna resolutionerna vore beredda att tillförsäkra Finland indirekt understöd. Denna hjälp, som i regel kunde lämnas genom utsändandet av tekniker, leveranser av materiel, på kredit eller annat sätt, vore föremål för undersökning. Verkställandet därav komme att ske med all möjlig skyndsamt, och de båda regeringarna förbehölle sig att senare därom lämna närmare underrättelse till svenska regeringen, i förhoppning att densamma skulle hava samma inställning och medgiva erforderliga lättnader. Det framhölls ytterligare bl. a., att de båda regeringarna vore övertygade om att Finlands öde icke kunde lämna svenska regeringen likgiltig med hänsyn till det hot, som Finlands underkuvande skulle innebära för hela norra Skandinavien. Svenska och norska regeringarna undersökte utan tvekel redan i en anda av gemensam solidaritet det läge, som skapats till skada för det skandinaviska samfundet, samtidigt som de förbehölle sig att då så erfordrades vidtaga de åtgärder, som deras eget intresse kunde kräva. Kännedom om Storbritanniens och Frankrikes hållning kunde för denna undersökning vara av vikt. Brittiska och franska regeringarna vore därför angelägna att giva svenska och norska regeringarna försäkran om att bevarandet av Sveriges och Norges integritet och oberoende i deras ögon på samma sätt som bevarandet av det finska oberoendet utgjorde ett viktigt element i den europeiska tryggheten.

I svarsskrivelser till brittiska och franska regeringarna, vilka överlämnades respektive den 4 och den 3 januari 1940, framhölls, att svenska regeringen till fullo delade brittiska och franska regeringarnas åsikt, att Finlands öde icke kunde lämna Sverige likgiltigt och att i själva verket intet annat land kunde närmare beröras av det sovjetryska anfallet mot Finland än Sverige. På grund härav försökte Sverige hjälpa Finland med alla medel, dock med undantag för militär intervention, som ansåges icke vara förenlig med landets utsatta läge. Utom den humanitära hjälp, som Sverige hade givit och gäve, hade Sverige lämnat Finland finansiell hjälp genom krediter och i form av medel, insamlade från enskilda, banker och bolag. Dessa gåvor vore avsevärda, och endast en mindre del av deras belopp hade offentliggjorts. Av ännu större betydelse hade varit, att Sverige till Finland levererat avsevärda kvantiteter krigsmateriel, som åtminstone i vad angår vissa delar av fronten hade haft en avgörande betydelse för det framgångsrika finska försvaret. Den levererade materielen inbegrepe också utrustning för de svenska frivilliga i Finland. Materielen i fråga hade sänts

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)
i sådana kvantiteter, att Sverige för att trygga sin egen säkerhet nödgades söka från utlandet snarast ersätta densamma. Dessutom försökte svenska regeringen på allt sätt stärka sitt försvar. Det vore uppenbart, att svenska regeringen under sådana omständigheter med största tillfredsställelse måste välkomna den hjälp, som Finland finge från andra håll och som vore oundgänglig för dess fortsatta försvar. Sverige vore därför berett att understödja den hjälp, i form av sändningar av materiel, som Storbritannien och Frankrike kunde vara beredda att giva eller som kunde komma från andra håll.

I fortsättningen framhölls bl. a., att svenska regeringen ville anbefalla, att hjälpen gäves på sådant sätt, att Sverige icke komme att framstå som deltagare i en allmän internationell aktion, samt att krigsmaterielsändningar gäves karaktären av finska inköp av sådan materiel i utlandet ävensom att sådana tekniker, vilka eventuellt ansåges böra medfölja materielen i fråga, bleve frivilliga, som enskilt begåve sig till Finland. Under sådana förhållanden vore svenska regeringen beredd att så mycket som möjligt på alla sätt underlätta transiteringen till Finland och att på begäran av nämnda land i varje särskilt fall organisera transporten. Svenska regeringen önskade vidare framhålla sin mening, att den bäst främjade såväl Finlands sak som det allmänna europeiska intresset genom ett bestämt vidhållande av den neutralitetspolitik, som den deklarerat vid krigsutbrottet den 1 september. Svenska regeringen önskade slutligen uttrycka sin tillfredsställelse med icke blott den värdefulla hjälp till det kämpande Finland, som utlovats i det brittisk-franska meddelandet, utan även den förståelse, som däri kommit till uttryck i fråga om Sveriges ställning.

Den 6 januari överlämnade fru Kollontay följande skrivelse, vari framfördes klagomål mot vissa pressuttalanden och andra omständigheter, vilka förklarades vara oförenliga med Sveriges neutralitet:

»Jag har äran till Eders Exellens från min regering framföra följande: under hela december månad för den svenska pressen, inspirerad av kretsar, som äro fiendliga mot De Socialistiska Rådsrepublikernas Union, anförd av tidningen 'Social-Demokraten', som är en med Sveriges regering nära förbunden tidning, en otillätlig kampanj mot De Socialistiska Rådsrepublikernas Union, en kampanj, vars uppkomst man skulle kunna förklara, endast om Sverige befunne sig i krig eller beredde sig att börja krig med Sovjetunionen.

Man kan påvisa, att den svenska pressen upprepade gånger direkt uppmanat till krig mot De Socialistiska Rådsrepublikernas Union och att vid åtskilliga tillfällen upprepats sådana förklaringar som att: 'Sveriges gräns går vid gränsen mellan Finland och Ryssland', vilket åtföljts av krav på väpnat ingripande från Sverige i kriget på regeringen Ryti—Tanners sida mot Sovjetunionen. Under den senaste tiden hava uppmaningar av detta slag förekommit nästan var dag i den svenska pressen. Dylika angrepp kunna ej hava något annat syfte än att framkalla förvecklingar mellan Sovjetunionen och Sverige, något som de önska, vilka inspirera och organisera kampanjerna mot Sovjetunionen. Det är att beklaga, att alla dessa kampanjer icke möta det motstånd, som man har rätt att förvänta från Sveriges regerings sida. Dessutom konstaterar man, att personer i offentlig ställning öppet deltaga i organiserandet av det militära bistånd, som lämnas regeringen Ryti—Tanner. Med understöd av de svenska myndigheterna hava i ett antal av Sveriges städer — Stockholm, Malmö, Halmstad, Uppsala och andra — för värvning av frivilliga öppnats byråer, vilkas antal redan den 7 december uppgick till 47 byråer. Vid organiserandet av dessa byråer deltaga sådana personer som kaptenen Vinge, majoren Helge Malmberg, överstelöjtnanterna Viking Tamm och Ehrensvärd, ledamoten av

Ang. regeringens politik i Finlandsprågan. (Forts.)

riksdagens första kammare Ivan Pauli m. fl. Antalet s. k. 'frivilliga', som äro verksamma under de officiella svenska byråernas skydd, överstiger flera tusen. Enligt de upplysningar, som lämnats den 28 december, hava tusentals s. k. 'frivilliga' anlant till Finland, och under de allra senaste dagarna hava 'två kårer' av frivilliga från södra och mellersta Sverige avrest till Finland. Befålet över dessa s. k. 'frivilliga' har anförtrots den svenske generalen Ernst Linder.

Det är svårt att ej anse, att ovannämnda omständigheter äro oförenliga med den neutralitet, som tillkännagivits av Sveriges regering. Denna oförenlighet blir ännu mera uppenbar, om man till alla dessa redan nämnda omständigheter — presskampanjen, uppmaningarna till militära företag mot Sovjetunionen, det öppet godtagna uppsättandet av frivilliga kårer med bistånd av personer i offentlig ställning — lägger den direkta tillförseln av ammunition från Sverige till regeringen Ryti—Tanner samt det av Sverige lämnade tillståndet till transitering genom Sverige av alla slags militära förnödenheter.

Enligt uppgifter i pressen, vilka ej dementerats av Sveriges regering, har Bofors till Finland sänt en uppsättning luftvärnskanoner. Flygplan från neutrala länder hava transiterats genom Sverige till Finland med de svenska myndigheternas bistånd.

De Socialistiska Rådsrepublikernas Unions regering fäster svenska regeringens uppmärksamhet på nämnda omständigheter och på de svenska myndigheternas mot Sovjetunionen riktade handlingar. Sovjetunionens regering anser lämpligt framhålla för Sveriges regering, att dessa handlingar från de svenska myndigheternas sida icke blott äro oförenliga med Sveriges neutralitetspolitik utan även kunna medföra icke önskvärda förvecklingar i avseende å förbindelserna mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union.»

Främställningen besvarades den 10 januari med följande skrivelse:

»Den uppkomna konflikten mellan Sovjetunionen och Finland har utlöst en stark och enhällig svensk opinion. Historiska, kulturella och andra skäl göra, att hela svenska folket hyser den varmaste sympati för det finska. Det kan utan överdrift sägas, att i själva verket alla svenskar hysa den livligaste önskan, att det fria Finland, som uppkom efter världskriget med det revolutionära Rysslands samtycke, lämnat i överensstämmelse med dess politiska principer, skall bestå som ett fullt fritt och oberoende rike.

Det säger sig självt, att en så enhällig folkopinion måste avspegla sig i tidningspressen. Den svenska pressen åtnjuter en vidsträckt frihet att uttala sig i alla ämnen, och den kan därvid stödja sig på den i grundlagen fastställda tryckfriheten. Grundlagen innehåller emellertid också vissa bestämmelser avsedda att förhindra missbruk av tryckfriheten. Sålunda förbjudas smädelse mot främmande makter och deras överhuvuden, och svenska regeringen underlåter icke att ingripa mot tidningsuttalanden, som icke äro grundlagsenligt tillåtna. I detta avseende göres ingen som helst åtskillnad mellan Sovjetunionen och andra makter.

I detta sammanhang anser jag mig ej kunna underlåta att fästa uppmärksamheten vid de utfall mot Sverige, som på sista tiden förekommit i sovjet-rysk press och radio.

Varken i fråga om sitt förhållande till pressen eller i något annat avseende kan svenska regeringen anse sig hava givit berättigad anledning till de av Sovjetunionens regering uttalade anmärkningarna mot Sveriges hållning. Medveten om att ständigt hava låtit sig ledas av neutralitetens grundsats, har svenska regeringen icke kunnat värja sig för intrycket, att de av Sovjetunionens regering framställda anmärkningarna väsentligen grunda sig på felaktiga informationer. Ett närmare studium av de särskilda punkterna i noten be-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

styrker denna uppfattning. Sålunda äro uppgifterna angående de svenska frivilliga till Finland allt annat än riktiga. Antalet frivilliga är icke tillnärmelsevis så stort som Sovjetunionens regering synes förmoda, och verksamheten bedrivs helt och hållet på privat väg, i full överensstämmelse med internationell kutym och för övrigt i likhet med vad som för närvarande synes förekomma i andra europeiska och amerikanska länder. Inga svenska myndigheter medverka, och inga officerare eller menige i svensk tjänst deltaga såsom frivilliga i striderna i Finland. Den såsom ledare utpekade general Linder är finsk general och tillhör icke svenska armén. Vad beträffar transporten av varor av olika slag från Sverige eller från andra länder genom Sverige till Finland, så kan svenska regeringen icke medgiva, att densamma kan giva anledning till invändningar. Sverige har visserligen under rådande krisläge infört kontroll över import och export i fråga om flertalet varor, men i princip avser man dock att upprätthålla handeln med utlandet i största möjliga utsträckning. I förhållandet mellan de nordiska länderna är det naturligt, att varuutbytet i överensstämmelse med det traditionella nordiska samarbetet äger rum under friast möjliga former. I enlighet härmed tillåtes Finland att från Sverige införa och genom Sverige transitera varor av alla slag, varav landet anser sig hava behov, och svenska regeringen anser sig icke hava någon anledning att nu göra några inskränkande ändringar i gällande regler för Sveriges handelsförbindelser med Finland.

Det är svenska regeringens förhoppning, att redan ovannämnda påpekanden skola vara tillräckliga för att skingra uppkomna missförstånd och klargöra för Sovjetunionens regering, att den icke har grundad anledning till klagomål mot svenska regeringen. Svenska regeringen för icke någon mot Sovjetunionen riktad aggressiv politik. Tvärtom delar den det av Sovjetunionens regering framförda önskemålet att undvika alla komplikationer i relationerna mellan de båda länderna.»

Under remissdebatten den 17 januari uttalade statsministern bl. a.:

»Enigheten inom vårt eget folk har icke kunnat vinnas kring en politik, som haft i sikte en militär intervention från Sveriges sida. Jag har också ett intryck av att förståelsen växer för vikten av att vi hålla samman omkring det som kan ena oss alla.

Detta är icke endast omsorgen om vår egen fred och frihet, det är också villighet att bistå Finland så långt det är förenligt med vår ställning utanför konflikten och med hänsynen till vårt eget läge och våra egna möjligheter. Denna linje ha vi valt och följt oberoende av folkförbundet och innan folkförbundet tagit ställning till konflikten.»

I skrivelse den 13 januari meddelade härvarande brittiska beskickning på sin regerings uppdrag, att brittiska regeringen vore beredd att i överensstämmelse med Nationernas förbunds resolution den 14 december, vilken anbefallde medlemsstaterna att giva materiell och humanitär hjälp till Finland, tillåta inofficiell rekrytering av frivilliga för tjänstgöring i Finland. Samtidigt meddelades, att brittiska regeringen utginge från, att svenska regeringen komme att så mycket som möjligt underlätta dessa frivilligas passage över svenskt territorium, samt tillades, att brittiska regeringen för sin del skulle göra alla ansträngningar för att undvika publicitet i detta hänseende. Slutligen hemställdes om upplysning snarast möjligt rörande svenska regeringens ställning till denna fråga.

Efter försök att utröna arten och antalet av ifrågavarande frivilliga samt efter kontakt med finska regeringen överlämnades den 23 januari en svarskrivelse till brittiska beskickningen. I denna skrivelse erinrades till en början därom, att den brittiska hjälpen till Finland enligt brittiska regeringens

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

memorandum den 27 december — vilket jag i det föregående refererat — skulle i regel lämnas genom utsändandet av tekniker samt leverans av material på kredit eller på annat sätt ävensom att svenska regeringen i sitt — likaledes nyss återgivna — svar å denna framställning tillkännagivit, att den vore villig att underlätta dessa teknikers passage över svenskt territorium, under förutsättning att de reste till Finland enskilt och i egenskap av frivilliga. Här-efter meddelades, att svenska regeringen efter emottagandet av brittiska beskickningens skrivelse den 13 januari varit i förbindelse med finska regering-
en och erfarit, att man i Finland emotsåge brittiska frivilliga, i huvudsak specialutbildade, uppgående till några hundratal. Med utgångspunkt från att beskickningens skrivelse avsåge dessa frivilliga meddelades, att svenska rege-
ringen icke såge något hinder för deras passage genom Sverige under tidigare meddelade förutsättningar. För undvikande av varje komplikation skulle svenska regeringen — som den hoppades i samförstånd med brittiska rege-
ringen — önska, att följande iakttoges:

a) att de frivilliga icke innehade någon aktiv befattning i de allierades stridskrafter,

b) att de frivilliga begåve sig till Finland såsom civila i små grupper och att de utrustades militärt först efter ankomsten till detta land,

c) att rekommendation för erhållande av genomresevisering i varje särskilt fall utställdes av finska beskickningen i London,

d) att passagen genom Sverige skedde på väg, varom överenskommelse träfades genom svenska beskickningen i London.

Svenska regeringen avsåge att i denna som i övriga frågor berörande hjälpen till Finland samarbeta med finska regeringen. I samband härmed finge nämnas, att svenska beskickningar i utlandet beviljat visering för resa genom Sverige åt frivilliga, som begåve sig till Finland, i de fall då de erhållit rekommendation av respektive finska beskickning.

I mina uttalanden i kamrarna den 13 mars framhöll jag, att finska rege-
ringen redan från början av kriget förklarat sig beredd att återupptaga de avbrutna förhandlingarna om en fredlig uppgörelse och att det därför varit självklart, att vi för vår del sökt understödja den i dessa önsknings att finna en förhandlingsbas. En möjlighet att verka i denna riktning öppnade sig vid de samtal, som jag allt sedan slutet av december hade med fru Kollontay och vilka ledde till att jag ungefär en månad senare, den 29 januari, av sovjetrege-
ringen mottog ett meddelande att överbringa till finska regeringen. Detta meddelande var av följande lydelse:

»Sovjetregeringen utesluter icke i princip en uppgörelse med regeringen Ryti—Tanner. För att eventuella förhandlingar skola kunna komma till stånd är det först nödvändigt att veta, vad sistnämnda regering skulle vara beredd att föreslå i fråga om avträdelser. Innan sovjetregeringen fått en klar övertygelse om att en bas för påbörjandet av förhandlingarna föreligger, är det lönlöst att tala om någon som helst uppgörelse. Det är också nödvändigt att beakta, att sovjetregeringens krav icke komma att begränsas till de fordringar, som framställdes vid förhandlingarna i Moskva med hrr Tanner och Paasikivi, ty efter dessa förhandlingar har blod flutit mellan de båda parterna, och detta blod, som gjutits mot vår önskan och utan vårt förvällande, kräver ytterligare garantier för tryggheten av Sovjetunionens gränser. Det måste även beaktas, att de löften, som av sovjetregeringen givits till Kuusinen-regeringen, icke få anses tillämpliga i förhållande till regeringen Ryti—Tanner och att Unionens regering icke kan lämna dem till denna regering.»

Det finska svaret, vilket avgavs och vidarebefordrades den 2 februari, hade följande lydelse:

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

»Finska regeringen har icke avbrutit förhandlingarna. Den har varken velat kriget eller börjat det. Till och med under fientligheterna har den upprepade gånger förklarat sig intresserad av en fredlig lösning av konflikten, och den är fortfarande besjälad av önskan därom. För att undvika ytterligare blodutgjutelse är finska regeringen beredd att diskutera fientligheternas upphörande och slutande av fred, och den hoppas på återupprättande av ett gott grannförhållande. Det måste beaktas, att Finland varit tillfredsställt med sitt tidigare läge, som grundades på fritt avslutna avtal, och Finland har icke krävt något för egen del. Men det finska territoriet har utsatts för förstörelse icke blott vid fronten utan även bakom denna.

Då en gemensam bas kan ernås blott genom en kompromiss, skulle man i stort sett kunna som utgångspunkt taga det resultat, vartill man nådde under förhandlingarna i Moskva. I övrigt är finska regeringen beredd att göra de ytterligare medgivanden, som man skulle kunna anse erforderliga ur synpunkten av Leningrads trygghet. Man kunde särskilt tänka sig att avstå ett ytterligare område på Karelska Näset. Vidare kunde man överväga Finska Vikens neutralisering genom en internationell konvention.

Finland måste emellerid taga hänsyn till sin egen säkerhet. Detta förhållande har genom de senaste händelserna blivit av ännu större betydelse.

Enligt finska regeringens mening kan traktatmässigt avstående av territorier äga rum blott genom ett utbyte av områden.

Enligt finska regeringens åsikt är det uppenbart, att ersättning måste lämnas för enskild egendom, som befinner sig på de områden, som må komma att avträdas.»

Föregående dag, den 1 februari, hade i Stockholm ett samtal ägt rum mellan statsminister Ryti och de svenska stats- och försvarsministrarna.

Finske statsministerns ärende var att söka utverka ytterligare militär hjälp, och han ifrågasatte särskilt, huruvida icke frivilliga kunde uttagas i sammanhållna förband. Vidare framställdes önskemål angående bistånd i form av viss krigsmateriel.

Statsminister Hansson meddelade som svar i fråga om den önskade förstärkningen i manskap, att det icke vore möjligt att göra en sådan uttagning på frivillig väg. Han lovade att framföra önskemålet till sina kolleger i regeringen men framhöll, att det begärda läge utanför ramen för den hjälp, som svenska regeringen valt, och att något löfte icke kunde givas. För egen del kunde han icke tillstyrka densamma. Önskemålen beträffande krigsmaterielen skulle prövas i första hand av försvarsministern.

Den 5 februari sammanträffade jag i Stockholm med finske utrikesministern, herr Tanner, som likaledes framställde förfrågan om möjligheten att erhålla direkt militärt understöd. I detta hänseende hänvisade jag till det svar, som den 1 i samma månad lämnats till statsminister Ryti.

Huvudanledningen till herr Tanners besök var emellertid önskan att få samråda rörande de påbörjade samtalen om fredsförhandlingar, och vid discussionen härom berördes särskilt frågan om Hangö, vilken efter allt att döma syntes vara en huvudsvårighet för ernåendet av en förhandlingsbas. Herr Tanner frågade mig därvid, huruvida upplåtandet av Hangö skulle tagas illa upp av Sverige. Jag förklarade härtill, att svenska regeringen ju i hela den finsk-ryska konflikten undvikit att giva något råd och att man här helt ville överlåta till Finland att bedöma, vad som vore bäst för det egna landet, utan att i nuvarande läge taga hänsyn till Sveriges önskemål.

Samma dag, den 5 februari, meddelade mig fru Kollontaj, att sovjetregeringen icke accepterade det finska svaret som utgångspunkt för förhandlingar.

Under de därpå följande två veckorna voro båda parterna i verksamhet i

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

syfte att nå en förhandlingsbas, varunder frågan om Hangö alltjämt befann sig i förgrunden.

Under denna tid förekom — den 13 februari — ytterligare ett samtal i Stockholm mellan utrikesminister Tanner och medlemmar av svenska regeringen. Därvid förnyades den finska förfrågan, om militär hjälp kunde erhållas från Sverige. Frågan besvarades med att ingen ändring i Sveriges flera gånger deklarerade ståndpunkt vore att påräkna.

Sedan en Stockholmstidning den 16 februari innehållit uppgifter om »officiell finsk begäran om svensk hjälp», utsände statsministern till den svenska pressen ett meddelande av följande lydelse:

»Vid olika tillfällen har svenska regeringen från Finlands regering mottagit framställningar om leverans av förnödenheter. Dessa framställningar ha i allmänhet kunnat tillmötesgåas. Frågor om beredande av vård i Sverige av sårade och invalider från Finland samt om överflyttning av civil arbetskraft från Sverige till Finland ha ävenledes dryftats och föranlett åtgärder.

Under besök i Stockholm ha medlemmar av Finlands regering upptagit frågan om personell militär hjälp. Senast tisdagen den 13 februari hade Finlands utrikesminister ett samtal i denna sak med svenska stats-, utrikes- och försvarsministrarna. Även därvid framfördes önskan om överförande till Finland av svenska militära förband. Från svensk sida hänvisades till de riktlinjer för det svenska biståndet åt Finland, som angivits bl. a. genom statsministerns uttalande i riksdagen den 17 januari i år, vilket vunnit allmän anslutning. Någon förändring i den därvid angivna ståndpunkten hade icke inträtt.»

Den 19 februari gjorde därefter Hans Majestät Konungen sitt bekanta uttalande till statsrådsprotokollet i denna fråga.

Den 20 februari mottogs det nyutnämnda svenska sändebudet i Moskva, envoyén Assarsson, av utrikeskommissarien Molotov. Denne meddelade därvid, att de ryska fredsvillkoren gällde dels hela Karelska Näset, däri inbegripet Viborg, och ett område norr om Ladoga, dels också Hangö. Å andra sidan vore man villig att återlämna Petsamo.

Något tidigare hade fru Kollontay här meddelat, att de ryska kraven avsåge upplåtandet av Hangö samt avträdanget av hela Karelska Näset jämte ett område norr om Ladoga.

Vid ett nytt samtal, den 22 februari, mellan envoyén Assarsson och utrikeskommissarien Molotov upprepade den senare, att de av honom två dagar tidigare angivna villkoren voro minimivillkor, som den ryska militärledningen ansåge vara oeftergivliga för säkerställandet av Leningrads försvar, och att de hade gillats av sovjetregeringen, som kunde tänkas upptaga förhandlingar endast under den förutsättningen, att dessa villkor bleve godtagna. Han upprepade vidare, att sovjetregeringen i övrigt vore beredd att utrymma besatta områden, däribland Petsamo, samt att det begärda området norr om Ladoga inbegrepe staden Sordavala. Det vore i stort sett gränsen från Peter den stores tid (d. v. s. gränsen från freden i Nystad 1721), som man önskade återupprätta.

Sedan detta meddelande den 23 februari vidarebefordrats till Finlands chargé d'affaires i Stockholm, minister Erkkö, överlämnade denne senare samma dag följande skrivelse:

»Härmed har jag äran att på uppdrag av min regering framställa en förfrågan angående den ståndpunkt kungl. svenska regeringen intager till följande frågor:

1) Kan svenska regeringen ge Finland hjälp i form av manskap och materiel i den kamp Finland nu kämpar för sin existens? Såvida svenska rege-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

ringen ser sig vara i stånd att giva hjälp av ovannämnt slag, huru mycket manskap och materiel kunde i så fall påräknas och inom vilken tid? Om svenska regeringen icke anser det möjligt att giva Finland dylik hjälp, har regeringen i så fall godkänt någon annan plan? Huru stor och snabb hjälp går denna plan i praktiken ut på?

2) Huru kommer svenska regeringen att förhålla sig till en genommarsch av sådana trupper, som Finland möjligen kan erhålla till hjälp från andra länder?

Med iakttagande av det faktum, att Finland befinner sig i krig, har jag äran anhålla om svar på ovanstående frågor så snart som möjligt.»

Nästa dag, den 24 februari, överlämnades svenska regeringens svar, vilket hade följande lydelse:

»Till besvarande av Eder skrivelse den 23 innevarande månad med vissa frågor rörande svenska regeringens möjligheter att understödja Finland får jag meddela följande.

I känslan av det svenska folkets samhörighet med det finska och övertygad om att därmed tillvarataga även ett svenskt livsintresse har svenska regeringen alltifrån begynnelsen av den finsk-ryska konflikten sökt bispringa Finland. Den har därvid haft att mot varandra avväga olika synpunkter. Å ena sidan har den ytterliga vikten av all den hjälp, som kunde lämnas Finland, stått klar för regeringen, liksom också att denna hjälp i och för sig vore till största nytta även för Sverige. Å andra sidan måste regeringen tillse, att den svenska hjälpaktionen icke bleve av den art att den förde med sig en sådan utvidgning av konflikten, att i första rummet Sverige men möjligen också Finland ställdes inför ännu allvarligare faror. Som en sådan ödesdiger försämring av läget måste regeringen betrakta det förhållandet, att Sverige till följd av sina försök att bispringa Finland bleve indraget i det pågående stormaktskriget och förvandlat till krigsskådeplats. Regeringen har därför sett det som en oavvislig plikt att undvika alla sådana åtgärder, som uppenbarligen medförde en överhängande fara för att detta skulle inträffa.

Med hänvisning till svenska regeringens sålunda intagna ståndpunkt, vilken den även i nuvarande läge anser sig nödsakad att fasthålla, får jag som svar på Edra frågor meddela följande.

Svenska regeringen är beredd att även i fortsättningen lämna allt det bistånd i form av materiel, som för Sverige är möjligt. Att uppgiva bestämda kvantiteter av olika slag av materiel låter sig svårligen göra.

Beträffande manskap bestående av frivilliga kan det med sannolikhet förväntas, att en ökning av den i Finland verksamma svenska frivilligkåren skall äga rum under den närmaste tiden. Särskilda ansträngningar göras i detta syfte. Att på förhand angiva antalet nya frivilliga är emellertid ogörligt.

Manskap i annan form än som frivilliga eller tillstånd till genommarsch av truppformationer från krigförande länder kan i nuvarande läge icke ställas i utsikt.»

Vid det skandinaviska utrikesministermötet i Köpenhamn den 25 februari informerade jag de danska och norska utrikesministrarna rörande de pågående försöken att nå en uppgörelse. I den utfärdade kommunikén rörande mötet uttalades bl. a. följande:

»Vid mötet behandlades de förhållanden, som sammanhånga med den finsk-ryska konflikten. Utrikesministrarna vilja understryka, att det för Nordens alla folk framstår som det allvarligaste och mest betydelsefulla önskemål, att konflikten snarast möjligt må erhålla en fredlig lösning, som upprätthåller Finlands fulla självständighet.»

Den 27 februari besökte utrikesminister Tanner svenske statsministern.

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Den senare bekräftade därvid det i skrivelsen den 24 februari givna meddelandet, att direkt militär svensk intervention eller tillstånd till genommarsch av västmaktstrupper icke kunde förväntas. På herr Tanners fråga, huru svenska regeringen skulle ställa sig till Finlands återuppbyggande i händelse av ett godtagande av de ryska villkoren, särskilt huruvida beviljade krediter skulle kvarstå även i fred, gav statsministern uttryck åt sin beredvillighet att på allt sätt bispringa och förmå den svenska allmänheten att bispringa Finland i ett sådant läge. På förfrågan, huruvida Sverige i händelse av godtagandet av de ryska villkoren vore villigt sluta ett försvarsförbund med Finland, meddelade statsministern, att han ej kunde uttala sig om denna fråga utan att konsultera regeringen och utrikesnämnden men att han för sin del vore beredd att taga denna tanke i övervägande.

Den 2 mars gjorde härvarande brittiske minister enligt uppdrag av sin regering till mig en muntlig framställning. Han hänvisade till en början till Finlands enligt de allierade regeringarnas mening kritiska militära läge och meddelade, att dessa regeringar, efter att hava noga övervägt alla möjligheter, kommit till den slutsatsen, att det enda sätt, på vilket de kunde lämna Finland effektiv hjälp, vore genom utsändandet av en allierad styrka, och att de vore beredda att sända en sådan styrka efter därom framställd finsk begäran. Styrkan med sin fulla utrustning vore tillgänglig och kunde avskeppas med kort varsel. För att lämna Finland hjälp, där hjälp behövdes, skulle styrkan hava att passera norskt och svenskt territorium, och brittiska regeringen komme att vederbörligen begära formellt tillstånd för dess passage. Brittiska regeringen vore medveten om att svenska och norska regeringarna kunde hava farhågor, att denna aktion skulle utsätta dem för en stark reaktion från tysk sida. För denna eventualitet vore de allierade regeringarna beredda att lämna Sverige och Norge vidsträckt militär hjälp, och förberedelser härför vore redan långt framskridna.

Den brittiska framställningen understöddes samma dag av härvarande franske minister på hans regerings uppdrag. Därjämte emottog Hans Maj:t Konungen, likaledes den 2 mars, ett personligt budskap från den franske konseljpresidenten, herr Daladier, rörande den tilltänkta allierade truppstyrkan och dess passage genom Sverige.

På samtliga dessa framställningar lämnades under den 2 och den 3 mars avböjande svar, för brittiska och franska ministrarnas vidkommande i muntlig form.

Hans Maj:t Konungen uttalade i sitt telegrafiska svar till herr Daladier sin önskan, att den planerade aktionen ej måtte komma till stånd, emedan han hyste den största oro för konsekvenserna därav, och tillade, att försök alltjämt gjordes att få till stånd en för Finland acceptabel fred.

Under ett samtal med minister Erkki den 2 mars i anledning av dessa framställningar framhöll jag bl. a., att det för Sverige, om det tvingades in i en så farlig situation, som nu syntes hota, bleve nödvändigt att tänka på sin egen militära trygghet ännu mer än hittills, vilket måste hava konsekvenser i fråga om fortsatta leveranser till Finland.

Under dagarna omkring den 1 mars gjordes vissa kompromissförsök beträffande villkoren för en fredlig uppgörelse mellan Finland och Sovjetunionen, vilka emellertid icke ledde till något resultat.

Den 5 mars överlämnade därefter minister Erkki för vidarebefordran till sovjetregeringen följande svar på de ryska fredsvillkoren.

»Finska regeringen, som likaledes för sin del önskar fientligheternas upphörande och fredens återställande, anser sig i sådant syfte kunna betrakta förslaget som utgångspunkt för förhandlingarna och accepterar det i princip.

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Förslagets räckvidd och några detaljers vaga karaktär skulle erfordra förtydligande och precisering, men dessa frågor kunna regleras under förhandlingarnas gång. Finska regeringen väntar meddelande från sovjetregeringen rörande förslag om tid och plats för förhandlingarnas öppnande. Samtidigt föreslår finska regeringen avslutandet av ett vapenstillestånd på basis av status quo under den tid förhandlingarna pågå.»

Envoyén Assarsson beordrades samma dag att omedelbart framföra detta meddelande till sovjetregeringen. Han instruerades vidare att framföra svenska regeringens enträgna hemställan, att order om fientligheternas inställande måtte utfärdas, sedan finska regeringen nu förbehållslöst antagit de ryska villkoren. Svenska regeringen ville föreslå fientligheternas inställande klockan 11 förmiddagen rysk tid onsdagen den 6 mars. Om detta förslag antoges, ansågo sig svenska regeringen kunna åvägabringa samma åtgärd från finsk sida.

På morgonen den 6 mars anlände och vidarebefordrades till finska regeringen rapport från envoyéen Assarsson rörande tvenne samtal, som han i anledning av sistnämnda instruktioner haft med hr Molotov och varvid han erhållit det beskedet, att sovjetregeringen, i betraktande av att finska regeringen godtagit de villkor, som uppställts, vore villig att påbörja förhandlingar om slutande av fred och fientligheternas upphörande. Trots envoyén Assarssons insisterande hade förslaget om en omedelbar vapenvila avvisats.

Senare på förmiddagen erhöll jag från utrikesminister Tanner meddelande, att finska regeringen beslutit sända en delegation om fem personer till Moskva. Samtidigt som sovjetregeringen härom underrättades, framfördes genom såväl Sovjetunionens ministrar i Stockholm som det svenska sändebudet i Moskva svenska regeringens hemställan om vapenstillestånd, så snart delegationen avrest från Stockholm, förslagsvis klockan 11 rysk tid den 7 mars. Detta förslag avvisades från rysk sida, varom den finska delegationen underrättades före avresan från Stockholm den 7 mars på morgonen.

Den 8 mars lämnade jag de brittiska och franska ministrarna informationer rörande karaktären av Sveriges bidrag till fredsförhandlingarnas ingångsättande, varvid jag särskilt framhöll, att någon svensk-tysk kontakt icke förekommit. Vidare underströk jag, att ryktena om svensk påtryckning i syfte att förmå Finland att acceptera de ryska villkoren vore osanna, eftersom svenska regeringen alltifrån första stunden av den finsk-ryska konflikten undvikit att ens giva något råd.

Sedan den finska delegationen anlant till Moskva, upphörde Sveriges roll som mellanhand, i annan mån än att vi givetvis stode till tjänst med det tekniska vidarebefordrandet av meddelanden från delegationen till Helsingfors och vice versa.

Det må emellertid framhållas, att även under de sista dagarna liksom vid alla tidigare möjliga tillfällen försök gjordes från svensk sida, i samförstånd med finska regeringen, att på diplomatisk väg förhjälpas Finland till uppnående av bästa möjliga fredsvillkor. Särskilt framhölls i Moskva, att om de ryska kraven dreves så långt, att en uppgörelse icke kunde accepteras av finska regeringen, kunde med hänsyn till opinionen i Sverige och västmakternas hållning återverkningar på Sveriges ställningstagande riskeras.

Det må vidare konstateras, att de från rysk sida hit meddelade villkoren icke överensstämde med dem, som delgavos den finska delegationen efter dess ankomst till Moskva, i det att intet tidigare nämnts rörande Salla-området eller om järnvägen i norra Finland utan det tvärtom uttryckligen förklarats, att inga krav beträffande norra Finland skulle komma att uppställas. Sålunda var även kravet på Fiskarhalvön ett till oss icke angivet tillägg.

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Den 11 mars på kvällen riktade finska regeringen genom det svenska sändebudet i Helsingfors, envoyén Sahlin, följande två frågor till svenska regeringen:

»1) Huru ställer sig svenska regeringen till eventuell genommarsch av brittiska och franska trupper?

2) Är svenska regeringen beredd undersöka möjligheterna för ett försvarsförbund efter krigets slut?»

Till punkt 2) hade utrikesminister Tanner framhållit, att hans fråga härutinnan avsåg förhandslöfte om sympatisk inställning.

Envoyén Sahlin instruerades natten till den 12 mars att till finska regeringen framföra följande svar:

»1) Svenska regeringen måste fortfarande svara bestämt nej, då den anser, att följden bleve Nordens indragande i stormaktskriget med olyckliga konsekvenser för hela Norden.

2) Svenska regeringen är beredd att undersöka möjligheterna för ett försvarsförbund.»

Den 12 mars, vid 12-tiden på dagen, överlämnade brittiske ministern till mig följande skrivelse:

»Enligt instruktion från den brittiske utrikesministern har jag äran meddela, att brittiska regeringen från finska regeringen emottagit en brådskande anhållan, att brittiska och franska regeringarna måtte till svenska och norska regeringarna rikta en omedelbar framställning om att tillåta passage av brittiska och franska militära styrkor över Sveriges och Norges territorium till Finland.

Under dessa omständigheter har jag äran anhålla om svenska regeringens tillstånd till snar passage av dylika styrkor över svenskt territorium.

Ett liknande meddelande riktas till norska regeringen av den brittiske ministern i Oslo.»

Med hänsyn till det framskridna stadium, som fredsförhandlingarna i Moskva nått, och till att, enligt vad utrikesminister Tanner uttryckligen försäkrade mig, ingen begäran om hjälp gjorts hos västmakterna från finsk sida, svarade jag brittiske ministern, att saken borde få vila, åtminstone till följande dag. Redan på kvällen samma dag undertecknades fredsfördraget i Moskva, och underrättelsen därom ingick hit den 13 mars på morgonen.

Som sammanfattning och avslutning vill jag till slut särskilt framhålla följande.

Den svenska ståndpunkten beträffande överförandet av trupper till Finland, betingad av hänsyn, som framgå av den nu lämnade redogörelsen, har från början och därefter fortlöpande under krigets gång delgivits finska regeringen.

Regeringen har på samma sätt redan från början och under hela den tid konflikten pågått låtit finska regeringen veta, att den önskade på alla andra sätt bistå Finland efter måttet av sin förmåga. Att den hjälp, som Finland erhållit från Sverige, varit omfattande och betydelsefull, har tillräckligt omvitnats från såväl finsk som svensk sida.

I fråga om biståndet till Finland från andra makter, särskilt från England och Frankrike, har regeringen likaledes från början både deklarerat och i handling visat sin villighet att underlätta transporten över svenskt område av materiel och frivilliga. Så snart fråga uppkom om passage av trupper över Sverige från krigförande länder, har regeringen däremot framhållit, att den icke ansett sig kunna lämna tillstånd härtill. Denna ståndpunkt har oförändrad vidhållits in i det sista.

Ang. regeringens politik i Finlandsrågan. (Forts.)

Slutligen har regeringen, utgående från finska regeringens uttalade beredvillighet att återupptaga de genom krigsutbrottet avbrutna förhandlingarna, ställt sig till förfogande för en diplomatisk verksamhet i sådant syfte. Den har därvid haft för ögonen att icke öva några som helst påtryckningar på finska regeringen men samtidigt söka så kraftigt som möjligt bistå denna regering.

Detta är vad som förekommit och som jag å regeringens vägnar velat meddela kammaren, utan att därtill foga några särskilda uttalanden.

Herr Undén: Herr talman! Den utförliga redogörelse som utrikesministern nu har lämnat innehåller väl inga uppseendeväckande nyheter, men den är ägnad att klarare belysa vissa skeden i den svenska Finlandspolitik. Särskilt synes mig detta vara fallet i fråga om fredsunderhandlingarna. Jag skall tillåta mig att göra några randanmärkningar till utrikesministerns anförande.

De upplysningar som lämnats om den svenska regeringens diplomatiska aktivitet i Finlandsrågan ge ett tydligt intryck av att samlingsregeringen sökt föra en klar och entydig politik. Regeringen har sökt undvika både att lova vad den inte kunnat hålla och att hota med vad den inte ämnat göra. Jag är övertygad om att man i riksdagen håller regeringen räkning för denna hållning. En oförsiktig löftespolitik åt ena hållet, en tvetydig bluffpolitik — för att använda ett starkt ord — åt det andra hållet äro två besläktade och förkastliga former av utrikespolitik för ett land i Sveriges ställning. Svenska regeringen kan inte heller visa två ansikten, ett inåt för det egna folket och ett utåt gentemot främmande regeringar.

Lika farlig som löftespolitiken och av samma art kan ett förtigande av fakta under vissa omständigheter vara. Det var därför, förefaller det mig, en plikt för utrikesministern att klargöra för finska regeringen, hur man från svensk sida betraktade konsekvenserna av hjälp från västmakterna med trupper, som skulle transiteras genom Sverige. När man kallar ett sådant framläggande av fakta för påtryckning, så är det en påtryckning som utövas av verkligheten själv. Verklighetens tryck undgås inte för att man låter bli att tala om det. Också har ju sedan Finland statsminister i ett offentligt anförande visat sig ha en uppfattning om västmaktshjälpens oundvikliga konsekvenser, som närmar sig den svenska regeringens tolkning av läget. Även den brittiske premiärministern har i ett anförande i underhuset bekräftat, att västmaktshjälpens enligt hans åsikt skulle göra Sverige till krigsskådeplats. Därmed understrykes än mer riktigheten av den svenske utrikesministerns meddelande till Finland minister om konsekvenserna av denna hjälp.

Sveriges politik i Finlandsrågan har ibland utomlands och någon gång också här hemma karakteriserats som en doktrinär neutralitetspolitik, utplagad efter juridiska synpunkter. I själva verket är detta att vända alldeles upp och ner på förhållandena. Sverige har i förhållande till det rysk-finska kriget fört en neutralitetspolitik i den meningen, att vårt land sökt hålla sig utanför kriget. Men någon doktrinär, juridisk neutralitetspolitik har det inte varit. Det har funnits en bestämd olikhet mellan det sätt, varpå neutraliteten tillämpats i förhållande till stormaktskriget och i förhållande till det rysk-finska kriget. Svenska regeringen utfärdade ingen formell neutralitetsförklaring vid utbrottet av det rysk-finska kriget. Sverige ansåg sig inte heller strängt bundet av de folkrättsliga neutralitetsreglerna. Det visas av det sätt, varpå frivilligrörelsen fick organiseras. Det visas av krigsmaterielexporten, av transiteringen av krigsmateriel, av den finansiella hjälpen och annat. Denna Sveriges hållning underlättades därav att Sovjetunionen för sin del inte ansåg

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

formellt krigstillstånd föreligga i förhållande till Finland. Det är alltså en fullständig förvanskning, när vårt lands hållning till den finsk-ryska konflikten beskrives som en doktrinär neutralitetspolitik.

I samband med frågan om arten av vår neutralitetspolitik vill jag något beröra den av utrikesministern helt kort omnämnda finska aktionen i Genève. Jag erinrar då först om att efter det tyska angreppet mot Polen detta land inte gjorde någon hänvändelse till Nationernas förbund. Underlåtenheten var helt naturlig. Vad som hade förekommit de senaste åren hade visat, att Nationernas förbund inte kunde fungera enligt förbundsaktens föreskrifter om sanktioner, och Polen hade upprepade gånger liksom andra regeringar givit uttryck åt uppfattningen att det kollektiva säkerhetssystemet hade fallit i spillror. Västmakterna hade ju ej heller vänt sig till folkförbundet vare sig under de tjeckoslovakiska kriserna eller vid anfallet mot Albanien. När finska regeringen helt oförmodat — för övrigt utan svenska regeringens kännedom — begärde Nationernas förbunds stöd, skedde det under åberopande av artiklarna 11 och 15 i förbundsakten, som innehålla bestämmelser om medling och förlikning. Någon begäran om tillämpning av artikel 16, sanktionsparagrafen, gjordes inte från finsk sida. Men det yrkades att folkförbundet skulle vidtaga åtgärder för att hejda angreppet. Ett skandinaviskt ministermöte hölls i Oslo, bland annat för denna frågas behandling, varvid Sverige företrädades av sin dåvarande utrikesminister. I en kommuniké från Osломötet uttalades, att de tre skandinaviska utrikesministrarna voro eniga om att söka åstadkomma sådana åtgärder som kunde finnas möjliga från förbundets sida för att åvägabringa fredliga förhandlingar mellan Sovjetunionen och Finland. De direktiv som utformades vid mötet voro avfattade i enlighet härmed. Det kan antas att de tre utrikesministrarna hade sin uppmärksamhet särskilt fästad på möjligheten att en eventuell aktion från folkförbundets sida kunde ta former som de skandinaviska länderna inte kunde medverka i. Före och under Genève-mötet framställdes av flera sydamerikanska stater yrkanden om en straffåtgärd enligt artikel 16, nämligen Sovjetunionens uteslutande ur Nationernas förbund. Den definitiva resolutionen, vid vars avfattning den svenske delegaten hela tiden medverkade, innehöll tre moment: stämplandet av Sovjet som angripare, uppmaning till förbundsmedlemmarna om materiell och humanitär hjälp till Finland och uppmaning till rådet att utesluta Sovjet ur Nationernas förbund. Den svenska delegationen liksom den norska och den danska utverkade och erhöll från respektive regeringar bemyndigande att godtaga resolutionen med förbehåll endast för straffmomentet i densamma, som innebar en sanktionsåtgärd. De skandinaviska delegationerna biträdde alltså resolutionen men avgåvo en gemensam förklaring vari ett förbehåll gjordes i vad resolutionen avsåg en åtgärd som föll inom sanktionssystemets ram, samtidigt som det erinrades om våra länders kända ställning till sanktionerna. — Att detta förbehåll var på sin plats får väl anses bekräftat därav att för ett par veckor sedan engelska regeringens folkförbundsdelegat i underhuset hänvisade till denna reservation angående artikel 16 såsom svar på en fråga, huruvida inte våra länder vore förpliktade att transitera trupper från västmakterna till Finland. Den vädjan om materiell och humanitär hjälp till Finland som resolutionen innehöll överensstämde så helt med den svenska politiken att samma ordalag användes om det svenska programmet för Finlandshjälpen i den förklaring som statsministern vid samma tid avgav i samband med koalitionsregeringens bildande.

Av utrikesministerns redogörelse framgår att finska regeringen redan omedelbart efter krigsutbrottet använde svenska regeringens tjänster för att återuppta förhandlingar med Sovjetunionen. Detta första försök misslyckades. Men det var helt i överensstämmelse både med Finlands och Sveriges intres-

Ang. regeringens politik i Finlandsprågan. (Forts.)

sen att den svenske utrikesministern inte släppte taget och att försöken alltså fullföljdes. Vi ha nyss hört att meddelanden i denna fråga utbyttes mellan ryska och finska regeringarna genom svenske utrikesministerns förmedling så tidigt som den 29 januari och den 2 februari och att den finske utrikesministern besökte Stockholm den 5 februari för denna frågas skull. Sedermera fortsatte meningsutbytena oavbrutet under hela februari och i mars månad fram till fredsslutet. Bättre än något annat visar detta hur oberättigade de förebråelser äro som både inom och utom landet ha riktats mot Sveriges roll under förhandlingarna. Det har utan en skynt av fog påståtts att Sverige här gått Tysklands ärenden och gjort sig skyldigt till något slags svek mot Finland. Den omständigheten att till äventyrs ett fredsslut också var ett tyskt intresse kan ju inte omintetgöra det faktum att det både av Finland och av de andra nordiska länderna betraktades som ett intresse att få fredsförhandlingar i gång. Detta samfälliga intresse betygades också vid ministermötet i Köpenhamn den 25 februari. Tysk påverkan på Sverige har, såsom utrikesministern framhållit, överhuvud inte ägt rum i denna fråga. — Någon kritik mot den svenska regeringens förmedlarroll kan inte motiveras från annan utgångspunkt än att Sverige bort självt intervensera eller medverka till västmakternas ingripande i det finsk-ryska kriget för dettas fullföljande som ett led i stormaktskriget. Men även de personer i Sverige, som anse att en sådan politik bort följas, böra kunna medge att, om de svenska statsmakterna inte kunde vinnas för den politiken, så var fredsförhandlingars upptagande såväl ett finskt som ett svenskt och allmänt nordiskt intresse. Därmed bör talet om tyska inspirationer kunna definitivt försvinna.

Den misstämning mot Sverige som uppkommit på en del håll i utlandet, särskilt i England och Frankrike, i anledning av vår politik i Finlandsprågens sista skede må livligt beklagas. Här i Sverige uppskatta vi högt de engelska och franska nationerna, deras frihetsideal, deras aktning för individen, deras demokratiska grundåskådning. Vår allmänna syn på statslivet och på mänsklig och medborgerlig frihet och rätt är så besläktad med dessa folks idéer att vi instinktivt känna oss illa berörda om vi framställas i ogynnsam dager inför den breda opinionen i dessa länder. Men så klarsynta böra vi vara, att vi inte utan vidare låta oss påverkas av lynnesutbrott som till den del de äro spontana och inte yttringar av propaganda — ty propaganda kan förekomma i alla krigförande länder — ofta vila på ofullständig kännedom om våra speciella förhållanden och våra problem. I ett Englandsreportage i gårdagens nummer av Dagens Nyheter yttrades att omkring 70 procent av den engelska pressens informationer om nordisk politik, dess förutsättningar och möjligheter, byggde på ett eller annat fundamentalt misstag, en eller annan principiell misstolkning av politiska, militära eller geografiska förhållanden. Om detta är sant, som det nog är, böra vi så mycket hellre säga oss, att vi få ta dessa opinionsyttringar med lugn. Den svenska föreningen Nordens Frihet har i sin patriotiska iver helt nyss distribuerat en broschyr med översättning av utländska pressuttalanden om Sveriges Finlandspolitik, i syfte att vi skola kunna spegla vår dålighet och därav låta oss rättas. Jag tror att detta är bristande psykologi hos ledningen för Nordens Frihet. När vi svenskar i lugn och ro läsa dylika, nu redan litet förlegade, tidningsuttalanden reagera vi alltför starkt mot deras ensidighet och ytlighet för att påverkas i vår uppfattning. Om en utländsk tidning undervisar oss om att vi göra bäst i att sluta upp vid västmakternas sida i kriget för gemensamma ideal och att västmakterna i gengäld åta sig att garantera vår framtid — detta är ju grundtemat — så märka vi strax att skribenten inte tänkt sig in i våra förhållanden. Han förstår inte att, även om den svens-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

ka nationen som helhet hade samma syn på kriget som han, skulle den modiga uppslutningen betyda en mycket större insats från ett litet utsatt lands sida än vad ett ingripande i krig betyder för de stora, starkt rustade staterna. För dem står sällan eller aldrig existensen av deras riken på spel. De mindre staterna som dras in i kriget riskera allt, både ödeläggelse under kriget och sin framtida självständiga tillvaro. Garantilöften i all ära, men det vore lätt-sinnigt att bygga en politik på andras löften, hur ärligt dessa löften än må vara menade.

Genom den fylligare redogörelse för Sveriges diplomatiska förhandlingar som utrikesministern nu givit bör den officiella svenska politiken i Finlandsfrågan i alla dess skeden stå klar för även en större allmänhet. Jag önskar man kunde säga detsamma om de politiska riktlinjer som förordas av regeringens kritiker inom landet. Vi ha från dem erfarit många yttringar av deras känslor och stämningar, många starka indignationsutbrott, många anklagelser. Men över deras positiva yrkanden har vilat ett egendomligt halvdunkel. Än ha de för all del inte önskat annat än några tusental frivilliga mer, än göra de antydningar om att hela truppförband bort kommenderas till Finland under frivillighetens sken, förmodligen med åsidosättande av alla konstitutionella hänsyn, än talar man om en officiell intervention, än slutligen antydes att vi bort acceptera transitering av västmakternas trupper. Sällan får man någon preciserad uppgift om vilken av alla dessa linjer som förordas. Det är dock inte utan betydelse, att de som öva en så skarp kritik mot den förda politiken ge besked om den enligt deras åsikt rätta politiken. Kanske skulle vi emellertid i så fall strax upptäcka att djupa divergenser splittra kritikerna och att i grund och botten endast det gemensamma känsloläget förenar dem. På känslöstämningar enbart kan dock inte landets utrikespolitik grundas.

Häri instämde herrar *Schlyter, Johan Nilsson* i Malmö och *Karl Johan Olsson*.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Även om riksdagens le-lamöter förut ägde kännedom om åtskilligt av det som hans excellens utrikesministern nu haft att meddela kammaren, så har dock denna redogörelse sitt stora värde däri genom att det väsentligaste nu blivit framlagt även för den stora allmänheten i de frågor, som under nära sex månader tilldragit sig så utomordentligt stort intresse och i vårt land följts med ständigt stigande spänning och oro. Riksdagens ledamöter ha nu även beretts tillfälle att uttala sig i frågan.

Vad som i utrikesministerns anförande måste betecknas som huvudpunkterna är regeringens ställningstagande till den finska förfrågan om militär hjälp kunde erhållas från Sverige samt den engelsk-franska framställningen om fri passage genom svenskt territorium av en av dessa allierade länder till Finlands hjälp avsedd militär styrka.

Inga fakta ha framkommit som ge vid handen att regeringen i dessa viktiga punkter kunnat handla annorlunda än som varit fallet. Det kan nu konstateras att regeringens ställningstagande skett på grund av de risker som det allmänna utrikespolitiska läget medfört, och man har under prövningen därav kommit till det resultatet, att, såsom förhållandena voro, någon militär intervention under dåvarande förhållanden icke kunde företagas och att en genommarsch av västmaktstrupper skulle medföra alltför stora risker för såväl Sverige som Finland.

Sedan vi i dag haft att taga ställning till det som sålunda hittills förevarit återstår dock att ägna tanken åt och rikta blicken mot framtiden.

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Efter de händelser som hittills passerat är det klarlagt att vårt lands militärpolitiska läge blivit allvarligt försämrat.

Detta förhållande påkallar skyndsamma åtgärder i fråga om våra egna försvarsanstalters ytterligare utbyggnad och förstärkning. Det gäller att för de medel som anvisas måtte utvinnas den största möjliga effektivitet av vårt riksförsvaret.

Under arbetet med stärkandet av vårt eget försvar bör det även vara en angelägen uppgift att militär samverkan med våra grannländer måtte undersökas och att en sådan undersökning måtte bedrivas med den största möjliga skyndsamhet.

Det stora kriget pågår alltjämt. Av åtskilliga tecken att döma kan befaras att ömtåliga och allvarliga situationer snabbt och oväntat kunna uppkomma som ställa stora krav på riksförsvaret och som göra frågor rörande vår folkförsörjning och varuutbytet med främmande länder till svårösta problem. Värnandet av vårt lands oberoende och vårt folks självbestämmanderätt får icke på något sätt försummas. I den tid som nu är gällande för vårt folk att under enig sammanhållning ständigt vara på vakt.

Den meningsriktning jag här har äran företräda är alltjämt beredd att medverka till fullgörandet av de för vårt nationella oberoende och vårt folks framtid stora och betydelsefulla frågor som redan nu äro aktuella och i denna allvarsmättade tid kunna uppkomma.

I detta anförande instämde herrar *Wistrand* och *Ewerlöf*, friherre *Beck-Friis*, friherre *Lagerfelt* samt herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Martin Svensson*, *Ekströmer*, *Mannerskantz*, *Bernhard Nilsson*, *Bondeson*, *Emil Andersson*, *Nordborg*, *Gustaf Björkman*, *Nisser*, *Holmström*, *Frändén*, *Hagström*, *Gabrielsson*, *Caap*, *Carlström*, *Linnér*, *Herlitz*, *Öman*, *Nordenson* och *Velander*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Efter det anförande, som här har hållits av utrikesutskottets ordförande, skulle det kanske endast behövas ett instämmande från min sida, och jag tror inte jag överskrider min befogenhet om jag säger, att detta instämmande kommer från hela den socialdemokratiska gruppen.

Överhuvud taget behövs det väl i dag inte partiståndpunkter. Det som vi ha behov av är att den rent svenska ståndpunkten formuleras så, att den kan samla, att den blir en syntes av de olika partiståndpunkter, som utan tvivel finnas. Man kan beklaga, att så inte har blivit förhållandet tidigare. Man kan beklaga, att hat och bitterhet emellan svenskar har kommit till uttryck. Det som ger förhoppning om att de sår, som detta vapenskifte slagit, snart skola läkas, är medvetandet av att de motsättningar, som här ha kommit till uttryck — om man bortser från vissa markanta undantag — dock ytterst bottna i olika och givetvis motsatta uppfattningar om hur det rent svenska intresset på det bästa sättet skall tillvaratagas.

I verkligheten ha emellertid de rent officiella uttrycken för dessa motsättningar inte varit stora. Den som har följt den något förvirrade diskussion, som efter fredsslutet har förts i många svenska tidningar, har lätt nog kunnat få den uppfattningen, att under den gångna tiden ha stått emot varandra två förbittrade riktningar, av vilka den ena har velat göra allt och den andra har velat göra ingenting. Denna uppfattning är givetvis missvisande.

Det finns ett enda stort alternativ till den politik, som i verkligheten har förts, och det är en officiell svensk militär intervention i Finland. Det är säkert många, som föreställa sig att denna intervention har avvisats av män, som handlat av feghet eller som ha varit kallsinniga inför Finlands nödläge.

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Även detta är en rent upprörande orättvisa. I det här fallet bör kanske var och en deklarerera personligt. För min del vill jag deklarerera, och jag tror att det gäller för de flesta, som ha varit med och tagit ansvar i denna fråga, att de dag efter dag ha ställt den samvetsfrågan till sig, om ändå icke ett öppet svenskt inskridande till sist blir det enda möjliga. När de i alla fall ha slutat med att säga nej, så har det varit därför att de räknat med att denna hjälp inte skulle bli avgörande för Finland men att den å andra sidan skulle leda till att inte endast Finland utan även vårt gamla svenska samhälle skulle slås sönder för långa tider framåt.

Naturligtvis har man rätt att hävda den uppfattningen, att vårt folk även skulle ta denna risk. Vi se, hur statsmännen i London och Paris utlägga texten. Vi få veta, att detta krig i Europa är en slutligt avgörande strid mellan ont och gott i världen, mellan frihet och slaveri, och att det är alla frihetsälskande folks skyldighet att deltaga i denna värnkamp. Själv saknar jag inte mottaglighet för ett sådant resonemang. Men det är orimligt att utifrån rent svenska, nationella synpunkter anklaga den svenska regeringen för att den inte har velat ta ansvaret för en sådan nedskrotning av vårt svenska samhälle.

Å andra sidan behöver det uttryckligt framhållas, att det inom ansvariga parlamentariska kretsar inte på allvar ifrågasatts en sådan offentlig svensk intervention i Finland. Det skadar inte att gång på gång vända tillbaka till detta förhållande. Jag tror, att om man inte fasthåller vid detta, så uppstår det lätt legendbildningar, som ge en falsk bild av den verklighet, som har varit.

När man nu talar om att den politik, som förts, har varit de försuttna möjligheternas politik, måste man alltså syfta på någonting annat än denna militärintervention. Det kan ju inte vara fråga om annat än två saker. För det första en utvidgad materiell hjälp. Med hänsyn till de resurser vårt land har, tror jag vi alla kunna vara ense om att längre än som skett hade vi i det avseendet inte kunnat sträcka oss. Vad så frivilligrörelsen beträffar, är det klart att den kunnat få en större omfattning. Men jag tror inte man kan säga, att det har varit regeringens ansvar att utvidga rörelsens omfattning. Det finns ingen anledning att i det här avseendet resa några anklagelser mot varandra. De som resa dessa anklagelser böra först övertänka, om deras eget ansvar har fyllts på det rätta sättet. Under alla förhållanden har man också rätt att ifrågasätta, om ens en väsentligt utvidgad frivilligrörelse hade kunnat bli av avgörande betydelse för Finland och Finlands kamp.

Frågan om transitering och genomfart av engelska och franska trupper är naturligtvis ett problem för sig. Jag vill personligen deklarerera, att jag beträffande den saken in i det sista har varit oviss. Men man kan inte komma ifrån det bestämda intrycket, att västmakterna oförtydligt mindre fäste avseende vid hjälpen till Finland än vid möjligheten av att dra in Nordens länder i det stora kriget. Man bör lägga märke till att, som också framgår av utrikesministerns redogörelse, den från svensk sida framkastade tanken, att dessa engelska och franska soldater skulle resa till Finland som frivilliga, tydligen inte på allvar har tagits under övervägande i London och Paris. En sådan anordning hade man från svensk sida givetvis kunnat acceptera, men den stred tydligen mot de linjer för denna hjälp, som man bestämt sig för i väster. När västmakterna äntligen bestämde sig för att sända trupper till Finland, så var det säkert för sent. Dessa trupper hade icke kommit fram till Finland i sådan tid, att de kunnat vända vapenlyckan till Finlands fördel.

Allt mänskligt är ju behäftat med fel. Det finns ingen anledning att trycka ofelbarhetens stämpel på den förda Finlandspolitik. Detta krig har haft så

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)
 många överraskningar, har ställt så många ting i ny belysning, att det är lätt att peka på för efterklokheten, att den eller den åtgärden hade kunnat utföras annorlunda. Men det är i dag inte efterklokhet vi behöva, utan rättvisa. Inom den grupp jag företräder är den uppfattningen allmän, att regeringen i sina åtgärder för tillvaratagande av Sveriges sanna intressen visat allt det förutseende, som man kunnat begära, och handlat med den kraft och den klokhet, som rikets välfärd har krävt.

En tidning på västkusten, som under sista tiden har klandrat regeringens hållning, blev här om dagen interPELLERAD om huruvida den ansåg, att regeringen på grund av sina försyndelser borde avgå. Tidningen svarade, att med hänsyn till att den visste, att den svenska arbetarrörelsen kunde skaffa landet en ny regering, så var dess svar ja. Bortsett från att den nuvarande regeringen ju inte uteslutande är ett organ för den svenska arbetarrörelsen utan representerar samtliga partier av någon betydelse i landet, så kan man nog säga, att givetvis hade den svenska arbetarrörelsen kunnat uppbringa en annan regeringsuppsättning. Men man måste hålla klart för sig, att denna andra regering inte hade kunnat föra någon annan politik än den nuvarande regeringen, och om den hade fört en annan politik, så skulle den icke ha fått den svenska arbetarrörelsens förtroende.

Att stryka över och gå vidare kan ju ofta synas vara en lättvindig politik, men i dag bjuder omsorgen om Sveriges välfärd att vi inte stelna till i grämselse över de olyckor, som ha förekommit, så mycket mer som denna grämselse hindrar oss inte bara från att se klart över framtiden utan också från att finna de rätta formerna för samverkan med Finland och Nordens övriga stater, som läget för dagen och framtidens hotfulla utsikter göra absolut nödvändig. När det gäller att finna stimulans till denna nya och framåtblickande samling, är det av vikt att inte sjunka ner i förtvivlan och ofta obefogade självföreläuser utan att hålla ögonen öppna för de trösterika och hoppgivande tecken, som heller inte saknas.

Framför allt skulle vi göra inte bara vårt land utan även Finland den bästa tjänsten, om vi följde Finlands eget beundransvärda exempel att trots olyckorna med orubbad samling och orubbad fattning söka gå framtidens långt större faror och uppgifter till mötes.

I herr andre vice talmannens yttrande instämde herrar *Wahlmark, Branting, Källman, Franzon, Johan Bärg, Viktor Larsson, Hårdin, Norman, Iwar Anderson, Oscar Gottfrid Karlsson, Bergström, Thulin, Anders Andersson, Karl Magnusson, Linder, Robert Berg, Jacob Hansson, Witzell, Nils Elowsson, Leander, Anderberg, Herman Ericsson, Alfred Andersson, Berling, Ahlqvist, Wagnson, Sjödahl, Karl Andersson, Theodor Nilsson, Sandegård, Sandén, Ekman, Lindbärg, Sundvik, Boman, Brandt, Carl Eriksson, Granath, Sten, Lindhagen, Asplund, Söderkvist, Sven Hansson, Svedberg* och *Karl August Johanson*.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Förtroendet för den neutralitets- och fredspolitik, som alltsedan krigets utbrott förts i vårt land, kvarstår alltså orubbat. Den vilja att hjälpa Finland i den kamp, som det fört för sin frihet, och som vunnit en så allmän anslutning och offervilja bland vårt folk, har ej haft någon däremot stridande innebörd. Faran för att dragas in i stormaktskriget, icke blott för vårt land utan för hela Norden, har varit av den innebörd att regeringen, men även riksdagen, måst noga överväga de åtgärder, som vidtagits, så att de icke lett därhän att denna fara blivit verklighet. Intressen, och i krig är det ju ytterst intressen som diktera handlandet, hos vissa av de stridande stormakterna ha påtagligen

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

gått i sådan riktning. Vid ett ingripande i finska kriget från vår sida med den risk för krigets utvidgning, som förefanns, och med de begränsade möjligheter, som vi förfogade över, hade stor sannolikhet förelegat för att vi endast bidragit till att förlänga kriget, utan att Finland därigenom blivit hjälpt. Därjämte hade risk funnits att draga krigets förödelse över hela Norden. Här om någonsin skulle sanningen i den kända satsen ha kunnat tillämpas, att man vet hur ett krig börjar, men man vet icke hur det slutar.

Bakom en sådan uppfattning har stått och står alltjämt en nästan enhällig mening inom det svenska folket. Inom riksdagen har vid olika tillfällen från samtliga de stora partierna givits anslutning till en sådan politik. Regeringen har haft att handla i ett läge, som knappast tidigare förekommit i vårt land. Men sedan kriget nu är avslutat och vi ha större möjligheter att överblicka det hela, torde det väl icke vara många som anse att regeringen i stort skulle handlat annorlunda än den gjort. De frågor som det råder en viss meningsskiljaktighet om ha varit handläggningen eller tillämpandet av den hjälp, som utan militär intervention givits Finland, och hur man bäst skulle främja och understödja den hjälpverksamhet, som även haft regeringens stöd och som hela det svenska folket med varm hänförelse givit sin anslutning. Att det råder delade meningar kanske icke minst beror på att man på visst håll icke insett att frivilligrörelsen icke kunde bli av den betydelse, som man väntat.

Den redogörelse, som i dag lämnats av hans excellens utrikesministern, ställer nu i offentlig belysning svårigheterna vid handläggandet av dessa ärenden, svårigheter, som den stora allmänheten icke haft möjligheter att kunna bedöma, men som visa, att man måst gå fram med försiktighet. Sverige har sökt göra vad det kunnat för att stödja Finland i den kamp, som det fört för att kunna bestå som en självständig stat och för att det skulle få fred. Det borde ha fått en drägligare fred än vad det fick. Regeringen har varit angelägen om att främja åtgärder i den riktningen. Nu böra vi emellertid icke med bitterhet i sinnet rikta anklagelser mot varandra. Vi förbättra icke läget därigenom och vi göra icke förhållandena för vårt folk bättre. Utan vi böra rikta blicken framåt. Vi böra sträva efter att förbättra förhållandena för framtiden, stärka förutsättningarna för bibehållandet av friheten och självständigheten såväl för vårt land som även, så långt ett samarbete på oss må ankomma, för de övriga nordiska staterna. Och därvid böra vi gå till en förutsättningslös och objektiv prövning.

Herr talman, jag får uttala min anslutning till den politik, som förts av regeringen i dessa frågor.

Häri instämde herrar *Aronsson, Albert Andersson, Holstenson, Anton Svensson, Verner Andersson* och *Gustaf Elofsson*, friherre *De Geer* samt herrar *Heiding, Gunnar Bodin, Löfvander, Persson, Friggeråker, Bror Nilsson, Eskhult, Egnell* och *Tjällgren*.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! I likhet med några föregående talare kan jag helt instämma i de synpunkter, som framfördes av herr Undén i det anförande, varmed han öppnade debatten efter utrikesministerns redogörelse. Jag vill också i likhet med föregående talare uttala den största tillfredsställelse med att hans excellens herr utrikesministern har lämnat en så uttömmande och med dokument styrkt redogörelse för vad som förekommit i sammanhang med det finsk-ryska kriget. Det må kanske i samband därmed noteras att just de grupper, som tidigare mest högljutt klagat över bristande information, numera enligt tidningarna visa sura miner för varje nytt framträdande med redogörelser för vad som förekommit i den finsk-ryska konflikten. Man får inte

Ang. regeringens politik i Finlandspfrågan. (Forts.)

lämna redogörelser i radio, ty då kunde det ju hända att alltför många människor få reda på vad som förekommit eller eventuellt underlåtit, och då finns det kanske inte mark längre för det misstänkliggörande till varje pris av allt vad samlingsregeringen gjort och icke gjort, som man på sina håll tycks vilja köra fram med. Man får inte heller tala i riksdagen, ty då kunde det ju hända att uttalandet föranleder förtroendevotum, vilket är det mest föraktliga som finns. För sådant varnar man på förhand — det får inte förekomma att riksdagen ger förtroende åt den regering, som sitter, och som ändock sitter med anslutning från riksdagens samtliga partier.

För egen del har jag till detta knappast anledning att lägga något nytt uttalande av uttryck för det förtroende, som jag hyser för huvudlinjerna i den politik regeringen fört i utrikespolitiska frågor. Då det emellertid på sina håll ifrågasatts, att dessa huvudlinjer icke alltjämt skulle omfattas med förtroende ens inom riksdagen, vill även jag begagna detta tillfälle till att förklara, att det så vitt jag kan se icke finns någon anledning att ändra tidigare uttalanden som gjorts om tilltro till regeringens sätt att i stora drag föra vår utrikespolitik. Det är uppenbart att detta icke innebär ett godkännande av varje detalj eller ett underskrivande av varje åtgärd som kan ha förekommit. Men enligt min mening kan det i detta läge icke finnas något betydelsefullare eller något mindre fruktbart än att leta efter fel i det förgångna. Och det kan å andra sidan icke finnas något, som är viktigare än att åstadkomma en verklig nationell samling av alla krafter för att göra oss beredda att möta de hårda tider, som utan tvivel ligga framför oss. Vi få vara beredda att göra alla erforderliga offer, som kunna krävas för att vi skola bli i stånd att möta dessa hårda tider och för att vi skola kunna värna vår frihet och vårt oberoende. Och detta göres förvisso bättre och lättare om vi samlas i största utsträckning omkring dessa nya uppgifter än om vi slita sönder nationen i grupper, som inbördes bekämpa varandra och inbördes misstänkliggöra varandras syften och uppsåt. Vårt folks stora flertal vill helt säkert en sådan samling, och jag vågar tro att det också skall lyckas folket att i största enighet genomföra ett program, som går ut på att så stärka vårt försvar, att vi ha utsikter att hålla oss utanför stormaktskriget och att skydda vår egen integritet. Detta är enligt min mening den största uppgift som nu står framför oss.

I detta anförande instämde herrar *Gärde, von Stockenström, Elof Andersson, Albertsson, Björck, Elon Andersson, Bäckström* och *Näslund*.

Herr Linderot: Herr talman! Den kamp som förts i Finland och det tragiska öde, som drabbat det finska folket, har till den grad upprört lidelser även i annars mycket sakliga och lugna politiska kretsar, att en saklig diskussion i frågor rörande dessa ting knappast varit möjlig att föra vare sig i press, riksdag eller annan publicitet. Dagens diskussion i riksdagen torde kunna betraktas som en vändpunkt i detta förhållande.

Den utförliga kronologiska redogörelse, som givits av utrikesministern, har ju givit alla de fakta som behövas för att i stort kunna bedöma den politik, som regeringen under den gångna tiden har fört. Jag tror emellertid, herr talman, att det inte är möjligt att ta ståndpunkt till dessa för det svenska folket mycket avgörande frågor, om man bryter ut frågan om regeringens Finlandspolitik ur det stora sammanhang, som heter svensk utrikespolitik. Man måste, tror jag, se frågan om Finlandspolitiken i detta större sammanhang för att komma till en sakligt riktig ståndpunkt.

Vad har då varit ledstjärnan, eller vad skulle vara ledstjärnan, för regeringens politik under den tid, som förflutit sedan den första september 1939? Jo,

Ang. regeringens politik i Finlandsrågan. (Forts.)

urtimans första debatt rörande det nya läget fastställde, att enighet var rådande om en huvudlinje, och jag hade tillfälle att personligen deltaga i denna diskussion och även dra mitt strå till stacken för att stärka denna huvudlinje. Och vilken var då denna huvudlinje? Jo, att regeringen och statsmakterna under de krigstider, som då redan hade begynt, måste se till att använda alla medel och möjligheter för att hålla Sveriges land och folk utanför kriget och bevara Sveriges oavhängighet. Detta var huvudlinjen, och i det sammanhanget måste också Finlandspolitiken ses.

Och därmed, herr talman, ställer jag frågan: har regeringen i fråga om Finlandspolitiken följt denna huvudlinje? Och har man i den svenska politiken i övrigt att notera, att man under de senaste månaderna strävat efter att följa denna huvudlinje: att bevara Sveriges oavhängighet och hålla Sveriges land och folk utanför kriget?

Jag tror att utrikesministern i sin exposé över Finlandspolitiken, även om han inte gjorde några konklusioner av vittgående art, på regeringens vägnar sökt att ge oss den föreställningen, att regeringens hela Finlandspolitik har följt denna riktiga huvudlinje. Och det torde väl också vara regeringens styrka för närvarande, att den stora majoriteten av Sveriges folk ävenledes numera hyser denna uppfattning. Herr Åkerberg såsom talesman, enligt vad han själv sade, för hela det socialdemokratiska partiet menade att det i fråga om Finlandspolitiken endast fanns ett alternativ till den politik som regeringen har fört och detta enda alternativ var militär intervention med de konsekvenser en sådan kunde medföra för landet. — Inom parentes vill jag uttrycka min odelade förvåning, och jag är övertygad om att denna förvåning delas av många andra, över att det socialdemokratiska partiet i dag plötsligt har blivit enigt i denna fråga. Om denna enighet är verklig eller mera ett uttryck för en önskan hos herr Åkerberg har jag ingen möjlighet att yttra mig om. Men är det så, att även vissa mycket framträdande ledare inom den svenska socialdemokratiska rörelsen i dag dela herr Åkerbergs uppfattning, så har ju ingenting mer och ingenting mindre än ett jordskred inträffat inom socialdemokratien. Jag hoppas att den islossning i naturen, som vi alla vänta på, kommer att medföra en ytterligare politisk islossning inom det svenska socialdemokratiska partiet och att den skall föra med sig nya skred i den riktning som här antytts av herr Åkerberg.

Detta var, som sagt, endast en parentes! Jag vill återknyta till herr Åkerbergs politiska diskussion rörande Finlandsrågan. Och jag frågar då, om det fanns bara ett enda alternativ till den politik, som regeringen har fört. Jag har den uppfattningen att det finns ytterligare ett alternativ — eller rättare sagt fanns. Och vad var det för ett annat alternativ? Jo, enligt min mening kunde man från regeringens sida ha försökt att dämpa de krafter, som här i Sverige i pressen, i radio, på predikstolar och överallt, där överhuvud taget någon lyssnare kunde nås, genom sitt uppträdande i Finlandsrågan ingav Finlands folk och jag tror till och med Finlands regering den uppfattningen, att det bara var en fråga om dagar eller högst veckor, när det svenska folket i full militär rustning skulle stå på Karelska näset. Det hade varit ett annat alternativ, herr Åkerberg, till Finlandspolitiken, som hade varit till större lycka för Finlands folk och till större lycka också för Sveriges folk.

Jag skulle med ett par ord vilja kommentera herr utrikesministerns deklARATION i dag för att ge belägg för vad jag här säger om det andra alternativet till regeringens politik. Utrikesministerns deklARATION innehöll bland annat, att regeringen hela tiden avböjt öppen intervention. Detta är det första huvudmomentet. Det andra är att regeringen dock icke varit neutral i vanlig mening eller för att använda herr Undéns uttryck: icke varit doktrinärt neutral. Det

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

tredje huvudmomentet i deklarationen var att regeringen hela tiden strävat efter att stå i goda och vänskapliga förbindelser med Sovjetregeringen i fråga om sin yttre politik. Detta var de tre huvudmomenten. Hur var det nu egentligen med frågan om att iakttaga en neutralitet, som dock icke är doktrinär? I svaret på en not från Sovjetregeringen, svaret från den svenska regeringen av den 10 januari, framhålles — det upplästes ju in extenso — bland annat två saker: dels att den svenska pressen åtnjuter en så vidsträckt frihet, att regeringen på intet sätt anser sig kunna taga ad notam de hänvändelser i fråga om pressens oneutrala skrivelser, som hade gjorts i en not ifrån Sovjetregeringen, dels att frivilligrörelsen inte egentligen behövde diskuteras på det plan som Sovjetregeringen hade ställt frågan, alldenstund frivilligrörelsen var av helt privat karaktär. Det märkliga här är emellertid, att herr utrikesministern själv i sitt anförande i dag har påvisat och bestyrkt med aktstycken, att frivilligrörelsen icke var »privat». Det heter nämligen i regeringens här avgivna deklaration, att för de frivilliga sörjde regeringen med utrustning och materiel, och det är ju någonting annat än att frivilligrörelsen skulle ha varit av privat karaktär.

Jag ingår här inte på detaljdiskussion, i vad mån detta kunnat skada Sveriges intressen. Jag vill bara konstatera motsägelsen mellan den officiella noten och den inåtriktade deklarationen, där det heter, att man har gjort så oerhört mycket just för att frivilligrörelsen skulle kunna få någon effekt. Denna motsägelse i regeringens ståndpunkt är förklarlig. Jag förstår vilka oerhörda svårigheter regeringen här haft att bemästra, men jag använder detta som exempel på att regeringen i sin Finlandspolitik faktiskt inte bara haft dessa två alternativ, som herr Åkerberg talade om, att följa, utan att regeringen mycket väl i det svenska folkets och det svenska landets intresse borde kunnat se efter ett tredje alternativ, nämligen att ställa frågan också om Finlandspolitiken realistiskt och inte så som den ställts under hela denna tid, såsom en moralisk, en religiös, en historisk, en folklegendarisk, en fänrik-Stålsk o. s. v. historia, så att den gått in på de realpolitiska faktorer, som en regering alltid måste ha till grund för sitt handlande. Hade regeringen försökt att bättre gå in på den linjen, hade det finska folkets tragik varit av mindre omfattning än den är i dag.

Man skall inte fransäga sig ansvaret. Jag delar inte på något sätt deras uppfattning, tvärtom, jag är utpräglad fiende till dem som nu klandra regeringen och svenska folket överhuvud taget därför att de ha »förrått Finland». Jag är den yttersta fiende till dessa krigsaktivistiska angrepp mot regeringen och det svenska folket, men jag vill å andra sidan säga, att det svenska folket, dess regering och framför allt dess press har ett stort ansvar för att stora delar av Finlands folk trots att kriget var det för Finland bästa alternativet i de utrikespolitiska förhandlingar, som försiggingo hösten 1939 mellan Finland och Sovjetunionen, och det ansvaret skola inte de svenska krigsaktivisterna kunna dra sig ifrån, som målmedvetet gingo in för att det finska folkets tragik skulle i fördjupad och mångdubblad grad också bli det svenska folkets tragik.

Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att säga dessa ord. Jag har inte namngivit någon av kategorien krigsaktivister. Jag tror inte det är nödvändigt. Här har denna skiljelinje gått tämligen klar under de senaste månaderna, och jag tror en och var vet, vilka dessa herrar krigsaktivister äro. Det finns här i kammaren framträdande dylika, som med berätt mod här arbetat på att det svenska folket skulle gå ett än mera tragiskt öde till mötes än det finska, och de ha varit de främsta att slå sig för sitt bröst, tala om sin patriotism, sin frihetsvilja och fredsvilja. Jag tror att den svenska allmänheten och även riksdagen ha anledning draga lärdomar av vad som i de här diskuterade frågorna under de gångna månaderna faktiskt har skett.

Här har nämnts en sammanslutning, som heter Samfundet Nordens Frihet,

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

och jag tror att det var herr Undén, som mycket hövligt hänvisade ledarna för Samfundet Nordens Frihet att studera litet psykologi och inte ge ut sådana där broschyrer som den sist distribuerade. Ja, herr Undén och övriga, det är nog inte bristande psykologiskt förstånd hos herrar Curman, Fredrik Ström och allt vad de kunna heta, som gör att de distribuera sådana broschyrer, utan det är en medveten vilja att luckra upp jordmånen ytterligare hos det svenska folket för att kunna få en ny chans att draga Sverige in i kriget.

Därmed kommer jag över till ett nytt moment i denna Finlandspolitik, och det är vad som skall ske efter kriget. Det har förts fram i förgrunden en fråga, som man kallar frågan om ett nordiskt försvarsförbund. Jag vill erinra om att jag personligen hör till dem som på ett mycket tidigare stadium påvisade, att Nordens folk behövde ett försvarsförbund, därför att vart och ett för sig inte hade någon egentlig möjlighet att göra sin mening gällande, inte ens i fråga om oavhängighet, fred och frihet för landet självt. Men de som ha varit de främsta i att föra krigsaktivismens talan i Sveriges land, de voro då emot att ett sådant försvarsförbund skulle bildas. Och varför? Därför att det politiska läget då inte kunde förutsätta ett försvarsförbund, som skulle kunna rikta sin spets mot någon speciell stat. Man kunde inte formulera en plattform för ett nordiskt försvarsförbund så, att det skulle bli klart för all världen, att förbundet hade bildats för ett eventuellt krig med Sovjetunionen. Därför gick man då emot denna tanke på ett nordiskt försvarsförbund. Men nu menar man, att den politiska möjligheten föreligger att utforma en plattform för ett sådant »försvarsförbund», och därför aktualiserar man det just från samma krigsaktivister, som avslöjat sig som de landsfördärvliga — jag säger inte mer — landsfördärvliga element, som utan ansvar för Sveriges land och folk driva sitt spel och till och med ibland spela första fiolen i den offentliga debatten. Jag tror inte att det skulle vara klok svensk utrikespolitik i dag att taga upp frågan om ett försvarsförbund med sin spets riktad åt öster och vars egentliga folkpsykologiska basis skulle vara revanschtanken. Jag tror att då vore vi åter inne på lika stora faror som dem vi nu anse oss för ögonblicket ha undgått.

Jag sade i början av mitt anförande, att man inte kan bryta ut frågan om Finland från det stora sammanhanget. Jag vidhåller detta och vill därför såsom avslutning göra en liten erinran om det stora sammanhanget. Det har gjorts av andra talare här i dag, och jag skall inte säga så många ord, men det är ju ändå ett faktum, att det rasar ett stormaktskrig och att detta dagligdags medför nya faror för Sveriges folk och Sveriges land. Då måste man draga lärdom av de fel, man under de gångna tiderna gjort, för att kunna med något säkrare hand hålla kursen i kommande dagar för att om möjligt hålla landet utanför kriget. Och vad är det för lärdomar, man skall draga? Jo, bland annat skall man draga den lärdomen, att man inte skall släppa loss dessa krigshetsare och låta dem dominera men låta de stilla i landet gå omkring tysta, så att den allmänhet, som ute i andra länder ser på vad som sker i Sverige, får den uppfattningen, att det svenska folket är färdigt att rycka ut till fronterna här eller där i världen. Men då bör man också stoppa den ensidiga propaganda, som drives i Sveriges press.

Jag återknyter här i min allmänna sammanfattnings slut till vad i regeringens svarsnot av den 10 januari sades om pressens frihet. Jag har märkt en synnerligen vidsträckt frihet för pressen här i landet. Här delas t. ex. ut officiella engelska tidningar, som redigeras från engelska ambassaden i Stockholm, tryckta på svenska och befordrade av svenska postverket, där man försöker finna någon slags moralisk plattform för fredsslutet i Finland och säger ungefär så här: Ja, det är klart, att om bolsjevikbanditen tar ett stycke och

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

nazistbanditen tar ett annat stycke och man så jämför och finner, att de tagit ungefär lika mycket, bli de ju moralister bägge två. — Jag vet inte, om det är ägnat att befördra Sveriges goda förhållande till främmande makter, när man på intet sätt ingriper mot propaganda av dylik art eller när man i mycket framträdande tidningar, exempelvis tidningen Social-Demokraten, som ju ändå är på sitt sätt mycket tongivande här i landet, vidhåller, att det svenska folket skall i det nu pågående storkriget uppträda såsom anhängare av den ena partens kamp. För mycket kort tid sedan framfördes i Social-Demokraten på ledande plats just denna uppfattning. Nu har det ändå sedan september i fjol pågått ett visst krig här i världen, stod det — kanske ledarskribenten menade: tyvärr inte i den omfattning som vi skulle önskat — och vi konstatera, att detta är demokratiernas och civilisationens krig mot barbari och diktatur o. s. v. Jag vill bara konstatera, att de som taga denna ståndpunkt i fråga om det stora kriget naturnödvändigt drivas till att bli aktiva i det läger som vi i dag kalla krigsaktivisternas. Ty vilja de icke vara krigsaktivister i »demokratiens och frihetens och civilisationens kamp emot barbari och diktatur», så skola de tåga stilla och inte gå omkring som bluffmakare och taga munnen full och drälla ned spalt efter spalt med sådana krigiska synpunkter. Det ena eller det andra är karlaktigt men inte att gå och jamsa och försöka sticka sig undan i busken såsom man gör i dag, då man förklarar, att man egentligen är enig om allting här i dag, när man varit djupt oenig. Jag vill därför säga, att det för den svenska utrikespolitiska kursen för närvarande är nödvändigt att taga upp vad jag här litet kommentatoriskt kallat för det tredje alternativet och litet grand hålla efter sådana skrivelser i stället för att slå ned den kommunistiska pressen, låta oss drabbas av transportförbud och postbefordringsförbud och upphäva tryckfrihetslagen för oss. Vi ha inte företrätt någon landsskadlig politik i vårt land.

Ja, jag väntade mig att det skulle bli rörelse i kammaren, men med att göra påståenden och tjuta och försöka få folk tokiga av en viss psykos komma ni inte att kunna göra politik i längden. Det går till en tid, och ni kunna uppnå en del ganska avskräckande resultat, men det går inte i längden att göra politik av det, ty i längden måste det vara saklighet och beviskraft i argumenten, om de skola medföra politiska resultat.

Jag skall inte heller låta provocera mig av er rörelse, när jag talar om den kommunistiska rörelsens ståndpunkter och läge just nu. Vi återkomma till den saken, innan ni ännu blivit kvitt min stämma i kammaren. Ännu en gång kommer jag att tala, och då kommer jag att tala om den kommunistiska rörelsen och vad ni påstå om den och vad den är. För dagen håller jag mig till att det för Sveriges land och folk är nödvändigt, att regeringen drar de lärdomar, jag här i största korthet sökt formulera, inriktar den utrikespolitiska kursen fastare på en fredspolitik och icke mera för Sveriges land och folk så nära krigets rand, som det faktiskt varit under de senaste månaderna.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt anförande med en önskan, att man inte glömmar vad som redan i statsministerns deklARATION vid urtima angavs, nämligen att Sveriges neutrala ställning ju inte utesluter utan tvärtom motiverar, att Sverige verkar för att snarast möjligt fred skall slutas i världen. Ha ni inte glömt, att vi ändå borde verka för att få fred? Ha ni inte fasat inför »fredsutbrottet», när ett krig upphörde, och skrivit »fredsutbrottet» i edra tidningar? Gå ni inte och äro litet halvt nervösa över att inte fronterna rullas upp, att inte miljonerna mördas? Jo, det är många som göra det här i landet. Tag och lägg på litet kalla dukar på krigsaktivisternas hjärnor härvidlag, låt detta återverka bland det svenska folket och låt det fredliga svenska folket, som inte vill krig, också komma tills tals och försöka

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

verka för att Sveriges utrikespolitik i nuvarande situation inställes på att skapa fred och försoning mellan folken och få kriget att taga slut, till lycka för massorna i världen och till lycka för Sverige självt.

Herr Sundberg: Herr talman! Den exposé, som av utrikesministern här i dag lämnats över den av regeringen förda utrikespolitiken, enkannerligen Finlandspolitiken, under den skickensedigra tid, som nu ligger bakom oss, har blottat åtskilligt, som förut varit obekant för Sveriges folk och för Sveriges riksdag. Det mesta har dock blivit känt i samband med de deklarationer, som afgivits av flera av regeringens ledamöter vid tiden för och efter fredsfördraget i Moskva. Det måste emellertid konstateras, att trots exposéns omfattning saknades däri väsentliga avsnitt av mera ingående innehåll. Jag syftar härvid särskilt på två viktiga avsnitt, som ej berörts med någon större fyllighet: det ena avseende den svenska frivilligrörelsen, en sak, *beträffande vilken regeringen borde ha anledning att känna samvoetsförebräelser*, och det andra avseende den storartade hjälp, som Sveriges folk genom sin regering lämnat Finland i form av vapen och ammunition, i form av humanitär och ekonomisk hjälp och åtskilligt annat, en sak, *beträffande vilken regeringen bör känna det goda samvetet*, ja, är berättigad att känna sig ha gjort ett stort verk, ett verk som gillas och förstås av, skulle jag tro, praktiskt taget hela Sveriges folk och — det är säkert — även av hela Finlands folk, när detta verk en gång i all sin storslagenhet blir bekant för det finska folket i gemen. Detta verk skall då — det är min förhoppning — komma att mura igen den spricka av bitterhet och besvikelse, som på månet finskt håll nu hyses mot Sverige, och därutöver bli den brygga, som i sympati och samförstånd skall föra samman Finlands och Sveriges folk.

Det var två andra avsnitt än de av mig här berörda, som kunna betecknas som huvudtemat i utrikesministerns exposé. Det ena avsåg interventionsfrågan. På den punkten vill jag deklarerera som min uppfattning, att riksdagen fortfarande icke har förutsättningar att kunna avgöra, vad som bort eller icke bort göras. Härför fordras att känna och vara fullt orienterad beträffande särskilt två faktorer. Den ena är den högsta svenska militära sakkunskapens syn på detta problem. Den högsta militära ledningen kan ensam överblicka situationen i dess helhet ur militär synpunkt, men någon konfrontation mellan denna ledning och riksdagens ledamöter har ej förekommit, ej heller har till dem överbringats någon rapport eller något utlåtande, angivande militärledningens uppfattning i frågan.

Den andra faktorn är, om någon diplomatisk démarche gjorts i syfte att skaffa upplysning om den södra grannens inställning vid en eventuell svensk intervention i Finland. Har en sådan démarche underlåtits, ehuru den borde ha kunnat företagas utan någon fara för landets säkerhet eller intressen, ja, då saknas en av de nödvändiga utgångspunkterna för att rätt kunna bedöma interventionsproblemet. Jag vill som min åsikt genast anmäla, att det uttalande, som helt nyligen — efter Moskvafreden — gjorts i Deutsches Nachrichtenbureau i detta ämne, ej förtjänar att tas på allt för stort allvar. Varför kom icke ett sådant officiöst uttalande tidigare, då det hade kunnat göra effekt och vara någon mening med? Just den omständigheten, att det kom vid den sena tidpunkt som skett, bör vara ägnad att framkalla vissa reflexioner — — —.

Det förhållandet, att riksdagen sålunda på dessa båda väsentliga punkter när det gäller att bedöma interventionsproblemet saknar fasta utgångspunkter, gör att den inte kan göra ett självständigt uttalande, den kan varken fria

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

eller fälla regeringen på den punkten. Åtminstone anser inte jag mig kunna det.

I fråga om den andra huvudpunkten däremot i utrikesministerns exposé, den angående transitering av främmande trupper genom landet, ligger saken klarare till eller, rättare sagt, den ligger fullt klar. En tillåtelse till en dylik transitering skulle otvivelaktigt ha föranlett Tyskland till ett militärt ingripande mot oss, och därmed hade vårt land blivit en tummelplats för stormaktskrigets intressenter. Regeringens vägran till transitering av trupper var därför en naturlig, riktig och med landets sanna intresse överensstämmande åtgärd. — Däremot kan inte detta sägas om regeringens åtgärd att ständigt och för all världen lägga korten på bordet i fråga om sin inställning till intervention och transitering. Och att Finland haft ogagn därav och beretts stora svårigheter vid fredsförhandlingarna torde vara ställt utom allt tvivel.

Jag har nu gjort den deklaration, vartill mitt politiska samvete bjudit mig, men jag måste därutöver göra den frågan: Har det varit nödvändigt eller ens önskligt ur landets intressen att låta denna utrikesdebatt gå av stapeln? Alla inom riksdagen veta, att olika uppfattningar och olika nyanser föreliggande beträffande olika detaljer i den utrikespolitik som förts och att detta inte inskränker sig till ett parti utan skär tvärs igenom de olika riksdagspartierna precis så som det gör ute i landet, där partiskrankorna i denna fråga på många håll helt och hållet försvunnit. Vartill tjänar då i vår pulserande, händelserika tid en utrikesdebatt om problem, som ej längre äro aktuella, och vilket syftemål vill man därmed ernå? Att skälet skulle vara av enbart utrikespolitisk art, verkar ej övertygande.

Om däremot den verkliga avsikten är att i det nuvarande läget söka få klarhet om riksdagens uppfattning i fråga om fortsatt regeringssamverkan mellan de olika partierna (varvid emellertid frågeställningen bort vara en annan) vill jag — ehuru jag med hänsyn till redan anförda omständigheter inte anser mig kunna medverka till att ge regeringen carte blanche beträffande den förda Finlandspolitiken såsom varande den i alla avseenden lyckligaste och bästa för landet — ge till känna den åsikten, att det i den nuvarande, allt fortfarande synnerligen allvarliga utrikespolitiska situationen skulle vara till gagn och båtнад för landet, om den nuvarande regeringssamverkan fortsatte. Jag utgår härvid ifrån det, som jag anser det, faktiska förhållandet, att några egentliga meningsskiljaktigheter i de aktuella frågorna av väsentlig betydelse ej föreliggare vare sig inom regeringen eller mellan regering och riksdag, ej heller mellan statsmakterna och folket, utan jag förutsätter, att regeringen i arbetet för *värnandet av vår neutralitet, för stärkandet av vårt försvar, för ernåendet av en stark och effektiv samverkan mellan de nordiska folken och slutligen i en klok och försiktig ekonomisk politik* kan och bör finna en plattform, som gör det möjligt att lyckligt lotsa statsskeppet ur alla de bränningar och skär, bland vilka det förts in av världshändelsernas egen hårda utveckling.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Ordföranden i den riksdagsgrupp, som jag tillhör, har här i dag gjort ett uttalande, vari jag för min del har instämt. Det är nämligen så, att man inte kan komma med några absoluta påståenden i denna fråga, som skulle resultera i något ogillande av de stora linjerna i den förda politiken i Finlandsfrågan och i utrikespolitiken i allmänhet. Beträffande en del detaljer är det visserligen möjligt att man kan ha olika meningar. Sålunda är det väl inte säkert att alla anse, att tillräcklig finess i handläggandet och formulerandet alltid har varit till finnandes, men sådana saker är det ju ingen anledning att hålla på att älta för länge. För min del

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

anser jag det inte vara stor idé att i sådana tider som de nuvarande gräva i det förflutna beträffande sådana saker, när man är ense i huvudpunkterna. En synpunkt, som jag tycker borde komma fram här i dag är den, att det knappast kan vara riktigt, att svenska folket bibringas den uppfattningen att det under alla förhållanden kan vara möjligt för den svenska regeringen att genom ett beslut, som den fattar, bestämma över krig eller fred. Den uppfattningen torde vara en alltför förenklad sådan, men den har kommit till uttryck i några av de offentliggjorda brev och telegram, som man har avsänt till regeringschefen, och som tyda på att rätt många skulle tro, att den svenska regeringen kan sitta i konselj och besluta, att nu skall det bli fred eller nu skall det vara krig. Det skulle därför vara önskligt, att det från regeringshåll och särskilt då från den del av regeringen, som har majoritet i riksdagen, klargjordes, att det är de yttre förhållandena, som kunna vara övermäktiga och bestämmande, så att icke regeringschefen tillägnar sig en gloire, som han icke kan vara förtjänt av, eftersom ju de yttre omständigheterna kunna vara så avgörande, att ingen av våra åtgärder i ogynnsamma lägen skulle kunna förhindra att vi komma i krig.

Den första rondan i den östra matchen kunde ju likväl ha slutat så, att en neutralitet, fasthållen till det yttersta, kunnat innebära vårt rikets undergång. Förhållanden, varöver Sveriges regering och Sveriges riksdag icke ha kunnat utöva något inflytande, hade kunnat gestalta sig så att det kunde ha blivit följden, men jag tror inte att de, som skicka sådana hälsningar till regeringschefen som dem, jag nyss talade om, att de tacka för freden, hade varit belåtna med en sådan utgång som följt av att vi uppehållit vår neutralitet intill det allra yttersta.

Den andra rondan kommer troligen — med det sämre utgångsläge, som nu är skapat — knappast att kunna få samma karaktär som den föregående. Och det är därför jag i denna debatt har velat för min del säga, att ett godkännande i stort sett av handlandet i den första omgången, i det finska kriget, icke innebär ett förhandsgodkännande av ett liknande tillvägagångssätt, när nästa omgång tar sin början. Och jag anser, att tyvärr alltför stora sannolikheter finnas för att en sådan omgång kommer. Nu är det så, att vi även kunna riskera att bli indragna i den stora alleuropeiska striden, och det lär heller inte kunna avväjas genom ett beslut i kanslihuset här i Sverige. Jag tycker att det är nödvändigt, att denna fabel, som mången nog har fastnat för, icke får opåtalat utbredas. Därför får man inte låta den s. k. freden i Moskva föranleda oss att slappna i fråga om stärkandet av vår försvarsmakt och den övriga såväl andliga som materiella beredskapen.

Det är förstaeligt, att många här i landet anse, att de, som tidigare haft en ljum inställning till vårt försvarsväsens förbättrande, nu icke längre borde ha regeringsansvaret. Det resonemanget kan man ju förstå ur vissa synpunkter. Det har emellertid mest varit i pressen som dylika resonemang offentligen ha kommit fram. Jag anser, att det främst är det socialdemokratiska partiets sak att bestämma över vilka representanter det vill ha i en samlingsregering. Om försvarsfrågan och vad därmed sammanhänger på ett effektivt sätt främjas av regeringen, och om enighet kan uppnås inom regeringen så att även högerns representanter kunna godtaga de åtgärder som vidtagas i de väsentliga frågorna, är det blott önskvärt, nyttigt och lyckligt att vi under nuvarande svåra tider hålla samman. Denna enighet är säkerligen alldeles nödvändig, och man tolkar inte stämningen inom högerkretsarna i landet rätt, om man fäster så stort avseende, som man tycks ha gjort, vid vad som framförts i vissa tidningar. Det samförstånd, som måste råda i en sådan samlingsregering, måste ju vara ömsesidigt, så att man tar hänsyn även till minoritetsgrupperna.

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Däremot vore det för mycket begärt att i fråga om alla de många mindre ärenden, som ständigt och jämt förekomma, begära att man skall avhålla sig från att framföra sina meningar. Och att man t. ex. framkommer med förslag till ändringar i propositioner, när det inte gäller de väsentliga tingen, måste en demokratisk regering alltid finna sig i — till och med utan att fatta humör. Kunde regeringen i framtiden finna det möjligt att låta oss, som äro män i ledet här i riksdagen, göra våra manifestationer av uppslutning kring de stora regeringsställningstagandena före desamma och icke efter, som nu t. ex. här i dag, vore detta säkerligen det bästa, och mindre ägnat att ge idé-associationer från diktaturstaterna.

Slutligen skulle jag vilja i anledning av vad talaren här i dag på Norrbottenslänsbanken har sagt, be honom framföra en hälsning till utrikesministern Molotov, att i den mån han — Molotov alltså — önskar ge oss här i riksdagen eller regeringen anvisningar på den utrikespolitik vi skola föra, han använder den vanliga diplomatiska vägen och inte någon av sina representanter här i riksdagen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har under denna diskussion suttit som i en dröm. Jag kommer ihåg, då vi ifrån vänstern i gångna tider motionerade om den sekreta diplomatiens avskaffande. Sedan dess har jag upplevat en rad — inte många, men en rad — av utrikespolitiska diskussioner, som ha anordnats från regeringens sida i riksdagens kamrar. Det har emellertid inte någon enda gång förekommit att de inte måst vara sekreta. Utrikespolitiken är någonting som man inte får röra vid. Den är tabu för de politiskt nedsjunkna folken i Europa. Men i dag för första gången, fastän det talas om saker, som man förr inte vågade höra på sekret, så förskräckliga voro de, går det för sig under trycket av nya tider och nya omständigheter att vi få tala vad som helst och få — kan man tänka sig vilken fara för eftervärlden — våra anföranden antecknade till protokollet! Förr stod det alltid bara: Herr statsrådet yttrade — — —, herr den och den yttrade — — —, herr den och den yttrade — — —. Det är verkligen dokument, som äro lärorika för historien och världen efter oss, vilket harsprång som har behärskat den svenska utrikespolitiken icke minst i riksdagen!

Jag har nu framför mig, herr talman, två motioner, som jag tycker att det skall bli en glädje att få väcka, eftersom det ju under denna debatt inte talats ett enda ord om fredens idé utan bara om kriget och dess upprustningar. Dock är det ju fredens idé som ensam — vid sidan av våra fattiga småstatsrustningar — kan göra oss fria.

Det är med andra ord två motioner om en positiv svensk utrikespolitik och den ena motionen slutar med ett yrkande om att regeringen och riksdagen också vid sidan om nödvändiga upprustningar skulle intressera sig för ett nordiskt eller skandinaviskt fredsförbund herr talman — fredsförbund, herr talman — för att utåt i världen aktivt propagera för fredens tillkomst och förutsättningsarna för en internationell rättsordning. Jag ber att få detta antecknat till protokollet såsom ett slutord till förmån för fredens idé, det enda som har förekommit.

Herr Sten: Herr talman! Då herr Sundberg och herr Mannerskantz i sina inlägg här ha sysslat med samlingsregeringen, kan det måhända icke vara utan sitt intresse att också en menig socialdemokrat yttrar sig om den saken just i det läge där vi för närvarande befinna oss.

Jag vill då först och främst deklarerera, att jag är en av dem, som varit uppriktigt glad åt den ökade förståelse och det samarbete som ha kommit till

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

stånd i fråga om vår utrikespolitik och försvarspolitik samt även i viss mån i andra stora frågor. När händelsernas utveckling ledde fram till bildandet av samlingsregeringen, kände jag en djup tillfredsställelse såväl med det allvar och den kraft, varmed den förutvarande regeringens främste man gick till verket, som med den ansvarskänsla som tog sig uttryck i de förutvarande oppositionspartiernas politiska och personliga engagemang i denna regering.

Sedan dess har emellertid tid efter annan sådant inträffat, som varit ägnat att väcka beklämning och skapa upprörda känslor. Visserligen är den hållning vissa stora huvudstadstidningar intaga och intagit till regeringen och dess ledande man inte något riktigt uttryck för hur partierna och deras press i allmänhet uppfatta förpliktelserna till solidaritet och lojalitet, men även på ansvarigt håll inom parti och press har framför allt högern givit anledning till känslor av besvikelse och oro för samarbetet i fortsättningen. Detta gäller icke minst det sätt, varpå man utnyttjat försvarsfrågan till en ohistorisk, oriktig och orättfärdig opinionsbildning. Det framstår ibland såsom ofrånkomligt att vi om möjligt klara upp denna sak, innan vi gå till det fortsatta samarbetet.

I en annons i Nya Dagligt Allehanda för den 10 februari talade stockholms-högerns förbund om »hur tydligt dagsläget visar det berättigade och välgrundade i Högerns långa ensamma kamp för vårt lands frihet och försvarskraft».

Finns det något sakligt underlag för att på detta sätt slå politiskt nödmynt av vår nations bekymmer i det nuvarande läget?

Vi ha under de senaste månaderna hämtat våra exempel och våra jämförelser från Finland. Låt oss då erinra oss, vad det är som man på finskt håll åter och åter framhållit såsom den verkliga förklaringsgrunden till nationens styrka och enighet inför prövningarna. I ett av de första föredrag, som jag hörde, om förhållandena i Finland och utvecklingen där under självständighetstiden, fick jag ett starkt intryck utav vilken utomordentlig betydelse man tillmätt exempelvis den s. k. torparreformen och över huvud de sociala jordfrågornas lösning. Sedan har detta tema varierats i så många muntliga och tryckta framställningar, att det nog inte har undgått någon.

Denna förklaringsgrund till en nationell kraftsamling, som slagit världen med häpnad, har någonting att säga även oss. Den enighet och styrka, som vår nation trots allt nu uppvisat, är ingalunda följden av »Högerns långa ensamma kamp». Talet om fosterland och förpliktelsen till fosterlandskärlek, agitationen för ett starkare militärt försvar, firandet av svenska flaggens dag och sådant skulle icke ha lett fram till det resultat, som nu föreligger. Utan att förneka att även sådant kan ha haft ärliga bevekelsegrunder och även ideell betydelse, måste vi göra klart för oss, att de underliggande orsakerna till enigheten och styrkan äro att söka i den demokratiska omvandling, som Sverige undergått på det politiska, ekonomiska och sociala området. Jag har någon gång här erinrat om den borgerliga vänsterns och socialdemokratiens förenade strävan för medborgarrätt och politisk demokrati. Nu har man fått läsa i en ledare i en stor huvudstadstidning, som man väl måste räkna till högern, att sådana saker som demokrati och allmän medborgarrätt äro »sekundära kategorier» i detta sammanhang. Jag har också erinrat om Louis de Geers testamente i fråga om förbättrandet av arbetarklassens villkor, men också om huru arbetet på förverkligandet av detta testamente har fått utföras av fackföreningsrörelsen och först i senare tid under socialdemokratisk ledning allt mer målmedvetet av statsmakterna. Och vi veta alla att i spetsen för detta arbete stått de män, som nyligen anklagades för en landsfördärvlig politik.

Vad jag vill komma fram till är först en protest emot det sätt, varpå

Ang. regeringens politik i Finlandspågan. (Forts.)

man på sina håll fyller sina förpliktelser i det samarbete som nu bedrives. En framstående högerman skrev i början av denna riksdag med anledning av ett ganska oskyldigt angrepp i en tidning på ett statsråd tillhörande högern: »Borgfreden bör rimligtvis förutsätta att sådana yttringar av partisinne icke förekomma». Jag hemställer, huruvida icke detta uttalande med fullaste fog kan tillämpas på de yttringar av partisinne, som jag här har berört, för att icke tala om många, många andra ifrån samma håll. Jag vill också komma fram till den slutsatsen, att de insatser, som andra partier än högern ha gjort för vårt folks enighet och styrka, vårt lands frihet och försvarskraft, fullt motivera en hemställan till högern, huruvida vi icke skulle kunna hålla borgfred i anda och sanning. De övriga partierna stå som jag nyss antytt icke tomhänta beträffande vad som redan gjorts för att öka nationens styrka. Men villigheten och arbetsglädjen i fortsättningen av detta arbete ökas icke genom oriktiga framställningar eller besinningslösa anklagelser. Jag har ibland det intrycket att vi nu stå vid ett vägskal. Om vi alla, som i detta hus uppbära var sin andel av ansvar och vilja till samarbete, göra vad vi kunna för att vinna gehör för våra uppfattningar, skall helt visst vår samverkan kunna fortgå till båtnad för land och folk. Men om de vinna övertaget, som synas till varje pris vilja ha en inre strid i detta land och som tydligen icke draga sig för en brutaliserad och försimplad sådan, faller hela ansvaret här för på dem som framkalla den.

Jag talar som en enskild ledamot av kammaren, fylld av uppriktiga bekymmer för att en lovande utveckling skall äventyras. Mycket, kanske det mesta, av det som ligger framför oss, även på andra områden än försvarspolitikens och utrikespolitikens, kan sannolikt lösas i samförstånd. Men ingen kan väl föreställa sig, att ett bestående samförstånd är möjligt, om de tendenser, som jag påvisat och vänt mig emot, vinna överhanden. Varken socialdemokratien eller andra partier ha någon anledning att finna sig i sådant, varken beträffande sin politik eller sina män. Den svenska högern har för visso sitt skuldregister, sina missgrepp just på de områden, som varit avgörande för uppkomsten av ett hela folkets nationella medvetande. Men jag fäster uppmärksamheten på att såvitt jag vet ingen politiker eller tidning från vårt håll sagt ett enda ont ord om högern eller om högerns ledare, sedan det nuvarande samarbetet ända upp i regeringen kom till stånd. Enkel anständighet, naturlig lojalitet har förbjudit detta. Och jag har för min del icke upphört att hoppas att ansvarskänslan och solidaritetens förpliktelser skola komma helt till sin rätt på alla håll inom vår nationella samling.

Herr Heüman: Herr talman! Endast en kort replik i anledning av herr Linderots yttrande under dagens debatt. Hans anförande utformade sig mot slutet, såvitt jag kunde fatta, till en utpräglad pacifism. Med anledning härav ber jag få beklaga, att herr Linderot inte var i tillfälle att hålla detta anförande före rysk-finska krigets utbrott inför, bland andra, de ryska statsmännen.

Herr Öman: Herr talman! Jag har uppfattat dagens debatt som en utrikesdebatt och icke en inrikespolitisk debatt. Ett anförande, som för en stund sedan hållits av en ledamot av kammaren, kan ju emellertid ge anledning till diskussion även om andra ting. Innan jag går in därpå, skall jag emellertid be att få säga några ord i anslutning till utrikesministerns deklaration.

Jag har genom att instämma i det anförande, som hållits av förstakammarhögerns ordförande, redan tillkännagivit min anslutning till huvudlinjerna i den av regeringen förda Finlandspolitiken. Så som förhållandena gestalta sig

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

torde dessa linjer icke ha kunnat utformas mycket annorlunda än som skett. Veterligt har hos vårt folk icke mer än en mening funnits om att Sverige måste stå neutralt i storkriget och förty avböjande till en västmaktsintervention i Norden. Den detaljerade framställning om Sveriges roll i det diplomatiska spelet kring det finsk-ryska kriget, som i dag lämnats kammaren av hans excellens utrikesministern, synes också rättfärdiga regeringens ställning till frågan om en svensk militärintervention i Finland vid de tidpunkter, då framställning därom gjordes från finsk sida.

Jag tror emellertid, herr talman, att vi skulle göra både riksdagen och regeringen en otjänst genom att söka undandölja de farhågor och den olust, som ur andra synpunkter och i andra sammanhang uppväckts av den svenska Finlandspolitiken. Nyanser i uppfattningen rörande Finlandsfrågans rätta handläggning ha ju framträtt både i pressen och hos allmänheten, ävensom hos talare här i dag, och jag tror icke att man blir kvitt dessa nyanser genom att låtsas som om de icke existera. Man blir dem icke heller kvitt genom att ur diskussionen utmönstra frågor, som stått i förgrunden för allmänhetens intresse. Det är icke min avsikt att här närmare ingå på dessa nyanser. Ingenting är vunnet med att upptaga en dispyt om det förgångna. Och inför den skärpning av storkriget, som synes nära förestående och även synes komma att på det närmaste beröra de nordiska staternas rättigheter och intressen, kan ingenting vara mig mera främmande än tanken på att nu blåsa till strid och söndring.

Om jag dristat begära ordet, är det för att peka på några lärdomar, som de gångna månaderna givit oss. En sådan lärdom är, att lika betänkligt som det är att i förhållandet till andra makter göra för långt gående utfästelser, lika betänkligt är det att alltför hårt och alltför snävt offentligen fixera en ståndpunkt, som under vissa betingelser i själva verket icke kan vidhållas. I detta hänseende lämnar regeringens Finlandspolitik rum för åtskilliga erinringar. Det har gång efter annan såsom någonting nära nog självklart eller i varje fall orubbligt fastslagits, att en svensk intervention i Finland låge utanför de praktiska möjligheternas gränser. Detta ideliga utbasunande av att Sverige icke kunde tänkas aktivt ingripa i Finland har för det första varit onödigt, då ju den svenska regeringen, såsom utrikesministern också i dag meddelat, från början och fortlöpande under hand höll den finska regeringen underkunnig om sin ståndpunkt. Men det har inte bara varit onödigt, utan, vad värre är, med hänsyn till Finlands position måhända direkt skadligt.

Det är också en annan omständighet, som man måste uppmärksamma på grund av tidigare anföranden från regeringshåll och även genom dagens inlägg. Uttalanden från regeringens egna ledamöter giva oförtydligt vid handen, att det kategoriska avvisandet av interventionen såsom någonting med Sveriges intressen oförenligt i grunden icke överensstämte med regeringens syn på läget. Regeringen tycks i varje fall ha varit på det klara med att i en så våldsamt rörlig och dynamisk tid som den nuvarande en rent statisk politik icke kan föras. Justitieminister Westman gav i sitt påsktal detta till känna på följande sätt: »Den svenske utrikesministern gav Finlands fredsunderhandlare det stödet, att han lät sovjetregeringen förstå, att den riskerade svensk intervention i kriget, om en uppgörelse icke kunde träffas.» Jag citerar ordagrant. Hans excellens utrikesministern uttryckte i dag saken så, att regeringen velat på diplomatisk väg stödja Finland genom att vid fredsförhandlingarna låta sovjetregeringen förstå, att återverkningar på Sveriges hållning kunde riskeras, om uppgörelse ej träffades.

Från regeringens sida har alltså efter fredsslutet öppet medgivits, att förhållanden kunde ha inträffat, som nödvändiggjort en svensk intervention i

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Finland. Detta medgivande kan väl inrymmas i konungens diktamen till statsrådsprotokollet den 19 februari, där det framhölls, att en intervention »för närvarande» icke kunde ifrågakomma, men en intervention i framtiden dock icke uteslöts. Men det förefaller mig som om detta medgivande icke harmonierar med statsministerns uttalande i remissdebatten den 17 januari, att enighet icke kunnat vinnas kring en politik, som tager sikte på en militär intervention i Finland, det harmonierar icke heller med statsministerns omtalade och med rätta kritiserade februarikommuniké, och det harmonierar slutligen icke med statsministerns påsktal till radiolyssnarna, där Sveriges neutralitet framställdes såsom någonting ända sedan den 1 september under alla förhållanden och i alla lägen fastslaget.

Jag vill för min del säga, att jag väl förstår den uppfattning, åt vilken såväl utrikesministern som justitieministern givit uttryck i interventionsfrågan. Men jag har svårare att fatta, varför man i början av mars månad lät sovjetregeringen förstå, att den riskerade en svensk intervention i kriget, när man vid *tidigare* tidpunkter, då Finland i väl så hög grad behövt Sveriges diplomatiska stöd, på det mest eftertryckliga sätt lät Sovjet veta, att man *icke* behövde riskera någonting från svensk sida. Mig förefaller det som om riskerna för Sveriges del voro desamma den 10 mars som den 16 februari, då statsministern utfärdade sin kommuniké, och den 1 februari, då enligt redogörelsen i dag statsminister Ryti fick beskedet, att Sverige icke kunde gå utanför den bestämda ramen för sin hjälpkaktion och alltså icke kunde lämna militärt bistånd. Skillnaden är väl bara den, att en svensk intervention vid en senare tidpunkt skulle ha skett under ett för Finland och även för Sverige vida sämre strategiskt läge än vid en tidigare tidpunkt. Det förefaller mig också som om det »stöd» — om man får begagna det uttryck, som användes nu från utrikesministerns sida — vilket Sverige alltså under fredsförhandlingarna i Moskva i krigets allra sista dagar gav Finland, med stor sannolikhet skulle ha varit verksammare, om det hade givits i samma former vid en betydligt tidigare tidpunkt.

Jag har med denna anmärkning icke velat ifrågasätta den enighet, som råder här i kammaren i själva huvudfrågan beträffande de stora riktlinjerna för regeringspolitiken, utan det gäller från min sida mera en kritik av den diplomatiska metodiken — de metoder alltså, som använts för att tillkännagiva den svenska ståndpunkten, varvid man efter min uppfattning på ett onödigt sätt låst fast sig.

I det läge, vari vi nu befinna oss, gäller det ju emellertid mera att se på framtiden än på det förgångna, framför allt därför att utrikesläget är så oerhört allvarligt. Vi måste ha klart för oss, att nya komplikationer när som helst kunna komma att inträffa på grund av skärpningen i storkriget och kanske särskilt skärpningen av det ekonomiska kriget. Och i det läget kan jag ge herr Sten rätt i att det gäller för oss att möta vad som komma skall med enighet och styrka. Tidpunkten är icke lämplig att nu argumentera som om vi stode beredda att inleda en valrörelse. Men det föreföll mig som om herr Sten lade upp saken på det sättet, då han ville förebrå högerpartiet att ha givit anledning till känslor av besvikelse och oro inom socialdemokratien, och då han menade, att högerpartiet skulle ha utnyttjat försvarsfrågan i partipolitiskt syfte. Jag tror, att detta är en förebråelse, som icke har något sakligt berättigande. Olika meningar och olika nyanser kunna framträda inom högerpartiet och ännu mera inom en press, som till stora delar är helt fristående och där var och en ger sin mening till känna. Men när det gäller att bedöma, huruvida förutsättningar finnas eller icke finnas för en fortsatt samverkan i regeringsställning, när det gäller att bedöma, huruvida vi på höger-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

håll vilja en borgfred i anda och sanning, som herr Sten uttryckte sig, då har man främst att fästa avseende vid uttalanden, som framkomma från högerns ansvariga representanter i riksdagen. Mig veterligt har icke från något enda håll inom högerpartiet ifrågasatts annat än att det utrikespolitiska läget alltjämt är av så allvarlig beskaffenhet, att samlingen bör fortsätta. Samma motiv, som förelågo vid denna regerings tillkomst den 13 december, föreligga i realiteten också i dag. Även om Finlandsfrågan nu kan anses tills vidare löst, har den ju genom själva sin lösning upprullat nya och minst lika allvarliga problem som dem, vilka vi då hade att ta ställning till.

Jag tror sålunda icke, att det finnes någon som helst anledning att nu rikta några beskyllningar åt vare sig det ena eller det andra hållet, och allraminst finnes det någon grund för påståendet, att vi inom högern skulle vilja ha en inre strid.

Herr Linnér: Herr talman! Jag har förut instämt i det anförande, som herr Johan Bernhard Johansson hållit i denna kammare, men det är några ytterligare synpunkter, som jag skulle önska att få ge uttryck åt i dagens debatt.

Beträffande först frågan om intervention förhåller det sig för mitt vidkommande på det sättet, att det för mig avgörande har varit ett övervägande av Sveriges militära tillgångar vid den tidpunkten, då ett ingripande kunde ha utsikt till framgång, och så långt det stod i min förmåga att erhålla kännedom om läget. Jag vill tillägga, att sådana som förhållandena voro, har det efter min uppfattning varit till nytta för Finland, att den svenska regeringen kunnat vara förmedlare av fredsunderhandlingarna mellan Finland och Sovjetunionen. Trots detta har ju resultatet blivit en Moskvafred, som har i mycket allvarlig grad försämrat Sveriges militärpolitiska läge, och det är icke möjligt att se bort ifrån, att det allt annat övervägande, det viktiga framför något annat önskemål, hur behjärtansvärt det än må vara, är att vi nu kunna stärka vårt försvar. Ansvaret skulle helt säkert bli outhärdligt för vår generation, om vi icke kunna säga oss, att vi ha gjort allt vad vi kunnat för att bevara vår frihet och vår integritet.

I det sammanhanget skulle jag också vilja se den fråga, som regeringen enligt hans excellens utrikesministerns meddelande tagit upp, nämligen frågan om militär samverkan mellan Sverige och våra skandinaviska grannar. Det är kanske nödvändigt eller nyttigt att uttala, att den svenska regeringen och den svenska riksdagen ha rätt och skyldighet att, oberoende av alla andra inflytelser, alla andra intressen än Sveriges egna, gå till prövning av denna fråga och fatta det beslut, som bäst och mest stärker vår ställning. Och det är önskvärt, att det beslutet kan fattas så snart som möjligt.

Moskvafreden har försatt Finland också i det läget, att det står inför en återuppbyggnad av nästan överskådlig räckvidd. Det är efter min uppfattning ett viktigt svenskt intresse att hjälpa till vid denna återuppbyggnad, detta icke alls endast av känsloskäl, utan därför att det är utomordentligt viktigt för oss, att den finska samhällskroppen alltjämt behåller den andliga och materiella styrka, på vilken det finska folket givit så lysande prov under kriget.

Vi få icke heller, när vi tänka på framtiden, glömma en grupp, som på ett alldeles särskilt sätt har gjort sin insats, för Finland i första rummet, men även för oss, nämligen de frivilliga. Jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att de vid återkomsten skola få känna, att åtminstone nu förstå vi alla vad de ha velat och vad de ha gjort. Och om det skulle visa sig — vilket dess värre är möjligt — att rusthållsorganisationen icke räcker till för den hjälpverksamhet, som kan behövas för de hemvändande eller för de familjer, vilkas försörjare icke vända tillbaka, så hoppas jag, att statsmakterna skola visa sig be-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)
 redde att hjälpa dem vid deras återinträde såsom aktiva medlemmar i det svenska arbetslivet.

Den svenska frivilligrörelsen sprang framför allt bland vår ungdom ut ur en folkväckelse, som åstadkoms av det finska folkets strid. Ur samma rot har också vuxit den märkliga offervilligheten från många hundratusen ganska litet bemedlade svenska medborgare. Och det vore synd, det vore en oersättlig skada i vårt riskfyllda läge, om denna kraft skulle gå förlorad. Men det föreligger en stor risk att många bland svenska folket nu tro, att efter freden allt åter är lugnt för vårt land, att man kan återgå att leva som vanligt, så gott det låter sig göra, och ägna sig åt sin köpenskap och de behagligheter, som livet till äventyrs kan bjuda. Det är ingen annan än regeringen, som i detta läge kan riva sönder sådana illusioner. Det är därför angeläget, att regeringen upplyser vårt folk om lägets fortsatta risker, om att offerpolitikens tid nu är inne, men också lära det svenska folk, som lyssnar på regeringen, att vad som nu står på spel är värt *alla* offer.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Det nämndes i ett av dagens anföranden — jag vill minnas att det var herr Sam Larssons — att det nu inte finnes någonting betydelselösare än att söka efter fel i det förgångna. Nu är det precis detta som jag kommer att göra. Därav kunna de ärade ledamöterna sluta, att jag inte kan instämma i talet om betydelselösheten i att nu tala om vad som har varit. Därest det överhuvud taget föreligger någon rätt från riksdagens sida att granska regeringens Finlandspolitik, förefaller det mig som om just nu vore stunden att begagna och utnyttja denna rätt.

Som alla andra lyssnade jag med mycken uppmärksamhet och med stort intresse till dagens debatt och inte minst till det anförande, som inledde densamma. Det har under denna debatt sagts många tankvärda och riktiga ting. Men en allmän invändning synes mig kunna göras. Jag tänker på den genomgående tendensen att förenkla frågeställningen. Det har hela tiden talats som om det under dessa 3½ månader gällt uteslutande att välja mellan två ting, mellan regeringens politik och den militära interventionen.

Jag kan inte godtaga en sådan frågeställning. Även om regeringen lyckats uppvisa, att den militära interventionen skulle ha lett till ännu mycket svårare följder än som blevo frukten av den förda politiken, är därmed icke all rättfärdighet uppfylld. Regeringen har därutöver att uppvisa, att den tillförlitligt utnyttjat den rörelsefrihet, som faktiskt stod den till buds, att den alltså gjort allt som kunnat göras för Finlands bistånd inom de gränser, som angavs av noninterventionspolitiken. Jag konstaterar, att denna bevisningsskyldighet icke är fullgjord.

Utrikesministerns redogörelse var som sagt full av intresse, så långt den räckte. Men man vågar kanske mot densamma rikta ännu en anmärkning. Denna anmärkning skulle i så fall vara av det slag, som städse kan riktas mot officiella redogörelser, vilka tjäna till att försvara en viss politik — den nämligen, att redogörelsen gav en ensidig belysning av händelseförloppet. Jag menar alltså, att den i vissa stycken kan tarva en komplettering. Jag skall tillåta mig, herr talman, att åtminstone i vissa enskilda punkter försöka att bidra till en sådan komplettering.

Under det långa meningsskiftet kring den svenska Finlandspolitik har det ofta blivit sagt, att regeringens ståndpunkt understöts av en överväldigande, för att icke säga enhällig folkmening. Försåvitt som tesen rymmer en underförstådd slutsats, att vidare diskussion därmed gjorts överflödigt, synes den mig icke kunna godtagas. Det torde dröja länge, innan det talats slut i detta ämne. Den är även i så måtto anfäktbar, som den förutsätter, för det första,

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

att det från början existerat en klart utformad regeringspolitik, som sedan blivit konsekvent genomförd, och för det andra, att det jämsides existerat en så att säga artikulerad folkmening. Ingendera förutsättningen föreligger. Det är svårt att säga, när ett klart fixerat regeringsprogram i Finlandsfrågan verkligen förelåg, men det kan i varje fall icke ha varit före samlingsregeringens bildande den 13 december. Dessförinnan hade vi en ministerkris förorsakad av en avskedsansökan från en av den föregående regeringens medlemmar, daterad, om jag minns rätt, den 2 december, och direkt framkallad av meningsskiljaktigheter inom regeringen just rörande Finlandsfrågan. Även om man går till regeringsprogrammet av den 13 december, måste man konstatera, att ämnet där var angivet i knapphändiga och svävande ordalag. »De hemsökelse, som drabbat Finland», heter det i detta diskreta dokument, »hadjupt berört det svenska folket. Den vilja att bringa humanitär och materiell hjälp, som spontant och allmänt framträtt, besjälar även regeringen.» Det är allt vad som i förklaringen sades om regeringens Finlandspolitik, och det är ju inte vidare upplysande. Under remissdebatten kunde denna politik framläggas i något utförligare formulering, men det är först på allra sistone, i statsministerns båda radioanföranden av den 25 februari och den 25 mars, som programmet föreligger i ett så att säga slutgiltigt skick.

Något liknande kan man säga om folkmeningen. Opinionsbildningen var länge ytterst labil och känslig för många slags inflytelser, inte minst för vägledande upplysningar från regeringens sida. Först på ett sent stadium har den vunnit sådan stadga, att ordet folkmening överhuvud låter sig användas.

Nå, nu är det kanske så gott att börja från början. Blika vi tillbaka på händelseförloppet skola vi finna, att regeringen redan före den ödesdigra 30 november tagit två initiativ. Det ena är omnämnt i excellensens Günthers anförande i dag. Det andra är inte omnämnt. Medan förhandlingarna mellan Finland och Ryssland ännu pågingo, gjordes en hänvändelse i Moskva i syfte att klargöra vårt intresse för en uppgörelse, som lämnade Finlands frihet och självständighet okränkta och bevarade möjligheterna för ett fortsatt nordiskt samarbete. Det var en platonisk opinionsyttring, som av allt att döma icke fick något inflytande på händelseförloppet. Det andra initiativet var av inrepolitisk art. Inför faran av en öppen konflikt företogs en undersökning inom ansvariga kretsar, huru man där bedömde våra möjligheter att lämna Finland bistånd. Det visade sig, heter det i en av statsministern lämnad redogörelse, att enighet ej kunde vinnas kring en politik, som hade i sikte en militär intervention från Sveriges sida.

Nu skulle jag till dessa två initiativ vilja säga följande:

Demarchen i Moskva hade uppenbarligen inga följder. Den lades där utan vidare till handlingarna. Möjligen drog sovjetregeringen sina slutsatser av dess skygga formulering, vilken så att säga gav på hand vissa betydande eftergifter från Finlands sida. Men vad skulle ha inträffat om den svenska regeringen i stället låtit förstå, att den i händelse av ett ryskt angrepp på Finland måste förbehålla sig full handlingsfrihet? Frågan är värd att ställas, därför att den är förutbestämd att bli en av tvistepunkterna i en framtida historieskrivning. Från finsk sida har hävdats, att Ryssland bestämde sig för kriget mot Finland, först sedan sovjetmakten övertygat sig om att Sverige icke skulle ingripa till Finlands hjälp. Med hänsyn till den för all världen uppenbara intressegemenskapen mellan Sverige och Finland beträffande den finska östgränzens vidmakthållande, skulle en deklaration i Moskva av antytt innehåll knappast ha väckt någon överraskning i främmande länder, allra minst i Moskva. Eftersom syftet var att om möjligt hindra ett angrepp på den nordiska neutraliteten, skulle den också ha stått i bästa överensstämmelse med Sveriges neu-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

trahitetspolitik. Uppenbarligen skulle verkningarna varit svårbedömbara, men jag föreställer mig att man i en situation sådan som den föreliggande ofta blir nödsakad att handla efter regeln »försöka duger».

Gå vi så till regeringens åtgörande inför hotet om en öppen konflikt, stå vi på fastare mark. Regeringen vände sig som sagt till riksdagspartierna för att utforska opinionen därstädes och bli underkunnig om, vilken politik som hade lättast att vinna riksdagens bifall. Det hade, menar jag med skäl, kunnat sättas i fråga, om inte undersökningen i stället bort avse att utröna, vilken politik som i förevarande situation vore bäst ägnad att främja landets intressen. Sedan regeringen i det stycket bildat sig en bestämd mening, borde den beslutamt ha gått till riksdagen och allmänheten, i akt och mening att övertyga dem om nödvändigheten att godta just denna politik.

Statsministern har vid olika tillfällen hänvisat till denna episod. Han har därvid anfört resultatet av den vidtagna marknadsundersökningen såsom ett tungt vägande argument mot tanken på militärt bistånd åt Finland. Enligt min mening är detta en ohållbar bevisföring. Ett sådant påstående som att det varit omöjligt att vinna enighet kring en viss politik har en statsman i ledande ställning rätt att fälla, först sedan han gjort ett allvarligt försök att samla nationen kring den ifrågavarande politiken och misslyckats i detta sitt uppsåt. Det är nämligen långt ifrån betydelselöst för opinionsbildningen, vilken ställning den ledande statsmannen själv intager och vilken mening han företäder. Det är tvärtom detta som i många fall är avgörande för folkmeningen. Med den politiska makten följer dock det politiska ansvaret för landets välfärd, och detta ansvar kan en regering icke avbürda sig genom att lyfta över det på andra eller genom att fördela det på en vidare krets. Och allra minst kan det ske i en fråga som gäller landets väl eller ve och som kan komma att gälla dess frihet och oberoende.

Jag vill, herr talman, ha sagt att demokratiens försvarsproblem rymmer också ett ledarskapets problem, nämligen i den meningen att det samfällda ansvaret icke får tränga ut det enskilda och personliga ansvaret.

Emellertid hade nu regeringen alltså gjort sig underrättad om stämningen i tongivande kretsar. Det var med kännedom om tänkesättet därstädes, som statsministern den 1 december, alltså dagen efter det fruktansvärda bombanfallet på Helsingfors, i ett offentligt anförande yttrade: »ingenting har inträffat som förändrar vår från början tillkännagivna neutrala hållning.» För att ytterligare understryka detta inskräptes nog, att inga slutsatser finge dragas av de spontana uttrycken av sympati för Finland: »Den förståelse som från de övriga nordiska folken strömmar Finlands folk till mötes, är en utlösning av samma känslor som skulle tala för varje annan medlem i den nordiska statskretsen, som befinner sig i betryck. Att ur den uttolka någonting annat, kan endast den som icke känner Nordens folk eller som talar mot bättre vetande.»

Herr talman, jag tror mig våga säga, att svenska folket i den stunden lyssnade med mycken undran. Vid en tidpunkt då alla svenska sinnen voro i svallning över det avskyvärda övergreppet mot vårt östra grannland, kunde Sveriges statsminister torrt och sakligt konstatera att ingenting inträffat som föranledde någon ändring i svensk politik! Orden skulle ha haft en obestridlig giltighet, om anfallet gällt Turkiet eller Rumänien. Men Finland? Ett land med hemortsrätt i det nordiska statssystemet och genom tusen osynliga band förenat med vårt eget fosterland, ett land som under århundraden varit och alltjämt var icke bara Sveriges, utan hela Nordens starkaste värn mot den ryska aggressionen. Envar kunde dock inse att det här gällde livsintressen för vårt eget land, liksom för övriga nordiska länder, och om inte förr borde detta

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

ha blivit klart av de anspråk som framställt under de föregående förhandlingarna. Det framgick ännu klarare, när kriget från Rysslands sida gavs karaktären av en intervention i Finlands inre angelägenheter, i det obeslöjade syftet att förvandla landet till en rysk lydstat.

Det har talats om lämpligheten av att offentliggöra de viktigaste urkunderna till de senaste månadernas historia i vad angår relationerna mellan Sverige och Finland. Jag hoppas livligt att detta förslag blir verklighet. Och jag hoppas också att Norrköpingstalet skall beredas en plats i samlingen. Det hör dit — dessvärre.

Kom så den ministerkris som började den 2 och slutade den 13 december. Det sägs att Afrodite föddes ur havets skum. Man skulle kunna säga att den nya samlingsregeringen föddes ur bränningarna kring Ålandsarkipelagen. Krisen började med utrikesminister Sändlers avskedsansökan, och denna avskedsansökan var föranledd av meningsskiljaktigheter rörande ett ifrågasatt översändande av svenska stridskrafter till Åland till skydd för dess neutralitet. Det tog en tid av nära två veckor innan regeringsmakten återvunnit sin funktionsduglighet. Det kommer alltid att förbli en källa till undran, att Sverige i denna ödesdigra stund ansåg sig ha råd med en 14 dagars ministerkris. Som vi alla veta — och vi ha statsministerns bekräftelse på sakförhållandet — återverkade dröjsmålet i hög grad olyckligt, bland annat på en så brådskande och betydelsefull angelägenhet som organisationen av den svenska frivilligkåren.

Tövande och tveksamt närmade sig den nya regeringen Finlandsfrågan. Något verkligt handlingsprogram kan, som jag nyss påpekade, icke ha förelegat vid tiden för regeringens bildande. Men så småningom skapades åtminstone en praxis: vi skulle bistå Finland efter måttet av vår förmåga, men noga undvika att själva indragas i konflikten. Det ena var betingat av det andra. Hjälpens omfattning fick bli beroende av de politiska konjunkturerna — effektiviteten fick bli en sekundär angelägenhet. Det gav från början åt den svenska Finlandshjälpen ett drag av irrationalitet. Bakom låg icke något klart fattat syfte att söka frälsa Finland undan sovjetimperialismens järngrepp och därmed också förutsättningarna för det nordiska statssystemets fortsatta bestånd, utan bakom låg en mycket oklar och delvis motsägande motivering, där medlidandet med den förfördelade blandade sig med intresset att tillmötesgå en åtminstone tidvis upprörd opinion. Regeringspolitiken hade också ett annat kännetecken, nämligen i passiviteten. Det togs inga egna initiativ, och det gjordes inga egna undersökningar om på vad sätt Finland möjligen kunde bringas effektiv hjälp. I stället för att ingripa stödjande och uppmuntrande förblev regeringen avvaktande. Den väntade på andras initiativ, på enskilda förslag och hänvändelser, på framställningar från finska regeringen, på försynens mellankomst o. s. v. Men av egna bidrag till katastrofens avvärjande märktes litet eller intet.

Sådan tedde sig svensk Finlandspolitik på nyåret 1940. Framgångsrik har den, som vi veta, icke blivit. På sin höjd kan den betecknas såsom en ofrånkomlig konsekvens av nationens maktlöshet. Regeringens arbetshypotes var att en militär intervention skulle ha blivit liktydig med vår indragning i stormaktskriget. Denna hypotes framfördes till en början mycket tveksamt, men så småningom med allt större säkerhet, och förvandlades till slut från en hypotes till ett axiom. Efteråt är det lätt att konstatera, att den fram till mitten av januari var mycket svagt grundad. Intill då hade västmakterna icke visat något intresse för en inblandning i kriget, och inga hotelser hade, såsom i remissdebatten upplystes, framförts från Tysklands sida. Sedan ändrade sig ju läget fram i februari, och jag kan instämma i påståendet, att intervention då

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

skulle ha betytt att vi kommit med i stormaktskriget. Men intill dess hade regeringen en ganska vidsträckt handlingsfrihet, som den omsorgsfullt undvek att utnyttja.

Lämnar man nu dessa tvistefrågor, som ju i stort sett måste röra sig med hypoteser och antaganden, kvarstår en mycket allvarlig anmärkning. Det kan nämligen i denna stund svårligen bestridas att statsministerns upprepade inlägg i Finlandsdiskussionen varit olyckliga och för Finlands sak skadebringande. Jag har redan bragt i erinran talet i Norrköping den 1 december, ett beklämmande aktstycke. Under remissdebatten gjorde statsministern på ett uppseendeväckande sätt kunnigt, att det vore regeringens avsikt att med vapenmakt motsätta sig en transitering av främmande trupper över svenskt territorium till Finland. Det var att upplysa världen och därmed också Finlands fiende, att Sverige med all makt skulle hindra väpnad hjälp från västmakternas sida. Uttalandet fälldes utan någon påvisbar yttre anledning. Som jag nyss sade, hade några hotelser från tysk sida icke förekommit, ej heller några påtryckningar från England och Frankrike. Varför fälldes då dessa olyckliga ord? Frågan har aldrig blivit besvarad. Man kan endast konstatera, att statsministerns uttalande oundvikligt måste bidra till att försämrå Finlands ställning i de förestående fredsförhandlingarna och stärka Rysslands anspråk.

Under första hälften av februari månad gjordes som bekant från finsk sida en hänvändelse till svenska regeringen om militär hjälp i det under allt hårdare tryck fortgående kriget. Vi ha i utrikesministerns anförande, för första gången såvitt jag vet, fått de exakta data. På denna begäran gavs ett nekande svar, följt, som vi alla veta, av statsministerns ryktbara kommuniké av den 16 februari. Även denna kommuniké är en av de trista urkunderna i dessa månaders trista historia. Det är svårt eller omöjligt att uppskatta vidden av den olycka som den åsamkade. Efter vad vi nu veta hade regeringen vid denna tid redan börjat sin verksamhet som mellanhand mellan de stridande. Vi befunno oss alltså vid en tidpunkt då, såsom utrikesministern tidigare framhållit i denna kammare, det var utomordentligt angeläget att från svensk sida undvika allt som kunde skada Finlands intressen. Ändå kom denna kommuniké, som högt och tydligt förkunnade för världen och, jag upprepar det, även för Finlands fiende, att någon hjälp från Sverige i form av trupper icke kunde påräknas. Om det nu var nödvändigt att upplysa Finland om denna sak, var det också nödvändigt att upplysa sovjetregeringen? Det är ett av de allvarligaste käromålen mot den svenska Finlandspolitiken, att kommunikén av den 16 februari direkt bidrog att undergräva den finska motståndskraften och att skärpa de ryska anspråken. Redan den omständigheten att aktstycket utnyttjades av den ryska propagandan för att bryta moralen hos de finska trupperna är ett starkt indicium för att det tillkommit i en olycklig stund. Enastående torde också vara att ett aktstycke av denna art formulerats så vårdslöst som fallet var, och nästan lika enastående att ett avgörande av så utomordentlig betydelse skett utan föredragning i sittande konselj. Det är intet svar på kritiken, när statsministern anför att den finska framställningen icke hade någon officiell form. Det avgörande ligger här icke i framställningens form, utan i dess innehåll.

Såsom ett helhetsomdöme om regeringens offentliga uttalanden i Finlandsfrågan synes mig kunna gälla, att regeringen konsekvent underlåtit att för allmänheten framlägga och klargöra den för landet ytterst hotfulla innebörden i det ryska angreppet på Finland. Jag har förgäves i dessa uttalanden sökt efter någon upplysning om, hur regeringen bedömde det läge som skulle ha uppstått, därest anfallet hade lett till Finlands fullständiga underkuvande. Denna eventualitet låg precis lika nära som det resultat, vid vilket kriget till

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

slut kom att stanna. Det fanns alltså all anledning att taga den eventualiteten med i beräkningen och låta den bestämma Sveriges handlande. Vilket skulle till exempel Sveriges strategiska läge ha blivit, därest den ryska gränsen flyttats till Torne älv? Hade landet därefter alls kunnat försvaras? Sådana frågor tyngde allas våra sinnen. Men ingenting i regeringens offentliga uttalanden gav vid handen, att den ägnade någon djupare uppmärksamhet åt dessa problem.

Nå, det blev omsider en fred. Vi veta alla vad den innebär. Aldrig någonsin har det funnits mindre anledning att tala om fredens djupa och heliga innebörd. Moskvafreden är en avskyvärd fred och en orättfärdig fred. Det har sagts om den ryska erövringen av Finland 1808—09 att den var mindre en militärisk än en politisk triumf. Ordet har ännu större giltighet om det rov som nu hemtagits av sovjetimperialismen. Det kan sättas i fråga om Finland verkligen lidit något militärt nederlag, men säkert är att Sverige lidit ett politiskt. Olyckan är nämligen icke blott Finlands utan Sveriges och Nordens. Den är också den västerländska civilisationens. Mycket gick till spillo under dessa skräckens och teckenförbudandets månader. Arbetet för Nordens trygghet är blivit ännu mycket vanskligare. Ändå blir det en ofrånkomlig uppgift att nu pröva alla medel, rannsaka alla utvägar som kunna bidra att sätta en spärr för den ur Moskvafreden härflytande förödelser.

Det har sagts att vi nu måste rusta för framtiden, att vi nu måste se framåt, och däremot finns ju ingenting att invända. Dock synes det mig finnas plats för en påminnelse. Detta rustande kan icke bli endast av militär art. Vad vi behöva är icke bara en militärisk, utan en moralisk upprustning. Det är många svenskar som i denna stund fråga sig, hur det verkligen förhåller sig med den nationella livskraften, om det inte är så att frihetslidelsen här i landet slappnat under det övermäktiga trycket av yttre händelser. Jag har frågat mig själv, om inte regeringen i detta avseende har en lika angelägen uppgift som att försvara de egna gärningarna. Det finns någon som har sagt, att det existerar en pressens värnplikt mot diktaturerna. Det är beklämmande att denna värnplikt skall behöva fullgöras under ett så otvetydigt ogillande från statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Men även om regeringen inte vill delta i den värnplikten, skulle den möjligen kunna finna en annan uppgift, som även den är starkt av nöden, nämligen att utan några förskönande omskrivningar för den svenska allmänheten klargöra det utomordentligt allvarliga läge som Sverige kommit i genom Moskvafreden. Jag lyssnade förgäves i utrikesministerns anförande efter någon antydning om hur regeringen uppfattar detta läge. Att en utomordentligt stark försämring har inträffat är uppenbart. Ett genomforskande av problemet bör, som sagt, vara lika angeläget som att försvara den egna prestige. Jag vill inte fördölja att jag många gånger under de två senaste månaderna gripits av ett djupt missmod. Det har förefallit mig, som om ens tro på det svenska folkets vilja att försvara sig självt och försvara svensk folkfrihet skakats i sina grundvalar. Jag har i dagens debatt sökt fånga ett ord som skulle kunna tolkas såsom en frimodig och förbehållslös tro på vår vilja och förmåga att försvara vår ställning bland de västerländska folken och att försvara den även mot övermakten. Jag vill tillägga, att jag verkligen mött många övertygande bevis på denna svenska folkets oanfrätta livsvilja, men de ha kommit från andra håll. Jag har mött dem i den hängivna offervilligheten från allmänhetens och från de enskildas sida för Finlands sak. Jag har mött dem i de väldiga arbetarorganisationernas hängivna medverkan i detta utomordentliga arbete, och jag har mött dem i många andra präktiga manifestationer av svensk samhällsanda. Men jag har icke mött dem i de offentliga inrättningarnas talande och handlande.

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Herr **Larsson, Sam**, erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! En antydan i början av den siste ärade talarens anförande, som skulle kunna tydas så, att jag i mitt föregående yttrande hade velat förmena någon i denna kammare att kritiskt granska vad som förekommit i denna fråga tidigare, föranleder mig att säga, att det är uppenbart, att så icke varit fallet. Vad jag uttalade var endast, att det i detta läge finns angelägnare och viktigare, mera fruktbara saker än att leta efter fel i det förgångna. Och jag måste tyvärr säga, att den siste ärade talarens anförande, med all dess negativitet, gav mig ytterligare belägg för riktigheten av denna uppfattning.

Eftersom jag nu har ordet för ett kort genmäle vill jag endast på en enda punkt göra ett påpekande. Jag finner det upprörande orättvist, när den siste ärade talaren om regeringens åtgärder i Finlandsfrågan ända fram till februari, om jag förstod honom rätt, sade att de präglades enbart av passivitet, oförmåga att ta några initiativ eller överhuvud taget göra något. Den som vet — och det gör även den siste ärade talaren — vad som från Sveriges sida under den tiden gjorts för att hjälpa Finland i dess strid, borde ha svårt att få fram de orden över sina läppar.

Jag skulle dessutom vilja fråga den siste ärade talaren, som enbart kom med kritik: vad är det han menar skulle ha gjorts? Herrarna få väl ändå inte bara klandra allt, som andra ha gjort, utan ni få väl också säga vad det är ni vill skall göras. Och det böra ni säga ut fullt tydligt. Om det är så, som jag förmodar, att kritiken gäller framförallt regeringens ställning till frivilligfrågan, så skall jag be att få hemställa, om inte även i denna kammare — så som jag hört skett i andra kammaren — kunde lämnas en redogörelse för regeringens åtgärder i den frågan. Jag är övertygad om, att när papperen läggas på bordet, skall det bli svårt att vidhålla den kritiska ståndpunkt, som i den frågan intagits.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Bland de kritiska anmärkningarna, som den ärade talaren på Göteborgsbanken framförde, var det också en, som riktades till mig.

Jag ber att få erinra om att den ärade talaren framhöll, att bland de åtgärder, som bort vidtagas och som regeringen hade försummat, vore också den att intressera sig för landets moraliska upprustning. Han framhöll som ett led i den verksamhet, som från annat håll bedrivits i det syftet, »tidningspressens värnplikt gentemot diktaturstaternas idéer», och han förklarade, att denna strid måst föras under uppenbart ogillande från justitieministerns sida. Jag har verkligen svårt att förstå, att en ledamot av redaktionen för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning kan framföra ett sådant klagomål, ty såvitt jag funnit har den »värnplikten» där fullgjorts med all iver och utan något som helst ingripande från min sida.

Jag tror för övrigt, att den ärade talaren icke skulle ha kommit med denna ströanmärkning, om han varit närvarande vid den debatt här i kammaren, då vi senast talade med varandra om tryckfriheten, ty då framhöll jag med all skärpa och tydlighet, att jag på intet vis var någon anhängare av den ideologiska neutraliteten.

Det var, såsom vi hörde, en djup ansvarskänsla, som präglade de kritiska anmärkningar, som den ärade talaren framförde, en ansvarskänsla för hela Nordens framtid. Jag undrar inte på, att den ärade talaren kände sig betryckt och pessimistisk, när han åtog sig och ansåg att vårt land också skulle åtaga sig ett ansvar i den omfattning, som han angav i sitt anförande.

Det slog mig, att han kallade den fred, som har slutits i Moskva, för en följd av den svenska regeringens politik. Sverige är icke någon stormakt, och Sverige kan icke uppbära ett ansvar av de måtten. Vi måste finna oss i

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

att det är andra makter, som påverka utvecklingens gång. Ingen kan kräva av oss, att vi skulle åtaga oss uppgifter utöver måttet av våra krafter. Det finnes varnande exempel från frihetstiden, då man gentemot Ryssland drev en hattpolitik, som endast ledde till olycka. Jag betraktar det som en styrka för vårt land, om vi taga varning av de lättsinniga föreställningar om de utrikespolitiska möjligheterna, som man då hyste, och begränsa våra uppgifter till att främst försöka bevara vårt eget land som en frihetens oas i världen och undvika, att det blir tummelplats för det världskrig, som brutit ut, och i vilket vårt land, såsom utrikesministern framhållit, endast skulle bli en lek-boll för stormakternas politik.

Herr Sundberg: Herr talman! Då herr Sten framhöll bl. a. mitt anförande som motiv för sitt uttalande här i dag, vill jag med eftertryck understryka, att jag framförde försvarsfrågan i mitt anförande icke som en stridssignal utan tvärtom som en plattform för ett önskvärt framtida samarbete de politiska partierna emellan.

Herr Linderot: Herr talman! Det är väl ingen, som kan misstaga sig på att herr Knut Petersson gav uttryck för en djup och allvarlig sorg i det anförande han här har hållit. Herr Peterssons sorg formulerades ju också, såvitt jag förstår, mycket klart. Den har kommit till uttryck, därför att Sverige icke såsom stat och med alla sina militära resurser har deltagit i kriget i Finland. Jag tror inte, att man skall klaga på negativismen i och för sig i vad herr Petersson sålunda anförde, ty den ståndpunkten, att man bör gå ut i ett krig, kan väl i lika hög grad kallas positiv som negativ, även om för Sveriges vidkommande resultatet av den positivism och aktivism, som herr Petersson här senast gav uttryck för, kanske hade blivit inte bara negativt, utan något betydligt mera allvarligt.

Det är emellertid en annan sak, som man bör vara herr Petersson tacksam för. Han har nämligen haft modet att formulera klart och otvetydigt vad man menar och har menat från det håll, som i allmänt tal kallas krigsaktivistiskt. Han har ju därtill haft modet att tala om vad man avser i fortsättningen. Han har visserligen inte klart sagt det, men man kan sluta sig till det av det förhållandet, att om man dechiffrerar herr Peterssons anförande och översätter det till enkel och begriplig svenska från det mera högstämda språk han använder, så finner man, att han angivit en mycket väsentlig och kanske till och med avgörande faktor, när det gäller vad han kallar olycksödet för det finska folket. Enligt herr Petersson är det icke i huvudsak den sovjetryska politiken och icke i huvudsak den finska regeringens politik, som har avgjort Finlands öde, utan det är i huvudsak den svenska regeringens politik. Och herr Petersson har angivit, att han också anser, att man där bör differentiera, och översätter man ytterligare vad herr Petersson här har sagt, så finnes det en person i svensk politik, som är ansvarig för allt vad som kan kallas olyckor för Finlands folk, och det är vårt lands statsminister. Ty det var innebörden i vad herr Petersson sade. Landets statsminister är den, som skall bära huvudansvaret i fortsättningen, såvida herr Peterssons mening kommer att vinna svenska folkets gillande. Därmed är det också klart, vilken politisk linje, som krigsaktivisterna företräda. Det är kampen mot alla, som vilja bevara freden för Sveriges folk, och för att vinna det syftet riktar man alltså i dag sådana perfida angrepp mot statsministern, som herr Petersson här har gjort. Jag är ingen advokat för statsminister Hansson. Jag är djupt otillfredsställd med att inte landets statsminister på ett annat och bättre sätt har mött dessa krigsaktivister i utrikes- och inrikespolitiken, men det har jag

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

redan talat om i dag. Jag måste emellertid säga, att efter herr Peterssons anförande och allt annat, som man i detta stycke vet och som är publicerat, så måste ju också alla de krafter nu kunna samlas, som vilja bevara landets fred och som inte vilja deltaga i den ansvarslösa politik, som herr Petersson här har formulerat.

Jag hade begärt ordet före herr Peterssons anförande närmast bara för en kort replik rörande min påstådda pacifistiska uppfattning. Jag kunde emellertid inte underlåta att med dessa korta ord kommentera ett så uppseendeväckande tal som det herr Petersson har hållit.

Jag övergår då till frågan om pacifismen i det tal jag tidigare har hållit. Herr Heüman har ju fullständigt blandat ihop begreppen. Jag vet inte, om det är på grund av att han inte kan hålla i sär dem eller om han inte vill hålla i sär dem. Men annars föreligger det ju en viss skillnad mellan en principiell pacifism och ett konkret ståndpunktstagande i en krigssituation till frågan, om landet skall gå med i kriget eller bevara freden. Jag företräder, och företrädde i mitten av september, den meningen, att regeringen i sin utrikespolitiska kurs och i sin inrikespolitik — bl. a. i sin demokratiska politik, herr Sten! — bör följa en sådan linje, att landet kan hålla sig utanför kriget, och det har ingenting med någon principiell pacifism att göra.

Det var vad jag ville ha sagt, för att intet missförstånd skall uppstå. De personliga älskvardheter, som herrar Heüman och Mannerskantz kostade på sig att servera mig, voro av den arten och av en sådan intellektuell standard, att jag anser mig absolut ej behöva besvara dem.

Herr Ohlin: Herr talman! Den redogörelse från hans excellens utrikesministerns sida, som kammaren har haft förmånen att avlyssna, utmärktes ju, såsom redan herr Knut Petersson framhållit, nödvändigtvis av någon ensidighet. Jag säger inte detta som någon kritik. Det är väl i själva verket en sådan förklarings huvuduppgift att under formen av en kall och nykter redogörelse för fakta presentera en verklig plaidoyer för den politik regeringen har fört. Jag betygar min aktning för det skickliga sätt, på vilket utrikesministern utförde denna uppgift.

Men det förefaller mig, som om det på en viktig punkt, kanske flera, kvarstode en betydande oklarhet rörande de avgörande förutsättningarna för den politik, som Sveriges regering har fört. Denna oklarhet gäller, för att uttrycka det enkelt och rakt på sak, Tysklands hållning och roll i detta stora spel. Den saken tycks nästan ha kommit bort i dagens debatt.

Vi ha från officiellt håll två svenska förklaringar och en tysk, som äro ägnade att sprida ett visst ljus över denna fråga. Jag syftar först på de nordiska utrikesministrarnas förklaring den 25 februari i Köpenhamn, vari de avisade alla påståenden om att den nordiska neutralitetspolitiken fördes under hänsynstagande till påtryckningar från den ena eller andra sidan. Vidare förklarade excellensen Günther i det anförande, som han höll här i kammaren den 13 mars: »Det bör också framhållas, att den svenska förmedlingen av fredstrevare och förslag ägt rum utan minsta samverkan med någon utomstående makt. Det har antytts, att Tyskland skulle ha utövat ett visst tryck på svenska regeringen i detta sammanhang. Sanningen är, att icke ett ord växlats i saken mellan svenska och tyska regeringarna.» På denna speciella punkt förklarar alltså utrikesministern — vilket vi också fått bekräftat i dag — att i fråga om fredsförhandlingarna har svenska regeringen icke haft någon kontakt med Tyskland. Däremot har det, såvitt jag har uppfattat det, varken i dag eller i utrikesministerns förra tal sagts något om vilken betydelse som eventuellt förhållandet mellan Tyskland och Sverige samt andra länder kan

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

ha haft för den svenska regeringens politik. Jag tror jag vågar säga, att det i vidsträckta kretsar varit ett önskemål sedan lång tid tillbaka — i varje fall sedan månader — att få någon klarhet på denna punkt. Sådan har inte givits från svenskt håll, men den kom för en vecka sedan helt oväntat från tyskt, genom en som det förefaller fullt officiell förklaring, som utsändes av Deutsches Nachrichtenbüro. I denna förklaring, som publicerades måndagen den 25 mars, stå följande onekligen mycket uppseendeväckande ord att läsa: »Tyskland har icke låtit något tvivel råda om att både transport av engelsk-franska trupper genom Norge och Sverige liksom också en intervention från dessa båda länders sida på Englands önskan skulle bli första upptakten till en till sina följder oöverskådlig krigsutvidgning och innebära ett hot mot Tyskland från norr. Att Tyskland var beslutet att omedelbart reagera här- emot, var känt i dessa stater.» Man observerar här, att Tyskland förklarar, att det omedelbart skulle ha inskridit, om Sverige och Norge företagit en militär intervention i Finland. Man använder visserligen uttrycket »på Englands önskan», men det tarvas väl inte någon mera utförlig utläggning för att motivera påståendet, att ett sådant uttryckssätt ingår i den nazistiska terminologien, enligt vilken de neutrala inte kunna inta någon ställning utan att ha förhört sig hos den ena eller andra stormakten. Detta är alltså mera ett talesätt. Den enkla innebörden är, att Tyskland omedelbart skulle ha intervenerat, icke endast om Sverige och Norge låtit engelsk-franska trupper komma igenom, utan också om vi själva hade intervenerat militärt i Finland.

Man kan fråga, hur detta uttalande stämmer med den förklaring, som avgavs i Köpenhamn, låt vara att den tyska förklaringen kom ungefär en månad senare. Ha mellan den 25 februari och den 25 mars vissa icke närmare angivna tyska metoder att göra klart för de nordiska staterna, vad som skulle ha skett, kommit till användning? På vad vis har Tyskland egentligen klargjort sin ståndpunkt för Skandinavien och Sverige? Det behöves ju inte ha skett genom en officiell not, som överlämnats av den tyske ministern. Vi veta alla, att det finns många andra vägar att gå.

Det förefaller mig, som om klarhet härvidlag i hög grad behövdes. Vad var Tysklands politik? Vad hade svenska regeringen före den 25 mars för uppfattning på denna punkt? Man har under diskussionen utan någon som helst ångslan tagit orden England och Frankrike i munnen och dryftat, vad dessa länder skulle ha gjort. Däremot har det funnits en mycket utpräglad benägenhet att inte nämna det i detta sammanhang tydligen rätt farliga ordet Tyskland. Jag vill för min del därvidlag vara mera neutral och med samma frimodighet nämna ordet Tyskland som orden England och Frankrike.

Att jag tar upp denna fråga här beror inte alls på att jag är intresserad av att se tillbaka utan uteslutande på att jag — liksom, därom är jag övertygad, herr Knut Petersson och alla andra ledamöter av kammaren — endast har intresse av att granska det förflutna med tanke på framtiden. Det förefaller mig nämligen vara en angelägenhet av ytterligt stor vikt för svensk utrikespolitik i framtiden, att det blir klarlagt för svenska folket och, vad viktigare är, för finska folket, vilka förutsättningarna varit för Sveriges politik. Det finska folket har nämligen ingalunda haft den uppfattningen, att en tysk aktion hägrade i bakgrunden och att detta vore en faktor i problemet. Det finska folket synes i stället ha utgått från att Tyskland i detta sammanhang kunde elimineras från problemet; så länge inte Sverige lät engelsk-franska trupper passera, skulle Tyskland ingenting företa sig. Ja, detta gäller inte bara finska folket, utan man kan ju hänvisa till förre finske utrikesministern

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

Tanners radiotal omedelbart efter freden, till president Kallios uttalande i detta sammanhang, samt till fältmarskalk Mannerheims också offentliga uttalande. Där talas uteslutande om att Sverige av omsorg om sitt eget hus icke velat militärt inskrida etc. Det finns ingenting i dessa tre det finska folkets ledares uttalanden vid en avgörande tidpunkt, som anger, att man där har blicken öppen för att i den utrikespolitiska bilden ingingo icke endast England och Frankrike utan även Tyskland och att man på finsk sida, om man hade vetat detta, skulle ha haft skyldighet att framhålla detta sakförhållande också för finska folket.

Det är alldeles uppenbart, att var än orsaken är att söka till att en så ofullständig bild har lämnats det finska folket av vad som skett, så kan svenska regeringen icke befria sig från ett medansvar på denna punkt. Svenska regeringen har icke lyckats klargöra, vilka de verkliga förutsättningarna varit. Den har icke klargjort det för svenska folket, som fick vänta till den 25 mars, och den har ännu mindre lyckats klargöra det för finska folkets ledare och därför inte heller för det finska folket.

Jag tror för min del, för att vara mycket uppriktig, att det är folkpsykologiskt oundvikligt, att finska folket känner en betydande bitterhet över att icke ha fått den hjälp, som det hade hoppats på. Jag säger här ingenting om att någon annan politik hade varit lämpligare än den, som förts, jag säger bara, att det är oundvikligt, att finska folket måst känna bitterhet över att det inte fått den militära hjälp, som man hade hoppats på. Frågan är: skall denna bitterhet riktas huvudsakligen mot det folk, som har presterat en mera omfattande hjälp av olika slag än vad väl något annat land i dylikt läge tidigare har givit, eller skall denna finska folkets bitterhet komma att vända sig mot en nation, vars ledning öppet medgivit, att den har gjort vad den kunnat för att förhindra en utsträckning av denna hjälp? Det är ett folkpsykologiskt problem, som jag tror ingalunda är betydelselöst, när man går att diskutera frågan om en framtida utsträckning av det försvarspolitiska samarbetet mellan Finlands folk och Sveriges. De försvarspolitiska problemen äro inte bara av rent militärteknisk art, de kräva för sin lyckliga lösning också en folkpsykologisk grund, som jag är rädd i icke ringa grad gått förlorad under de senaste veckorna men som jag innerligt och varmt hoppas att det ännu inte är för sent att skaffa tillbaka.

Jag förstår väl, att det finns en tänkbar förklaring till den markerade tystlåtenhet, som regeringen här har underkastat sig, även med blicken öppen för de risker med avseende å reaktionen i Finland, som ju varit uppenbara. Denna förklaring skulle väl vara den — och det antydes också på något sätt av formuleringen av Köpenhamnskommunikén — att ett litet land alltid är mycket angeläget om att inte erkänna, att det handlar under påtryckning. Det förefaller på något sätt, som om detta skulle gå dess ära för när, inskränka dess suveränitet, eller hur man nu vill utrycka det. Man kan förstå detta. Men ett lands ledning får väl å andra sidan inte i denna känsla gå så långt, att den uppoffrar viktiga, för att inte säga livsviktiga intressen och underlåter att klargöra det samband, som finns mellan ett litet lands politik och den inställning, som inte bara en, utan flera olika stormakter ha intagit.

Herr talman! Efter att ha framlagt denna reflexion, som naturligtvis till sin innebörd är kritisk, då jag inte kan finna, att regeringen har gjort vad som göras kunde för att klarlägga hela detta oerhört viktiga frågekomplex, skall jag be att få övergå till en annan sida, som kanske något närmare anknyter sig, inte till vad som saknades i excellensen Günthers förklaring, utan till vissa saker, som förekommo där.

Man har i dag vid flera tillfällen sagt, att det enda alternativet till rege-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

ringens utrikespolitik varit öppen militär intervention. Enligt min mening är detta, vilket jag tror också av andra har påpekats, en betydande förenkling. Även den, som inte vill anmäla någon opposition mot den stora linjen i denna politik, kan enligt min mening mycket väl *i vissa avseenden* hysa en från regeringens uppfattning avvikande mening och alltså anse, att en annan politik borde ha förts. Detta gäller då t. ex. den inställning till frivilligkåren, som regeringen intog under december månad. Jag skall inte här ingå på detaljerna — det blir kanske tillfälle därtill, om så önskas. Det gäller framför allt en annan sida av saken. Jag skulle vilja uttrycka det så: den svenska regeringens taktik i det utrikespolitiska, man är frestad att säga pokerspel, som pågick under sex veckor närmast före fredsslutet. Regeringens ståndpunkt där var den, att om vi skicka svenska trupper till Finland, komma vi mycket snart i beroende av västmakterna och bli på olika vägar indragna i stormaktskriget. Jag medger för min del gärna, att det finns mycket starka skäl för farhågor av denna art. Men därav följer ju inte, att regeringen, sedan fredsförhandlingar ha blivit aktuella, bör deklarerat utåt, att man icke vill och kan tänka sig att ingripa i Finland militärt. Det finns en helt annan taktisk linje, som jag skall be att få mycket kort redogöra för. Regeringen kunde ha förhandlat med stormakterna om ett annat alternativ utan att därför bestämma sig för detta alternativ. Man kunde ha förhandlat med dem om hur de skulle ställa sig, ifall vi bleve tvungna att ingripa militärt i Finland. Detta gjorde regeringen på sätt och vis den 10 mars. Jag och många med mig ha långt före detta datum undrat: varför valde regeringen inte den linjen tidigare?

Den linjen skulle ha inneburit ungefär följande. Regeringen skulle ha vänt sig till England-Frankrike och sagt: Om vi rycka in i Finland med svenska trupper, vilja ni då garantera oss för det första att ni fortsätta att skicka vapen som hittills, för det andra att ni icke skicka trupper utan att vi ha anhållit därom? I det läget förefaller det mig mycket sannolikt, att England-Frankrike hade svarat ja. För det första därför, att det numera är tydligt att de inte hade någon större lust att ingripa med några arméer i Finland. Och för det andra därför, att det var i deras intresse, att kriget i Finland fortsatte, så att Ryssland där var bundet och icke kunde vända sig åt annat håll och så att Rysslands förmåga att skicka råvaror och annat till Tyskland blev nedsatt. Det var alltså Englands och Frankrikes otvetydiga intresse, att Sverige skulle ge Finland militärt understöd. Detta ha de icke gjort någon hemlighet av. Då är det ytterligt sannolikt, att de svarat ja på en sådan förfrågan.

Med detta ja kunde då regeringen ha vänt sig till Tyskland och Ryssland. Tyskland hade kanske anmält sig obett och sagt: Vi kunna inte tillåta detta, ty efter en militär intervention komma ni mycket snart att glida in i kriget på västmakternas sida. Därpå skulle den svenska regeringen svarat: Vi måste medge, att tyvärr är denna risk oerhörd stor, men vi kunna i alla fall inte avvisa möjligheten av att vi bli tvungna att inskrida i Finland. Om Tyskland då svarat att vi måste i så fall eventuellt inskrida, hade det svenska svaret naturligtvis blivit: Det finns en metod att lösa denna konflikt på ett sätt, som inte är så ödesdigert vare sig för Tyskland, som inte vill ha nya fiender här uppe i norr, eller för Sverige, eller för Finland, nämligen att Tyskland gör påtryckningar i Moskva om rimliga fredsvillkor. Jag är angelägen att betona, att varje analys av Tysklands intresse av ett fredsslut gör det klart, att detta intresse var mycket betydande. Detta ha de jubelrop, som Tyskland uppstämde efter freden, bekräftat.

Det är alldeles klart, att om regeringen redan i februari i Moskva fram-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

hållit samma sak som framhölls den 10 mars, hade denna förklaring haft bra mycket större verkan. Jag skulle vilja fråga excellensen Günther, om han inte menar, att den svenska hänvändelsen den 10 mars tjänade någonting till, om han inte hoppades, att den skulle ha någon betydelse. Skulle inte i så fall en svensk hänvändelse av liknande art, bättre underbyggd och utan det handicap, som låg i den svenska regeringens förklaring den 16 februari, att man ingenting tänkte göra — skulle inte en sådan hänvändelse haft bra mycket större chanser att verkligen spela en betydande roll?

Det är alldeles klart, att man här rör sig med antaganden. Det måste vara antaganden, när det gäller att diskutera alternativ till den utveckling, som vi ha upplevat. Mig förefaller det vara utomordentligt sannolikt, att om Sverige hade följt denna taktiska linje — vilket hade varit väl förenligt t. ex. med de stora linjerna i regeringens politik men icke förenligt med regeringens offentliga deklarationer — då hade det funnits utsikt till en för Finland bättre fred. Jag vill säga, att det är en ödets ironi — jag vill gärna säga nemesis — att de församringar, som fredsvillkoren undergingo de senaste veckorna före fredsslutet, voro församringar, som äro allvarliga icke endast ur Finlands synpunkt utan även ur Sveriges.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja beröra en faktor, som herr Linnér tidigare bragt på tal här. Enligt min mening skulle varje belysning av dagens fråga vara ofullständig, om inte den saken nämndes, och jag vill gärna komplettera vad herr Linnér anförde.

Det är alldeles klart, att bland förutsättningarna för Sveriges utrikespolitik under de senaste månaderna har som ett viktigt led ingått vår otillräckliga försvarsberedskap. Det skulle ha varit ansvarslöst att icke taga hänsyn till denna. När det nu gäller att blicka tillbaka, måste man fråga sig, varför denna försvarsberedskap var så otillräcklig. Jag hade för några dagar sedan det nöjet att samtala med en framstående utländsk statsman, som upplyste mig om att före den 1 september 1939 hade Holland utöver sina ordinarie försvarsutgifter under de senaste tre åren använt 600,000,000 kronor till försvaret. Om man jämför denna siffra med den, som rimligen kan anges för Sverige, ser man, hur försvinnande små våra extraordinära försvarsutgifter varit.

Men därom lönar det sig inte så mycket att nu tala. Vad som har större betydelse i denna revy är vad som har skett efter den 5 oktober, den dag, med vilken excellensen Günther började sin förklaring.

Den 5 oktober vände sig ryska regeringen till den finska med en inbjudan, vars karaktär ju inte var dold för någon. Vilka konsekvenser med avseende å landets försvarspolitik drog den förra svenska regeringen av denna hänvändelse? Jo, man lade under hösten fram vissa militära förslag av ganska liten räckvidd, men man underlät ända till januari månad, då den nya regeringen kommit till, att sätta i gång den industriella mobiliseringen. Man väntade alltså i tre månader med denna, som enligt mitt sätt att se hade varit självklar i oktober. Jag tror inte, att många i riksdagen hade klart för sig, att under fjärde kvartalet 1939 det förberedelsearbete verkligen inte pågick, som är nödvändigt för att en industriell mobilisering skall kunna genomföras. Detta förberedelsearbete har nu i stället fått verkställas under januari och februari månader. Denna underlåtenhet är en viktig faktor bland förutsättningarna för Sveriges utrikespolitik.

Det är inte nog med detta. De förslag till militära anstalter, som från olika håll framlades vid den urtima riksdagen, avvisades till stor del av den dåvarande regeringen. Det förefaller mig, som om man inte kan undgå att vid bedömandet av utvecklingen efter den 5 oktober slå ihop den utrikespolitiska och den försvarspolitiska frågan. Då måste man draga den slutsatsen,

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

att här har ett mycket allvarligt misstag begåtts, vilket inskränkt Sveriges rörelsefrihet under början av 1940.

Herr Sam Larsson har tidigare i dag, vilket redan omnämnts, anfört, att man inte skall leta efter fel i det förgångna. Jag instämmer helt med honom, om han därmed menar, att man inte skall leta efter fel för felfinnandets egen skull, men jag skulle vilja fråga både regeringen och herr Sam Larsson: varför förelägger egentligen regeringen riksdagen en sådan här förklaring, som ju utgör en redogörelse för det förgångna och som inte innehåller någonting om vilken politik Sverige skall föra i framtiden? Skola vi bara mottaga denna förklaring som snälla gossar och avge förtroendevotum, eller få vi den för att mer eller mindre kritiskt diskutera den?

Enligt min mening är det uppenbarligen riksdagens plikt att kritiskt belysa den politik, som regeringen har fört, och det går icke an att påstå, att en sådan belysning är betydelselös för framtiden. Skulle riksdagen verkligen nöja sig med organiserade instämmandeaktioner, som ingalunda riktigt avspeglar åsiktsdifferenserna inom de olika partierna? Dessa instämmandeaktioner börja för mig att betänkligt likna vissa aktioner i mycket större skala, som vi äro så vana vid från de diktaturstyrda länderna. Det förefaller mig vara vida bättre, att meningsnyanserna här komma till uttryck. Detta är viktigt bland annat ur synpunkten av det förtroende, som riksdagen bör åtnjuta inför den allmänna opinionen. Herr Sam Larsson har såsom den verkliga liberal han är icke medverkat till någon sådan organiserad instämmandeaktion. Han höll nämligen ett anförande, som i sin personliga uppläggning och med sin personliga prägel uppenbarligen icke var avsett att leda till instämmanden från den riksdagsgrupp, han här företräder. Jag är honom tacksam för denna hans ståndpunkt. Det förefaller mig nämligen vara viktigare än någonsin, att riksdagen nu allvarligt granskar den politik, som regeringen har fört. Detta därför att vi av tidsläget bringats därhän, att regeringen måste begära och erhålla mycket vidsträckt fullmakt att handla efter vissa allmänna linjer. Då är det så mycket klarare, att riksdagen har plikt att granska det sätt, på vilket dessa fullmakter ha utnyttjats, och det sätt, på vilket regeringen har lagt sin politik till rätta. Jag har för min del inte velat medverka till att den svenska riksdagen på något sätt skulle komma att likna riksdagarna i vissa andra länder, där man anser, att folkrepresentationens huvudsakliga uppgift är att mottaga förklaringar från regeringsbanken.

Jag vill i all blygsamhet till de vägande bidrag, som förut lämnats, också lägga mitt med något kritiska synpunkter. Att vi nu ha en samlingsregering gör riksdagens kritiska granskning icke mindre, utan mera maktpåliggande än eljest.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther**: Herr talman! Den siste ärade talaren efterlyste något uttalande från min sida angående Tysklands hållning eller kanske rättare något uttalande, som gav vid handen, varpå svenska regeringen grundade sin uppfattning om Tysklands hållning. Det förvånar mig inte, att den anmärkningen gjordes. Jag hade väntat den, och jag kan säga, att jag är själv medveten om att genom att ingenting om detta sagts det finnes en lucka i den framställning, som har lämnats om vad som förekommit. Men det förhåller sig så, att på den punkten äro tillämpliga de ord, som jag tillät mig säga i inledningen av mitt anförande, nämligen att det fortfarande finnes vissa saker, som inte lämpligen kunna framföras offentligt. Emellertid kan naturligtvis något sägas, och för det första vill jag säga, att någon officiell note från tyska regeringens sida om vad den komme att företaga sig för den händelse svenska regeringen företoge sig det eller det,

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

finnes inte. Och jag har inte i någon låst låda i utrikesdepartementet något dokument härom, som jag ansett mig icke våga föra fram i dagens ljus. Vidare kan jag också säga, att någon klarhet i hur man från tysk sida sett på saken har man här kanske inte haft alldeles från början, utan den har vunnits så småningom, detta möjligtvis beroende på att klarhet i den saken inte har förelegat förrän så småningom heller i Tyskland.

Emellertid förhåller det sig så, att jag ändå vågar stå för vad jag en gång förut sagt, nämligen att vi anse oss äga vetskap om hur man såg på saken från tysk sida och hur man hade tänkt sig komma att förfara, i den händelse utvecklingen hade gått i den ena eller andra riktningen. Detsamma har uttalats av den norske utrikesministern, och det finnes ett dokument, som herr Ohlin själv delvis refererade, nämligen Deutsches Nachrichtenbüros officiösa kommuniké, som nog får betraktas som tämligen exakt återgivande den tyska officiella uppfattningen. Den visar i själva verket ganska tydligt, hur saken ligger till. Man kan tvivla på allvaret i detta, man kan ha vilken mening som helst om vad avsikten har varit med att framlägga ett sådant dokument från tysk sida, men man måste ju ha mycket säker kännedom om motsatsen för att kunna påstå, att regeringen bedömt situationen oriktigt.

Jag skall i det sammanhanget be att få säga — inte så mycket i anslutning till den siste ärade talarens uttalande, utan mer till en viss sorts kritik, som har förekommit på senaste tiden i pressen — att det förefaller mig, som om det vore oriktigt att inrikta sin kritik mot regeringen efter sådana linjer. Det har sagts, att om inte svenska regeringen hade svart på vitt på, att Tyskland skulle angripa oss, om vi gjorde det eller det, hur kan då svenska regeringen taga på sitt ansvar att icke, låt oss säga, själv ingripa i Finland? Så får man inte resonera. De faror, som hota ett land, bli mycket sällan meddelade genom officiella noter från den makt, varifrån faran hotar. De bli till och med mycket sällan meddelade under hand, ty det ligger i sakens natur, att de största farorna talar man inte om utan vidare. Det måste åligga varje lands utrikesledning att ha sitt eget bedömande om den saken, att överväga den efter vad man känner till och så som man uppfattar läget. Detta är ju egentligen så självklart, att det kan nästan verka ironi, att jag säger det här, men kritiken har verkligen lagts efter sådana linjer, att jag ändå anser mig ha anledning att säga det.

I slutet av sitt anförande framlade herr Ohlin ett slags plan till hur man skulle ha kunnat förfara i stället för det sätt, varpå man har förfarit från svensk sida. Det är ett av de ytterst få positiva bidragen i den kritik mot regeringens Finlandspolitik, som överhuvud taget har framkommit. Herr Ohlin sade, att man kunde ha försökt träffa en överenskommelse med västmakterna om att de skulle förhålla sig lugna, i fall man från svensk sida interverade, och att de alltså inte skulle ha ingripit med trupper, vilket hade föranlett en katastrof, utan i stället understött Finland och Sverige med materiel. Ja, det är klart, att det är ytterst svårt att diskutera sådana saker. Gör man invändningar mot en sådan plan, får det lätt karaktären av anklagelser mot utländska makter, som jag inte har någon anledning eller lust att framställa. Men jag tror inte, att det behöves i detta fall, utan jag vill endast hänvisa till en fortsättning i herr Ohlins anförande. Han sade nämligen, att dessa makter ju hade det största intresse av att kriget skulle fortfara, och jag ber herr Ohlin draga ut konsekvenserna av detta. Om Sverige skulle ingripa i kriget på Finlands sida, vore det inte därför, att vi hade intresse av att kriget skulle fortfara, utan det vore väl i så fall av intresse för att kriget skulle bringas till ett för Finland tillfredsställande slut. Jag tror man bara behöver ställa dessa

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

av herr Ohlin själv framförda satser mot varandra, för att de självklara invändningarna mot hela denna plan skola ligga i öppen dag.

Herr Ohlin: Jag kan inte följa hans excellens i den sista slutsatsen, ty om det är så, att England och Frankrike ha intresse av att det finsk-ryska kriget fortsätter, så ha de också intresse av att Sverige orienterar sig i den riktningen att lämna Finland militärt understöd. Och om förutsättningen för att Sverige skulle orientera sig i denna riktning, d. v. s. uppställa detta såsom ett praktiskt handlingsalternativ, hade varit ett visst åtagande från engelsk-fransk sida, så förefaller det mig vara mycket, mycket troligt, att England-Frankrike också skulle ha gjort det. Man hade anledning säga sig: detta är enda möjligheten för oss att kunna få in Sverige i kriget på Finlands sida, och då få vi lov att gå på den linjen hellre än att försöka en intervention av annan art, som vi inte i verkligheten få tillfälle till.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag instämmer med herr Ohlin i att riksdagens uppgift är att granska regeringens handlingar, men jag skulle ännu en gång vilja upprepa den maning, som jag riktade i mitt första anförande: att inte vara alltför eftervis.

Herr Ohlin klandrade regeringen för att vi inte liksom Holland hade förstärkt vårt försvarsväsen under de sista tre åren och inte heller tillräckligt under den gångna delen av kriget. Jag vill erinra herr Ohlin om att ännu så sent som i remissdebatten vid urtiman stod han själv på en övervägande restriktiv linje. Han riktade en maning, om jag ej minnes fel, till regeringen att i sparsamhetens intresse hålla igen på omfattningen av neutralitetsvakten. Ännu så sent som i september i fjol stod herr Ohlin alltså närmast på en linje, motsatt den han nu företräder.

Jag begärde ordet närmast i anledning av herr Peterssons anförande. Nu har han blivit bemött från olika håll och det finnes kanske ingen anledning att göra för stor affär av hans inlägg, eftersom han tydligen är tämligen ensam i denna kammare om sin uppfattning. Han resonerar från rent teoretiska utgångspunkter. Han är också en sådan där, som är efterklok. Jag nämnde i mitt förra anförande, att det är så lätt att, när man vet, hur utvecklingen har blivit, säga, att så och så skulle man ha gjort i den eller den situationen. Det kan givetvis statsminister Hansson också säga, att om han vetat, hur det skulle gå, så skulle han ha kunnat göra en hel del saker annorlunda. Men om herr Petersson hade suttit med i regeringen eller endast i utrikesnämnden, så är jag inte riktigt säker på, att han i varje situation hade varit så klarsynt, när det gällt att bedöma framtiden, som han är nu efteråt. Ett enda litet exempel på detta! Herr Petersson säger, att ännu i januari var det inte så klart, att Tyskland skulle ingripa mot oss, om vi intervererade i Finland. Först i februari fick man klarhet om det. Därför skulle Sverige, menar herr Petersson tydligen, i januari, medan man ännu inte visste någonting bestämt om den tyska ståndpunkten, ha passat på och intervererat, även om man nu efteråt kan säga sig, att resultatet hade blivit en katastrof. Jag tycker det är ett något underligt sätt att resonera.

Herr Petersson riktade sin kritik huvudsakligast mot statsministern, och han uppehöll sig särskilt vid statsministerns tal i Norrköping, där denne hade sagt något om att man ej kunde samla den allmänna meningen om en militär intervention i Finland. Gentemot detta säger herr Petersson, att det hade varit regeringens uppgift att söka övertyga folkmeningen om en sådan politik. Det är också ganska underligt. Man kan väl inte gärna begära, att regeringen

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

skall försöka övertyga folkmeningen om en politik, som den själv icke är anhängare av.

Herr Petersson säger, att statsministerns uttalanden varit olyckliga. Varför gjordes dessa uttalanden? frågar han. Ja, där ser man! Eljest har ju den allmänna anmärkningen mot regeringen varit, att den gjort för litet uttalanden, och det är denna agitation för att få klarhet om regeringens avsikter, som har framtingat dessa uttalanden, som herr Petersson nu kritiserat. Det gäller inte bara det där om att Sverige skulle motsätta sig en intervention, utan det gäller ju också detta andra, som herr Öman var inne på, då han påpekade, att regeringen hade i en hänvändelse till regeringen i Moskva förespeglat möjligheten av en svensk intervention, medan statsministern fjorton dagar tidigare hade talat om att sovjetregeringen inte alls behövde befara ett sådant uppträdande från Sveriges sida.

Detta herr Ömans uttalande är verkligen den första desavuering av Folkets Dagblads sensationsartikel, som jag har hört framföras i denna riksdag. Men det är klart, att statsministerns uttalande, som gjordes strax efter det att denna sensationsartikel varit införd och blivit återgiven praktiskt taget i hela den svenska pressen, som en synnerligen märklig händelse — det är klart, säger jag, att denna deklaration från statsministerns sida inte var önskvärd och att den var olycklig med hänsyn till de svenska intressena, men att den också var nödvändig, sedan denna artikel varit införd i praktiskt taget hela den svenska pressen. Folkets Dagblads redaktör, som sitter i andra kammaren, stoltserar nu med att vara en banerförare för de nationella intressena, att han slagit alarm och att han fäst uppmärksamheten på detta märkliga förhållande. Men det är klart, att om det ur Finlands intressesynpunkt var en olycka, att denna deklaration gjordes så är det han och de, som applådera honom, som bära ansvaret för detta, och i många fall, när sådana uttalanden ha krävts, av pressen framför allt men även i riksdagen, har man inom regeringen måst välja mellan att göra ett sådant uttalande, som givetvis kunde komma att utnyttjas på annat håll på ett olyckligt sätt, och att gå emot den opinion, som kräver, att folket, pressen och riksdagen skola få veta sanningen om regeringens politik.

Herr Petersson sade, att kommunikén var vårdslös. Ja, om man vill söka sak, kan man säga, att allting är vårdslöst. Jag tänker mig, att det var statsministerns avsikt att göra kommunikén så kort som möjligt, så att den skulle undgå uppmärksamhet så mycket som möjligt, och denna lakonism har på sina håll uppfattats som en brutalitet. Men det är klart, att avsikten icke var att framkalla detta intryck.

Herr Petersson säger, att den svåraste anmärkning man kan rikta mot regeringen är, att den inte för landet har klarlagt, hur den såg på läget. Ja, där kom en rent motsatt synpunkt fram i herr Peterssons anförande; regeringen skall klarlägga sitt läge, men så fort den gör ett försök att klarlägga sin uppfattning av läget, får den på huden, både i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning och i andra tidningar.

Till slut säger herr Petersson, att freden i Moskva inte innebar något militärt nederlag för Finland, men ett politiskt nederlag för Sverige. Men han fortsatte med att säga, att det nu är så mycket mera nödvändigt, att vi här i vårt land starta en moralisk upprustning. Jag instämmer helt och fullt i hans yrkande på en moralisk upprustning, men jag ifrågasätter, om det är ett led i den moraliska upprustningen att måla så i svart, som herr Petersson har gjort. Han är inte bara pessimist för egen del, utan han sprider också pessimism omkring sig ungefär som bläckfisken förmörkar vattnet, som den rör sig i. Herr Petersson har framför allt blivit så förhäxad av det förgångna, att han tror,

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

att den kraft, som Sverige eventuellt förfogar över, borde ha utvecklats under de gångna månaderna. Han vet inte eller åtminstone gör han inte intryck av att veta, att den kraft, som vårt land behöver, den komma vi framförallt att behöva under den kommande tiden. Och under alla förhållanden är den pessimismens väg, som herr Petersson företräder, inte Finlands väg.

Han säger, att han har förgäves i denna debatt sökt efter uttryck för vårt folks vilja att försvara sig även mot en övermakt. Jag tycker, att den viljan kommit till uttryck ganska klart hos alla, som här ha deklarerat från de olika partierna, både hos herr Johansson och mig och herr Sam Larsson och herr Gränebo. Men i *ett* anförande kom denna vilja alls inte fram, och det var i herr Peterssons anförande. Jag tror, att den viljan till försvar finnes hos vårt folk, och framförallt förefaller det mig, som om den frivilligrörelse på olika områden, som har susat fram genom vårt folk under kriget i Finland, vittnar om en vilja till livet, som även kan utnyttjas när det gäller att försvara vårt eget land mot en angripare. Det är inte rätta sättet att stödja den kraften att, som herr Petersson gör, göra sina egna spökstämmingar och rancuner till quinta essentia i hela denna finska affär. Dess bättre finnas som sagt andra krafter inom vårt folk, som kunna bära upp vår strävan att inte i hopplöshetens utan i mannamodets tecken sörja för vårt folks framtid.

Herr Heüman: Herr talman! Det är inte min mening att sätta mig till doms i frågan om vem som blandat ihop begreppen, herr Linderot eller jag. Min replik till herr Linderot föranleddes av att jag fäste mig vid en passus i hans anförande, där han rekommenderade regeringen att i fortsättningen använda sin auktoritet till att söka skapa fred i de delar av världen, där kriget för närvarande rasar. Det var med anledning av detta yttrande som jag beklagade, att dessa fredstoner från herr Linderots sida kommo väl sent och att hans anförande inte hade kunnat hållas inför bland andra de ryska statsmännen, innan det finsk-ryska kriget kom till stånd. Om herr Linderot inte förstår mitt beklagande av detta förhållande, hoppas jag dock, att kammarens övriga ledamöter kunna hysa förståelse för detsamma.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag vill endast påpeka, att herr andre vice talmannens minne sviker honom i fråga om den ståndpunkt, som jag har intagit till försvarsutgifterna under urtiman. Detta är ju inte någon angelägenhet av större vikt, men för att skydda mig mot den anmärkning, som herr Åkerberg här riktade mot mig, vill jag göra ett kort påpekande.

En enskild riksdagsman måste utgå från de förslag, som föreligga, och, om han vill stärka försvaret, söka pressa dem något i höjden. Det lönar sig inte, och det skulle betraktas såsom i någon mån löjeväckande, om en enskild riksdagsman skulle börja flaxa med armarna och föreslå väldiga belopp. Det praktiska politiska arbetet innebär alltså att komma med konkreta ändringsförslag. De förslag, som jag har varit med om att framlägga, ha gällt utvidgade övningar för vissa årsklasser, anskaffning av en del extra krigsmateriel, extra fartyg av olika slag o. s. v. Allt detta, som jag verkat för, har gått utöver regeringens linje; ingenting har gått under regeringens förslag. Min ståndpunkt har varit, att vi skulle använda så mycket medel till försvaret, som kunde användas med effektivitet.

Det förvånar mig, att herr andre vice talmannen inte förstår, att detta krav är mycket väl förenligt med kravet på sparsamhet. Sparsamhet är icke detsamma som att skära ned beloppen. Sparsamhet är i stället att använda beloppen ekonomiskt, vare sig beloppen äro stora eller små. Jag håller mycket hårt på att den rätta linjen både under det sista halvåret och för framtiden kom-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

mer att vara att förena kravet på stora försvarsutgifter med kravet på sparsamhet vid medlens användning. Sedan är det en annan fråga, att man kan diskutera försvarsutgifternas lämpliga fördelning på inkallelser av värnpliktiga och på materielanskaffningar. Jag har på den punkten hyst vissa tvivelsmål, huruvida den fördelning, som regeringen gjort, varit den riktiga, men jag har aldrig intagit någon ståndpunkt, som inneburit en inskränkning av de totala utgifterna enligt regeringens förslag, utan tvärtom.

Men även om herr Åkerberg haft rätt i att min ståndpunkt varit en annan — vilket han icke har — skulle detta i alla fall icke varit något försvar för den politik, som regeringen fört. Regeringen visste, hur illa förberedd den industriella mobiliseringen var, men riksdagen, i varje fall inte den enskilde riksdagsmannen, visste det icke. Därför måste nog också ansvaret bedömas med hänsyn till detta förhållande.

Till sist vill jag bara begagna tillfället att göra ett litet förtydligande med anledning av hans excellens herr utrikesministerns slutsats. Hans excellens herr utrikesministern säger, att eftersom Sverige skulle ha kunnat använda ett engelskt-franskt löfte om att dessa länder skulle fortsätta att lämna materiel men icke skicka trupper till att pressa fram fred, så är det osannolikt, att vi skulle ha fått detta löfte. Jag vill betona, att utgångspunkten för det engelsk-franska bedömandet måste väl ha varit, att om Sverige inte går med mera aktivt i Finland, tar kriget därstädes slut ganska snabbt. Det finns bara en möjlighet att få till stånd ett långvarigt krig i Finland, vilket är ett engelsk-franskt intresse, nämligen att Sverige militärt understöder Finland. För England och Frankrike ter sig alltså saken så, att om de underlätta för oss en orientering i den riktningen, löpa de visserligen risken, att vi begagna deras medverkan till att pressa fram fred, men de få samtidigt chansen — och kanske den enda chans de för tillfället ha — att få oss med in i det finsk-ryska kriget och därigenom åstadkomma ett långvarigt krig. De ha följaktligen, såvitt jag förstår, om de vilja ha ett långvarigt krig i Finland, ingen annan häst att satsa på än att det skall misslyckas för oss att framtvinga en fred, även om vi fått deras förbindelse, att de icke skola skicka trupper.

Det gläder mig emellertid mycket, att hans excellens herr utrikesministern härvidlag finner det vara övervägande sannolikt, att man i England-Frankrike skulle ha räknat med att Sverige hade kunnat frampressa en fred. Om hans excellens herr utrikesministern emellertid finner det vara så sannolikt, att England och Frankrike skulle ha förmodat, att vi kunnat frampressa fred i den situationen, ligger det väl däri åtminstone i någon mån ett bedömande, som visar, att även han själv anser, att det skulle finnas starka skäl för ett sådant förmodande. I den mån det ligger ett sådant bedömande bakom utrikesministerns ståndpunkt, visar detta, att denna linje hade varit värd att försökas av svenska regeringen. Jag är angelägen att understryka, att ett försök att på detta sätt påverka utvecklingen, om det hade misslyckats, såvitt jag förstår icke skulle ha hindrat regeringen att i övrigt och fortsättningsvis helt följa samma linje, som den faktiskt har gjort. Det var ett försök, som hade kunnat göras. Hade det misslyckats, hade man icke varit sämre ställd för det. Hade det lyckats — så mycket bättre.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther**: Diskussionen om denna punkt är av mera teoretiskt intresse. Jag vill endast helt kort säga, att om man, som herr Ohlin nu gör, räknar med att den enda möjligheten för England vore att satsa på den hästen, att Sverige även med Englands hjälp icke skulle kunna få slut på kriget så hastigt, och om man sedan utgår från vad herr Ohlin också sade om att detta krig för vår del måste föras under

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

den förutsättningen, att vi skulle få så mycket materiell hjälp från England, som England ansåg lämpligt att ge oss, måste man konstatera, att detta är synnerligen oangenäma utgångspunkter för ett svenskt deltagande i ett krig.

Jag skall vidare, medan jag har ordet, be att få komplettera vad jag nyss sade med något, som jag då glömde att nämna. Herr Ohlin yttrade, att svenska regeringen tydligen inte har lyckats att få finska folket, ja, inte ens finska regeringen, att förstå den hållning, som Tyskland har intagit enligt svenska regeringens egen mening. Jag förstår, att man har kunnat få den uppfattningen särskilt av de tre tal från finsk sida, som citerades av herr Ohlin. Det har dock förekommit andra tal — jag tänker bland annat på statsminister Rytis — som givit vid handen en något annan synpunkt. Vi ha i själva verket mycket tydligt förklarat för finska regeringen, hur vi sett på denna sak. Jag kan också omtala, att någon nämnvärd olikhet i uppfattningen på denna punkt icke förelagat mellan finska och svenska regeringarna.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Jag lät i mitt förra anförande undfalla mig ett beklagande, att den värnplikt, som den svenska pressen fullgör mot diktaturstaterna, måste fullgöras under ett så otvetydigt ogillande från statsrådets och chefens för justitiedepartementet sida. I ett anförande, som följde på mitt, gjorde statsrådet en gensaga mot detta uttalande. Jag noterar detta med tacksamhet, och jag noterar med ännu större tacksamhet, att han exemplifierade sin mening med den välvilliga tolerans han själv lagt i dagen gentemot den tidning, jag har äran företräda. Vi visste verkligen inte, att vi arbetade under detta nådens solsken.

Herr statsrådet lät även undfalla sig ett, såvitt jag förstod, mindre vänligt ord om frihetstiden. Hans avsikt var — jag kan inte fatta det annorlunda — att jämställa mig och den mening, som jag företräder, med frihetstidens bekanta äventyrare och frihetstidens äventyrliga utrikespolitik. Jag skall lämna denna analogi åt sitt öde. Mina tankar ha dock verkligen under dagens meningsutbyte vid ett tillfälle gått i riktning mot frihetstiden. Det var när jag lyssnade till herr Linderots anförande, och vad detta anförande bragte i åminnelse hos mig var Anjalatraditionen i svensk politik.

Herr Åkerberg har riktat en serie av invändningar mot min framställning. Jag måste beträffande hans anförande säga, att jag icke kan godtaga herr Åkerbergs deduktioner ifrån mina påståenden. Dessa deduktioner förefalla mig vara minst lika värslöst formulerade som den bekanta 16-februarikomunikén. Jag har till exempel aldrig gjort gällande, att regeringen borde övertyga folkmeningen om interventionspolitikens lämplighet. Jag har i stället sagt, att vad regeringen borde göra var att först skaffa sig en egen politik och sedan övertyga andra om riktigheten av denna politik. Men allmänheten har ju begärt upplysningar, säger man. Ja, det är alldeles riktigt, men jag tror inte att allmänheten har begärt eller ens önskat deklARATIONER av sådan art som till exempel kommunikén av den 16 februari eller andra liknande uttalanden från regeringens sida.

Emellertid skall jag likvisst passa på tillfället att uttrycka min glädje över herr Åkerbergs anförande. De sista orden i hans anförande lyfte faktiskt en tyngd ifrån mitt sinne. Om ett sådant uttalande verkligen representerar herr Åkerbergs innersta mening, tror jag det finns anledning se ljusare på framtiden, än jag hittills har vågat göra.

Jag måste, medan jag nu har ordet, även säga något om ett anförande, som hölls av herr Sam Larsson.

Herr Sam Larsson riktade mot mig den invändningen, att jag var så negativ, att jag inte ville säga ifrån, vad jag egentligen ville att regeringen skulle

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

ha gjort. Det överraskade mig. Jag har nämligen aldrig märkt, att herr Sam Larsson haft några som helst tvivel angående avsikterna hos regeringens kritiker. Ingen har tveklösare än han, såvitt jag vet, framställt dessa kritiker såsom ansvarslösa krigshetsare och aktivister.

Emellertid skulle jag vilja säga — och det har herr Ohlin redan varit inne på — att när regeringen lämnar riksdagen en redogörelse för sin politik i en viss fråga, måste ju de enskilda ledamöterna i riksdagen av detta draga den slutsatsen, att här är lämnat ett tillfälle för en kritisk granskning av regeringens politik. Det var så jag uppfattade situationen, och det var också därför mitt anförande fick denna kritiska eller, såsom herr Sam Larsson älskar att kalla det, negativa prägel. Det var icke min uppgift i dag att framlägga något alternativ till regeringens politik, men väl fattade jag som min uppgift att försöka att kritiskt belysa den.

Jag skulle tro, att det även ur en annan synpunkt kan föreligga anledning att bidraga till debatten med en smula kritik. Man gör sig ju då och då den frågan, huruvida inte de förtroendevota, som numera i snabb följd avlevereras från partierna i riksdagen, börja att bli en smula monotona. Möjligen skulle man kunna upptäcka någon variation i dessa uttalanden i så måtto, att de bli mer och mer gränslösa i sin omfattning. I det sammanhanget skall jag passa på tillfället att framkasta en tanke, som möjligen kan något litet bidraga till en ökad omväxling, den nämligen, att den parlamentariska regin, som är i verksamhet och tydligen i mycket livlig verksamhet, hädanefter inrättade det så, att t. ex. högerpartiet instämmer med herr Åkerberg och socialdemokraterna med herr J. B. Johansson i Fredrikslund. Jag tror inte, att det är någon lycklig utveckling med dessa organiserade instämmanden och med denna tilltagande automatik, eller hur jag nu skall uttrycka mig, i det parlamentariska väsendet. Så länge det gives en fri åsiktsbildning, är det också naturligt, att denna fria åsiktsbildning kommer till uttryck i riksdagens debatter.

Jag har, herr talman, inte något mera att säga i dagens debatt. Om jag tillägger ännu ett ord är det för att bringa i erinran en sak, som berättades mig någon gång i mitten på februari. Det hade kommit några meddelanden från frivilligkåren, som då nyss hade insatts vid den finska fronten. De förmålde att de bittraste reflexionerna inte kommo till uttryck, när man satt och lyssnade till radiomeddelandet den 16 februari eller ens på radiomeddelandet den följande tisdagen, utan de kommo fram, när man lyssnade till de följande applåderna ifrån Moskva. På samma sätt undrar jag om inte den stunden, då vi i dag lyssnade till anförandet från Norrlandsbänken, egentligen var regeringens bittraste under dagens debatt.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Det kunde ju synas, som om jag begärde ordet, emedan herr Knut Petersson var inne på frågan om det lämpligaste sättet att ordna riksdagens opinionsyttringar. Det var dock inte min avsikt att gå in just på den frågan, men jag har något att säga även beträffande den.

Det har ju förhållit sig på det sättet — jag vet inte, om det gäller herr Knut Petersson personligen, men det gäller åtskilliga av dem, som följt hans linje i dessa ting — att de, som kritiserat regeringen, inte ha nöjt sig med att framställa sina meningar såsom ett resultat av personliga funderingar, utan de ha framträtt med anspråk på att representera en verklig svensk folkmening. Emot detta kan det vara nödvändigt att göra vissa konstateranden. Det behövs kanske inte så mycket för oss i vårt eget land; vi veta ganska väl, hurudan stämningen är bland folket. Men vi ha vid flera tillfällen sett,

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

hur man förfalskat den utländska opinionen om vad som sker i vårt land, och jag tror, att det har sitt värde, att denna utländska opinion får en viss vägledning. Denna kan ges genom den verksamhet, som svenska ombud kunna utöva i andra länder. Den ges naturligtvis allra bäst, om från Sverige självt komma de riktiga uttrycken för hur man här uppfattar sin ställning och sina uppgifter.

Så mycket är uppenbart, att trots allt tal om att den svenska opinionen skulle vara oense med den svenska regeringen, har den svenska regeringen i den politik, som den har fört i denna sak, den allra djupaste förankring hos det svenska folket. Sedan kan man, om man så vill, underkänna det svenska folkets omdöme, men det ändrar ju inte det faktum, att regeringen i detta fall företräder en verklig folkmening. Och därmed kommer jag över till det, som egentligen föranledde mig att begära ordet.

Jag har fått mig berättat, att herr Knut Petersson även i ett tidigare anförande spunnit på den tråden, att det inte tillkommer en regering att avlyssna en folkmening och sedan åberopa den för sitt ställningstagande; det tillkommer regeringen att taga en ställning och övertyga det svenska folket om att det ställningstagandet är riktigt. Jag är fullkomligt ense med herr Knut Petersson härom. Det kan aldrig vara en regerings uppgift att gå omkring och lyssna för att utröna, om meningarna inom folket väga hit eller dit. Om regeringen överhuvud taget har några förankringar i folket, skall den oavbrutet stå i sådan kontakt med folket, att den ungefär vet, hur landet ligger. Men inte ens det betyder, att regeringen skall handla på sitt bedömande av hur den vet eller tror, att landet ligger. Regeringen skall handla på sitt bedömande i sak och på sitt ansvar. Det kan hända, att ett sådant handlande leder till att regeringen kommer i motsättning till folkmeningen. Även den konsekvensen skall regeringen taga.

Vad betyder det nu i detta fall? Det betyder inte alls, att vi bedrevo våra undersökningar på det sättet, att vi gingo omkring för att söka en ståndpunkt. De, som följa handlingarna i detta mål, skola mycket snart finna, att regeringen hade intagit sina ståndpunkter mycket tidigt. Man vet ju bl. a., att det, som ledde fram till ett utrikesministerskifte, vilket formellt kom sent men reellt hade kommit mycket tidigare, var just det ställningstagande, som hade skett inom regeringen. Men regeringen är en parlamentarisk regering. Regeringen har att undersöka, om den har stöd i parlamentet för sitt ståndpunktstagande. Skulle det befinnas, att så inte är förhållandet, har regeringen två vägar att gå. De äro att antingen ställa regeringens platser till förfogande eller att försöka vinna folket mot parlamentet genom nyval. Det behövdes inte någotdera i detta fall. Regeringen gick till partiledningen, utvecklade sina ståndpunkter, önskade besked på vissa frågor, och det befanns, att uppfattningarna inom partierna sammanföll med den uppfattning, som regeringen själv hade.

Därmed hade regeringen konstaterat, dels att den hade underlag i riksdagen för sin politik och dels att detta underlag grundade sig på den uppfattningen, att det i Sverige icke kunde skapas enighet om en militär intervention i Finland. Det är så man har kommit till det resultat man gjort.

Jag kan verkligen inte för dagen minnas, om jag i mitt tal i Norrköping var inne på detta kapitel, men jag vet, att jag i remissdebatten mycket tydligt konstaterade, att vi genom dessa undersökningar hade kommit fram till dels att enighet inte kunde uppnås om en svensk intervention och dels att det fanns en mycket stor enighet om att vi på annat sätt skulle bistå Finland i det läge, vari vårt broderland hade råkat. Det visade sig alltså, att det för den svenska politiken i Finlandsfrågan fanns det allra bästa underlag i den svenska

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

riksdagen. Och den svenska riksdagen — därom tror jag inte det råder någon som helst tvekan — stod i detta fall i den allra bästa kontakt med det svenska folket.

Det har emellertid funnits män med andra uppfattningar, som ha velat driva oss till andra ställningstaganden. Jag har aldrig uttalat mig fördömande därom. Jag förstår, att det i upprörda tider är naturligare än annars, att meningarna gå i sär och att meningarna bli tillspetsade. Jag kan respektera en sådan mening, som hävdar, att Sverige skulle ha trätt in i det finsk-ryska kriget. Jag delar den inte själv. Jag anser mig böra bekämpa den, men jag respekterar den såsom fullkomligt honnett. En man har vid sitt tänkande kommit till det resultatet. Han har trott, att man skulle göra Finland och Sverige det största gagnet på det sättet. Jag å min sida har varit övertygad om att vi därmed inte bara skulle ha bringat Sverige i olycka; vi skulle också ha bringat även Finland i olycka eller, riktigare uttryckt, i en mycket större olycka än den Finland nu har kommit i.

Det är endast mot oförmågan på det andra hållet att respektera den ståndpunkten, som jag vänder mig. Jag skall inte göra herr Knut Petersson ansvarig för vad som skrives i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. Det finns inte någon anledning att utleta en viss tidning såsom exponent för den åsyftade meningsriktningen, men vi veta ju alla, att den, som har företrätt låt mig säga den ståndpunkt, som jag haft och som har varit regeringens, har fått finna sig, inte endast att man har vägrat respekt för vår mening, vi ha även stämplats som landsförrädare, såsom svikare av vår plikt mot Sverige och mot Norden. Det vore kanske en del vunnet, om dessa herrar, som nu äro så pretentiösa, när det gäller att få hävda sina egna meningar, också kunde lära sig den enkla sanningen, att även andra meningar än deras kunna vara precis lika ärliga som deras.

Jag har vid detta tillfälle ingen vidare anledning att utlägga, varför den politik, som vi ha fört, varit den riktiga. Jag har varit övertygad om det, vågar jag säga, från början. Jag har dock räknat med att händelserna kunde utveckla sig på ett sådant sätt, att även den fastaste ståndpunkt, som intagits, kunde rubbas. Det kunde skapas lägen, där gamla omdömen inte längre gällde. Det kunde uppstå situationer, där till och med ansträngningen att rädda oss ur det värsta fick träda åt sidan för ansträngningen att rädda oss undan något omedelbart oerhört, som egentligen intet folk kunde bära. Det har visat sig, att utvecklingen inte antog denna katastrofala karaktär, utan att vår politik kunde fullföljas med goda resultat. Och, jag återkommer till det: jag anser det vara av vikt, att det blir klart, att den politik, som regeringen har fört, är en politik *med* den svenska riksdagen och *med* det svenska folket till Sveriges gagn och väl.

Herr Sten: Herr talman! Jag brukar inte känna behov av någon omsorgsfull polemik, men då löper man ju alltid risken, att vissa missuppfattningar kvarstå. Herr Sundberg hade missuppfattat mig. Jag begärde inte ordet förra gången på grund av av något behov att polemisera mot honom, utan jag åberopade samma rätt som han och andra deltagare i debatten ansett sig äga, att ingå på frågan om regeringssamverkans fortvaro.

Vad som yttrades av herr Öman med anledning av mitt anförande kan icke föranleda någon erinran från min sida, då det sätt, varpå herr Öman bagateliserade och desavuerade honom närstående tidningar och partikamrater, ju endast kan vara ägnat att väcka tillfredsställelse ur mina synpunkter.

Herr Öman använde uttrycket »den med rätta kritiserade kommunikén», och herr Knut Petersson har sedan varit inne på samma tema. Jag känner be-

Ang. regeringens politik i Finlandsfrågan. (Forts.)

hov av att ge uttryck åt en mening, som kanske rentav börjar bli kättersk, nämligen den, att jag aldrig har kunnat finna några andra fel hos denna kommuniké än sådana, som ha tilldiktats den i efterhand. Och liksom de övriga av herr Petersson kritiserade uttalandena stod denna kommuniké i full överensstämmelse med den politik, som förts med riksdagens vetskap och vilja. Nu ha i den offentliga debatten förekommit uppseendeväckande uttryck för den uppfattningen, att en svensk Finlandspolitik kunde ha camouflerats på olika sätt, men jag hade ändå trott, att det inom riksdagen fanns en stark känsla för rent spel och att vi allesamman livligt senterade den passus i statsministerns tal i Karlstad, där han i någon vändning sade, att han inte var funtad för ett sådant spel, som man på vissa håll förordade. Jag har alltid trott, att det förhållit sig så som Ferdinand Lassalle en gång uttryckte saken: att säga ut vad som är, däri ligger all politikens mäktigaste vapen.

Slutligen vill jag endast starkt reagera mot herr Ohlins karakteristik av instämmandena här under debatten. En professor lär ju enligt en definition vara »en person som har en annan mening», och jag uppskattar livligt, att det finns en och annan av det slaget. Enligt ett annat gammalt ord lär det gå illa för fäderneslandet, om man har »hundra sådana professorer». Men vi andra, som inte äro professorer i den betydelsen, att vi ovillkorligen skola ha en annan mening, följa gammal svensk praxis och icke några nya förebilder, när vi förenkla och kollektivisera opinionsyttringar på det sätt, som skett här under debatten. Jag har dock ingenting emot att tillmötesgå herr Knut Peterssons önskan om omväxling, och den kan, ur mina synpunkter, gärna ta sig det uttrycket, att vi allesamman instämma med hans partis gruppordförande här i kammaren.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 178, angående anslag till anordnande av skyddsrum vid vissa lots- och fyrplatser.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 179, angående inköp för statens hingstdepåers och stuteris räkning av avelshingstar av nordsvensk ras.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 166, av herr *Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 167, av herr *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; samt

nr 168, av herrar *Wagnsson* och *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41.

Föredrogs den av herr *Mannerskantz* m. fl. väckta motionen, nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m.

Motionen hänvisades, såvitt angick förslaget till lag med visst tillägg till lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis, till bevillningsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 170, av herr *Tamm* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m.; och

nr 171, av herr *Lindblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, samt till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1925 (nr 183) om straff för förbrytelser i tjänsten av vissa värnpliktiga (civilarbetare).

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 172, av herr *Lindhagen*, om ett nordiskt eller skandinaviskt fredsförbund med utåtriktad propaganda för världsfreden och dess förutsättningar;

nr 173, av herr *Lindhagen*, om nonaggressionsavtal mellan Sverige eventuellt Norge med Sovjet-Ryssland, Tyskland, England och Frankrike;

nr 174, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt av § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen;

nr 175, av herr *Sandén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41;

nr 176, av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Bondeson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41;

nr 177, av herr *Berg, Robert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m.;

nr 178, av herr *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m.;

nr 179, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m.;

nr 180, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresbidrag och provisorisk avlöningsförstärkning under budgetåret 1939/40 till flaggkorpraler i flottans reserv vid militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering m. m.;

nr 181, av herr *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 182, av herrar *Nisser* och *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 183, av herrar *Nisser* och *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m.;

nr 184, av herr *Witzell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m.;

nr 185, av herr *Persson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 186, av herr *Caap* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 187, av herr *Sten*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 188, av herr *Johanson, Karl August*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 189, av herr *Nilsson, Bror*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 190, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 191, av herr *Carlström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 192, av herr *Nilsson, Bror*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur; samt

nr 193, av herr *Carlström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 120, till Konungen i anledning av väckt motion om ändring av 3 kap. 6 § giftermålsbalken.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 2 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 119, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet herr *Lindhagens* motioner:

nr 172, om ett nordiskt eller skandinaviskt fredsförbund med utåtriktad propaganda för världsfreden och dess förutsättningar; samt

nr 173, om nonaggressionsavtal mellan Sverige eventuellt Norge med Sovjet-Ryssland, Tyskland, England och Frankrike.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Lindhagens* motion, nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt av § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 175, av herr *Sandén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41;

nr 176, av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Bondeson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41;

nr 177, av herr *Berg, Robert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m.;

nr 178, av herr *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m.;

nr 179, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m.;

nr 180, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresbidrag och provisorisk avlöningsförstärkning under budgetåret 1939/40 till flaggkorpraler i flottans reserv vid militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering m. m.;

nr 181, av herr *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 182, av herrar *Nisser* och *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 183, av herrar *Nisser* och *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m.; samt

nr 184, av herr *Witzell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Persson* m. fl. väckta motionen, nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 186, av herr *Caap* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 187, av herr *Sten*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 188, av herr *Johanson, Karl August*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 189, av herr *Nilsson, Bror*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 190, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 191, av herr *Carlström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 192, av herr *Nilsson, Bror*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur; samt

nr 193, av herr *Carlström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.
